

AVUSTURYA'DA YAŞAYAN TÜRKLERİN
AVUSTURYA EĞİTİM-ÖĞRETİM SİSTEMİNDEKİ
YERİ

T. C. BAŞBAKANLIK
YURTDIŞI TÜRKLER
VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI

Şuayıp TURHAN

Uzmanlık Tezi

Tez Yöneticisi:

Doç. Dr. Cahit GELEKÇİ

Eylül 2012

ANKARA

AVUSTURYA'DA YAŞAYAN TÜRKLERİN AVUSTURYA EĞİTİM-ÖĞRETİM
SİSTEMİNDEKİ YERİ

T.C.

Başbakanlık

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

Şuayıp TURHAN

Uzmanlık Tezi

Tez Yöneticisi:

Doç. Dr. Cahit GELEKÇİ

Eylül 2012

ANKARA

Şuayıp TURHAN tarafından hazırlanan AVUSTURYA'DA YAŞAYAN TÜRKLERİN AVUSTURYA EĞİTİM-ÖĞRETİM SİSTEMİNDEKİ YERİ adlı bu tezin uzmanlık tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Cahit GELEKÇİ

Tez Yöneticisi

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Şuayıp TURHAN

ÖZET

AVUSTURYA'DA YAŞAYAN TÜRKLERİN AVUSTURYA EĞİTİM-ÖĞRETİM SİSTEMİNDEKİ YERİ

TURHAN, Şuayıp

T.C BAŞBAKANLIK

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

Uzmanlık Tezi

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Cahit GELEKÇİ

Göç, nedeninden bağımsız olarak, hem göçmen hem de göç alan toplum açısından çok önemli sosyo-kültürel sonuçlar doğurmaktadır. Türk kökenli göçmenlerin misafirlikten vatandaşlığa uzanan sürecini anlayabilmek için, yaşadıkları ülkelerdeki toplumsal hayattaki yerinin tartışılması gerekmektedir. Bu çerçevede, Türk kökenli göçmenlerin eğitim durumuna ilişkin sorular tartışmanın merkezinde yer almaktadır.

Bu çalışmada konu Avusturya bağlamında ele alınacaktır. İşgücü göçü ile başlayan, aile birleşimi ve aile oluşumu ile devam eden süreçte, Avusturya eğitim sistemi içerisinde ihtiyaçlarının karşılanması gereken Türk çocuklarının sayısı zaman içerisinde artmıştır. Bu durum, Avusturya eğitim sistemi içerisinde Avusturya'da yaşayan Türklere ilişkin birçok soruyu akla getirmektedir. Avusturya'daki Türklerin eğitim durumu, yaşanan süreçte ne gibi değişikliklere uğradığı, Avusturya'daki Türklerin eğitim alanındaki ihtiyaçlarının ne kadarının karşılanabildiği ve aşılması gereken engellerin neler olduğu ele alınacaktır. Bu bağlamda çalışmada, göç ile ilgili

kavramsal çerçeve, yurtdışına ve Avusturya'ya gerçekleşen Türk işçi göçü, Avusturya'da yaşayan Türklerin sosyo-demografik yapısı, Avusturya eğitim sistemi, Avusturya'da bulunan Türklerin eğitim durumları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Avusturya, Göç, Eğitim, Türk İşçi Göçü, Avusturya'daki Türkler, Eğitim Durumu

ABSTRACT

THE STATUS OF TURKS LIVING IN AUSTRIA IN THE EDUCATION SYSTEM OF AUSTRIA

TURHAN, Şuayıp

Republic of Turkey Prime Ministry

Presidency for Turks Abroad and Related Communities

Expert Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Cahit GELEKÇİ

Migration, independent from its reasons, leads to crucial socio-cultural consequences from the point of both migrants and receiving societies. In order to understand the process of the Turkish origin migrants from guest workers to citizens, their position in the social life of the countries where they live in should be analyzed. In this context, the questions about the educational status of the migrants with Turkish background are at the center of the discussion.

In this study, the issue will be analyzed within the Austrian context. At the migration process which had started with the labour recruitment agreement and continued with the family reunification and family formation, the number of the Turkish children whose needs should be provided within the context of the Austrian education system has increased. This situation resulted in many questions related with the Turks living in Austria within the context of the Austrian education system. Thus, educational status of the Turks in Austria, the changes in the process, the fulfillment of the needs of the Turks in Austria in the context of education and the

obstacles which needed to be tackled will be elaborated. In this context, the main concepts related with migration, Turkish labour migration abroad and to Austria specifically, socio-demographic structure of the Turks living in Austria, Austrian education system and the educational status of Turks in Austria will be discussed in this study.

Key Words: Turkey, Austria, Migration, Education, Turkish labour migration, Turkish migrants in Austria, educational status

33 yıl Avusturya’da çalışıp emekli olduktan sonra Türkiye’ye dönen

Babam Abidin TURHAN,

1989 yılından beri Avusturya’da yaşayan

Ağabeyim Mikail TURHAN,

2006 yılında gözlerini Viyana’da dünyaya açan

Yeğenim Erdem Kaan TURHAN,

2008 yılında Viyana’da doğan ve hayatının ilk 48 gününü Viyana’da geçiren

Oğlum Ensar TURHAN

ve Kızım Ecrin Gül TURHAN’a...

TEŐEKKÜR

Bu tezi hazırladığım süreçte bana akademik bilgi birikimiyle yardımlarını ve yol göstericiliğini esirgemeyen tez danışmanı hocam Sayın Doç. Dr. Cahit GELEKÇİ'ye, destek ve yardımlarından dolayı çalışma arkadaşlarım M. Zeki ÇELİK, Kaan ÇETİNKAYA, Gizem KOLBAŐI ve Hasan KOCABIYIK'a ve maddi manevi desteği ile her zaman yanımda olan eŐim Esra TURHAN'a teŐekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
GİRİŞ	xv
1. BÖLÜM ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE YÖNTEMİ.....	1
1.1. Araştırmanın Konusu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Yöntemi	2
2. BÖLÜM TÜRKİYE'DEN YURTDIŞINA İŞÇİ GÖÇÜ	4
2.1. Kavramsal Çerçeve.....	4
2.1.1. Göç	4
2.1.2. Uluslararası Göç.....	7
2.1.3. Göçmen ve Göçmen Ağları.....	12
2.1.4. Entegrasyon (Uyum)	14
2.1.5. Çok kültürlülük	19
2.2. II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye'den Yurtdışına İşçi Göçü	21
2.3. Avusturya Tarihinde Göç Süreci ve Türkiye'den Avusturya'ya Göç	33
2.3.1. 1918' den Günümüze Avusturya	33
2.3.2. Avusturya ve Göç.....	37
2.3.3. Avusturya'nın Nüfus Yapısı ve Avusturya'daki Türk Nüfus	46
3. BÖLÜM AVUSTURYA EĞİTİM SİSTEMİ.....	58
3.1. Avusturya Eğitim Sisteminin Tarihsel Gelişimi	58

3.2.	Avusturya Eğitim Sisteminin Yapısı ve Ana Özellikleri	59
3.3.	Avusturya’da Okul Türleri	63
3.3.1.	Genel Okula Gitme Yükümlülüğü (Allgemeine Schulpflicht)	63
3.3.2.	İlkokul (Volksschule –Grundschule)	65
3.3.3.	Ortaokul (Hauptschule).....	66
3.3.4.	Özel Eğitim Okulu (Sonderschule)	67
3.3.5.	Çok Programlı Okul (Polytechnische Schule)	68
3.3.6.	Deneme Modeli Yeni Ortaokul (Neue Mittelschule).....	69
3.3.7.	Genel Eğitim Veren Yüksek Okullar (Allgemein bildende Höhere Schulen).....	70
3.3.8.	Mesleki Eğitim Veren Zorunlu Okullar (Berufsbildende Pflichtschulen)	72
3.3.9.	Mesleki Eğitim Veren Ortaokullar (Berufsbildende Mittlere Schulen)	73
3.3.10.	Meslek Yüksek Okulları (Lise Dengi) (Berufsbildende Höhere Schulen).....	75
3.3.11.	Kolejler (Kollegs).....	78
3.3.12.	Pedagojik Yüksek Okullar (Paedagogische Hochschulen)	79
3.3.13.	Meslek Ağırlıklı Yüksek Okul (Fachhochschule).....	80
3.3.14.	Üniversite Eğitimi	81
3.4.	Avusturya’ya Ait Eğitim Verileri	82
3.5.	Avusturya Eğitim-Öğretim Sisteminde Din Derslerinin Durumu.....	85
3.6.	Avusturya Eğitim-Öğretim Sisteminde Anadil Eğitiminin Durumu.....	88

4. BÖLÜM AVUSTURYA'DA YAŞAYAN TÜRKLERİN AVUSTURYA EĞİTİM-ÖĞRETİM SİSTEMİNDEKİ YERİ.....	92
4.1. Avusturya'daki Türklerin Eğitim Durumu.....	92
4.2. Avusturya'daki Türk Öğrencilerin Anadil Eğitimi	100
4.3. Avusturya'da Yaşayan Türklerin Eğitim-Öğretim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar	109
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	115
KAYNAKÇA.....	119

ŞEKİLLER VE TABLOLAR DİZİNİ

- Şekil 1.** John Berry'nin Dört Adaptasyon Modeli
- Şekil 2.** Avusturya'daki Göçmen Nüfus
- Şekil 3.** Avusturya Eğitim Sistemi Şeması
- Tablo 2.1.** Türkiye'nin Avrupa Ülkeleri İle İmzalamış Olduğu İkili İşgücü ve Sosyal Güvenlik Anlaşmaları
- Tablo 2.2.** 1968-1980 Yıllarında Türk İşçilerin Avrupa'daki Dağılımı
- Tablo 2.3.** 1965 – 1972 Yılları Arasında Dış Ülkelere Çalışmak Amacıyla Giden İşçilerin Bölgelere Göre Dağılımı
- Tablo 2.4.** 1961-1974 Yılları Arasında İİBK (İş ve İşçi Bulma Kurumu) Tarafından Avrupa'ya Gönderilen İşçi Sayısı, Gidilen Ülke, Yıl ve Cinsiyete Göre Dağılımı
- Tablo 2.5.** Ülkelere Göre Döviz Transferleri (Amerikan Doları)
- Tablo 2.6.** 1972 Yılı Sonu İtibariyle Türk ve Yabancı İşçilerin Başlıca Avrupa Ülkelerine Dağılımı
- Tablo 2.7.** Avusturya'da Parlamentoda Temsil Edilen Siyasi Partilerin 2006 ve 2008 Seçimlerinde Aldıkları Oy Oranı ve Sandalye Dağılımı
- Tablo 2.8.** 1972 Yılı Sonu İtibariyle Türk ve Yabancı İşçilerin Avusturya'daki Dağılımı
- Tablo 2.9.** Avusturya Nüfusunun Temel Göstergeleri
- Tablo 2.10.** Vatandaşlık Esasına Göre Avusturya Uluslararası Göç Rakamları - 2008-2011
- Tablo 2.11.** 1 Ocak 2010 ve 1 Ocak 2012 İtibariyle Avusturya'daki Yabancı Ülke Vatandaşları ile Türk Vatandaşlarının Eyaletlere Göre Dağılımı
- Tablo 2.12.** Yaş Grubuna Göre Göçmen Kökenlilerin Dağılımı

- Tablo 2.13.** Göçmen Kökenliler Dağılımı
- Tablo 2.14.** 1 Ocak 2012 İtibariyle Avusturya'daki Türk Kökenliler
- Tablo 2.15.** 2010 Yılı Verilerine Göre Türk Vatandaşı ve Türk Kökenlilerin Yaş Gurubu ve Doğum Yılına Göre Dağılımı
- Tablo 2.16.** Ortalama Doğum Yaşı, Çocuk Sayısı ve Evlilik Dışı Doğum Oranları
- Tablo 2.17.** 2005-2010 Yılları Vatandaşlık Durumuna Göre Kişi Başı Yıllık Gelir (Avro)
- Tablo 2.18.** Vatandaşlık Durumuna Göre 2011 Yılı İşsizlik Oranları
- Tablo 2.19.** Göçmen Kökenlilerin Kişi Başı İkamet/Yaşam Alanı - m2
- Tablo 2.20.** 1999-2011 Yılları Arası Avusturya Vatandaşlığına Geçenler
- Tablo 3.1.** Avusturya'da Ders Notları
- Tablo 3.2.** 2010/11 Öğretim Dönemine Ait Okul, Sınıf ve Öğrencilerin Okul Türüne Göre Dağılımı
- Tablo 3.3.** 2010/11 Öğretim Döneminde Öğretmenlerin Okul Türü ve Cinsiyete Göre Dağılımı
- Tablo 3.4.** 2008/09 - 2009/10 - 2010/11 - Öğretim Dönemlerine Ait Yükseköğretim Öğrenci Sayıları ve Cinsiyete Göre Dağılımı
- Tablo 3.5.** 1971'den 2009'a 25-64 Yaş Arası Kişilerin Eğitim Durumu
- Tablo 3.6.** 2001 ve 2009 Yıllarına Göre Avusturya'daki Müslüman Nüfusun Vatandaşlık Durumuna Göre Dağılımı
- Tablo 3.7.** 1998-2011 Yılları Arasında Alınan Anadil Dersleri ve Öğrenci Sayıları
- Tablo 4.1.** Vatandaşlık ve Anadil Esasına Göre Günlük Çocuk Bakım Evlerine Devam Eden Çocuk Sayısı - 2011/12
- Tablo 4.2.** Türk Vatandaşı Öğrencilerin 2006-2011 Yılları Arası Okul Türlerine Göre Dağılımı

- Tablo 4.3.** Türk Vatandaşı Öğrencilerin 2006-2011 Yılları Arası Okul Türlerine Göre Dağılımı
- Tablo 4.4.** Vatandaşlık Durumuna Göre 2010/11 Eğitim-Öğretim Yılı Öğrenci Sayıları
- Tablo 4.5.** 2010/11 Öğretim Dönemi Okul Türlerine Göre Yabancıların Dağılımı
- Tablo 4.6.** Vatandaşlık Durumuna Göre 25-64 Yaş Arası Kişilerin Eğitim Durumu
- Tablo 4.7.** Vatandaşlık Durumuna Göre Belli Ülkelerin 2000/01 - 2010/11 Dönemleri Kamu Üniversitelerindeki Öğrenci Sayısı
- Tablo 4.8.** 2010/11 Öğretim Yılında Anadillere Göre: Anadil Dersi Öğretmeni, Anadil Dersine Giren Öğrenci ve Anadil Ders Saat Miktarı ve Oranı
- Tablo 4.9.** 2009/10 ve 2010/11 Öğretim Dönemleri Türkçe Ders Saati, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları
- Tablo 4.10.** 2010/11 Öğretim Döneminde Anadil Dersi Alan Öğrencilerin Anadil ve Okul Türlerine Göre Dağılımı
- Tablo 4.11.** 2009/10 ve 2010/11 Öğretim Dönemleri Türkçe Dersi Alan Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı
- Tablo 4.12.** 2010/11 Öğretim Döneminde Anadil Dersi Öğretmenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı
- Tablo 4.13.** 2010/11 Öğretim Döneminde Anadil Dersi Veren Öğretmenlerin Vatandaşlık Durumuna Göre Dağılımı

GİRİŞ

II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın değişik ülkelerine işgücü açığını karşılamak üzere "misafir işçi" olarak göç eden Türkler, gittikleri bu ülkelerde kalıcı olmuşlardır.

İşçi göçüyle başlayan, aile birleşimi ve aile oluşumu ile devam eden Türkiye'den göçün yoğun olarak yaşandığı Avrupa ülkelerinden biri de Avusturya'dır. Tarihte özellikle Viyana seferleri ile hatırlanan Türkiye-Avusturya arasındaki ilişkiler, 1964 yılında imzalanan işgücü anlaşması sonrasında yeni bir boyut kazanmış ve bugün farklı zeminlerde sürdürülmektedir. Günümüzde konu Türkiye ile ilişkiler olduğunda Avusturya kamuoyunda, Avusturya'da yaşayan Türkler hemen ilk gündem maddelerinde biri olarak Avusturya medyası tarafından işlenmektedir.

Avusturya'da yaşayan Türkler, Avusturya ekonomisine çalışarak ya da kendi iş sektörünü yaratarak güç katmakta, toplumsal hayatın bütün alanlarında farklı kuşaklarıyla var olmaya ve geleceklerini burada aramaya devam etmektedirler. Yurtdışında bulunan Türklerin yoğun olarak bulunduğu önde gelen ülkelerden biri olan Avusturya'da Türk çocuklarının her düzeydeki eğitim ve öğretimi özel bir durum arz etmektedir. Yarım yüzyıllık deneyimlerine rağmen, Avusturya'da yaşayan Türklerin günümüzde en önemli sorunu eğitim sisteminde çocuklarının başarıları konusunda yeterince ilerleme sağlayamamış olmalarıdır. Bu çalışmada, Türk çocuklarının Avusturya eğitim sisteminde arzulanan başarı düzeyini yakalayamamalarının nedenleri araştırılmıştır. Bu çerçevede eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, Türk çocuklarına anadili, kültür ve tarih eğitimi verilmesi büyük önem taşımaktadır. Küreselleşen dünyada hem Türkçeye hem yaşadıkları

ülkenin diline aynı derecede hâkim, iyi eğitim almış Türk çocukları, hiç kuşkusuz ki hem Avusturya'ya hem de Türkiye-Avusturya ilişkilerine katkı sağlayacaktır.

Avusturya'da yaşayan Türklerin Avusturya eğitim-öğretim sistemindeki yerini konu alan bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın konusu, amacı ve yöntemi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümde göç, uluslar arası göç, göçmen ağırları, entegrasyon (uyum) ve çok kültürlülük kavramlarına ilişkin tartışmalar ve kabul edilen tanımlar ele alınmıştır. Ayrıca II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye'den yurtdışına işçi göçü, Avusturya tarihinde göç süreci ve Türkiye'den Avusturya'ya göç, Avusturya'nın nüfus yapısı, yabancıların bu nüfus içerisindeki oranları, Avusturya'da yaşayan Türklerin durumuna açıklık getirebilmek için öncelikle üzerinde durulmuş ve Avusturya'da kalıcı hale gelen Türk toplumu ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Türk çocuklarının Avusturya eğitim sistemi içerisindeki yerini ve sorunlarını tartışabilmek için öncelikle Avusturya eğitim sisteminin detaylarını, mevzuat ve uygulamasını ele almak gerekmektedir. Bu ihtiyaca yanıt vermek amacıyla çalışmanın üçüncü bölümünde Avusturya eğitim sistemi üzerinde önemle durulmuş ve özellikle üniversiteye kadar olan eğitim süreci detaylı olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde Avusturya'daki Türklerin eğitim durumu, Avusturya'daki Türk öğrencilerin anadil eğitimi, Avusturya'da yaşayan Türklerin eğitim-öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunlar, Avusturya resmi makamlarının verileri ve konu ile ilgili daha önce yapılan araştırma ve çalışmalar çerçevesinde incelenmiştir. İncelemeye dayanak teşkil edecek istatistikler ve rakamlar bu bölümde ele alınmaktadır. Aynı zamanda incelemenin sonucunda çözüm önerileri de ortaya atılmıştır.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE YÖNTEMİ

1.1.Araştırmanın Konusu

Göç olgusunda karmaşık nedensellikler tarih boyunca söz konusu olmuştur. Fakat nedeni ne olursa olsun ekonomik sonuçlarının yanı sıra göç, hem göçmenler hem de göç alan toplum açısından çok önemli sosyo-kültürel sonuçlar doğurmaktadır.

Ekonomik nedenlerle Avusturya'ya 1960'lı yıllarda işçi göçü ile başlayan Türkiye'den göç, işçi alımlarının durdurulması sonrasında da aile birleşimi ve aile kurma (evlilik) kanalıyla devam etmiştir. Avusturya İstatistik Kurumunun son yıllardaki verilerine göre Avusturya'daki Türk vatandaşlarının sayısı, doğumla birlikte Avusturya vatandaşlığını alanların, Avusturya nüfusu içerisinde gösterilmeleri nedeniyle giderek düşmektedir. Ancak kâğıt üzerindeki bu düşüşe karşın, Avusturya yurtdışında bulunan Türklerin yoğun olarak bulunduğu önde gelen bir ülke konumundadır. Avusturya'da özellikle ailelerin birleşmesi sonrası ve Avusturya doğumlu çocukların sayısının yükselmesiyle, Türk çocuklarının her düzeydeki eğitim ve öğretimi özel bir durum arz etmiştir.

Bu bağlamda tezin konusu, Avusturya eğitim sistemi ve Avusturya'da yaşayan Türklerin Avusturya eğitim-öğretim sistemindeki yeri ile ilgilidir. Bu çalışmada; göç konusu ile ilgili temel kavramlar, yurtdışına ve Avusturya'ya gerçekleşen Türk işçi göçü, Avusturya'da yaşayan Türklerin sosyo-demografik yapısı, Avusturya eğitim sistemi, Avusturya'da bulunan Türklerin eğitim durumları incelenmeye çalışılmıştır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu çalışma Avusturya'ya göç eden Türklerin, Avusturya eğitim-öğretim sistemindeki yerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Diğer bir amaç ise, Avusturya'ya Türk işçi göçü ve bu göç sonrası oluşan Avusturya'daki Türklerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı ile ilgili verileri, literatür taraması çerçevesinde değerlendirmektir.

Türkiye'den Avusturya'ya gerçekleşen göç süreci sonrası Avusturya'da yaşayan Türklerin sosyo-ekonomik durumunun nasıl olduğu, Avusturya'da yaşayan Türklerin çocuklarının Avusturya eğitim sistemindeki yerinin ne olduğu ve karşılaşılan sorunların nedenleri ve sonuçlarının ne olduğu araştırma boyunca cevap aranan temel sorulardır.

Avrupa'nın çeşitli ülkelerine 1960'lı yıllarla birlikte göç eden yurtdışındaki Türklerle ilgili olarak, özellikle Almanya başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde araştırma yapılmıştır. Literatür taraması sırasında, aynı dili konuşan ve bugün yurtdışındaki Türklerin yarıya yakınının yaşadığı Almanya ile karşılaştırıldığında Avusturya örneğine ilişkin araştırmaların sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Bu temel problemden hareketle bu çalışma, Avusturya'da yaşayan Türkler ve onların eğitim durumu ile ilgili çalışmalar yapacak araştırmacılara ve uzmanlara katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır.

1.3.Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada kullanılan veriler konu ile ilgili yapılan literatür taraması ile rapor ve resmi istatistiki bilgilerin incelenmesi ile oluşturulmuştur. Avusturya'da yaşayan Türklerin durumu ve Avusturya eğitim-öğretim sisteminde Türk

çocuklarının yeri ile ilgili söz konusu bu veriler; çeşitli makale, kitap, tez, basılı yayın ve muhtelif gazete haberlerinden oluşturulan kapsamlı bir literatür taraması ile 2002-2008 yılları arasında Viyana'da bulunan yazarın gözlemlerinin birlikte değerlendirilmesi sonucu, araştırmanın amacına uygun olarak sınıflandırılmış ve raporlaştırılmıştır.

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DEN YURTDIŞINA İŞÇİ GÖÇÜ

2.1.Kavramsal Çerçeve

2.1.1. Göç

Göç kavramının çok çeşitli tanımlamasının olduğu bilimsel kaynaklar incelendiğinde görülmektedir. Bilim dallarının kendilerine has ilgi alanları ve amaçları olması nedeni ile bu çeşitliliğin olması normaldir.

En genel anlamı ile göç, insanların tek başına veya gruplar halinde bir yerden başka bir yere gitmeleridir. Söz konusu yer değişikliği ülke içinde (iç göç) olabileceği gibi ülke dışına doğru da (dış göç) olabilir. Göç sisteminde yer alan ülkeler coğrafi olarak yakın olmak zorunda değildir, çünkü göç için fiziksel yakınlıktan çok siyasal ve ekonomik ilişkiler daha önemlidir. Yakınlık, bu göç hareketlerini arttırmadığı gibi uzaklık da onlara engel olmamaktadır. “Göç, tarihsel olarak yeni bir olgu değildir fakat ürettiği yeni kavramlar açısından 1980’lerden itibaren güncelleşmiştir” (Depeli, 2009, s. 1) ve “göç, köken ülke ve misafir ülke arasında fırsatlar ve zorluklar üreten bir olgudur” (Yazgan, 2010, s. 13).

Göç kavramı salt mekânsal değişimin ötesinde; ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve bireysel yönleri olan ve göç alan ve göç gönderen yerde etkilerini bu boyutlarıyla gösteren bir olgudur. Çok yönlü oluşu nedeniyle, iktisat, sosyoloji, nüfus bilimi, siyaset bilimi, eğitim bilimleri gibi pek çok sosyal bilim dalının konusu durumdadır. Söz konusu bilim dallarından her biri, göçün farklı boyutu üzerinde durmakta, göçü kendi perspektifleri ile tanımlamaktadır. Olgunun farklı disiplinler

tarafından inceleniyor ve ilgi uyandırıyor olması göç olgusuna karşı her disiplinde farklı teoriler ve yaklaşımlar oluşturmuştur.

Göç, beşeri coğrafya bilimine göre, “*mekânsal değişiklik*”; nüfus bilimine göre “*nüfus hareketi*”; iktisat bilimine göre “*bir üretim faktörünün (işgücü) hareketi*” olarak tanımlanmaktadır (Somuncu, 2006, s. 1).

Genel olarak göç, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik, politik vb. tüm yapısıyla yakından ilişkili bir olaydır. “Birçok toplumun tarihinde önemli yere sahip olan göç olgusu siyasal, ekonomik, kültürel ve psikolojik boyutlarıyla birçok anlam taşımaktadır. İnsanların, toplulukların, milletlerin tarihsel süreçteki göçleri bazen isteğe veya yaşama şekline bağlı olarak gerçekleşmişken bazen de savaş, siyasal problemler, ekonomik nedenler, çatışmalar, iklim veya coğrafi nedenler gibi zorunluluklardan kaynaklanmıştır” (Geleççi, 2011, s. 123). Mehmet Fikret Gezgin’e göre, göçlerin birden çok nedene dayalı olması, göç olgusunun genel bir teorisini yapmayı olabildiğince güçleştirmektedir. “Zira göçün zaman ve zemin bakımından oldukça kaygan, kavranması ve ifadesi güç bir olgu olması yanında, çoğu kez nedenlerin kolayca ayrımı mümkün olmayan iç içe geçmiş nitelik taşıması söz konusudur” (Gezgin, 1994, s. 16).

“Göç, ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle bir yerden başka bir yere yapılan kısa, orta veya uzun vadeli, geri dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir” (Yalçın, 2004, s. 13). Gordon Marshall göre ise “göç, bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasal sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketini içerir” (Marshall, 1999, s. 685).

Göç olgusunun inceleme alanı zamanla çeşitli değişikliklere uğramıştır; “günümüzde göçmenlerin ulus-ötesi bağları, göçmen girişimciler, etnik marketler, göçmen gençlerin eğitim ve kimlik sorunları ve göçmenlerin geleceği gibi konular göç çalışmalarında ele alınmaya başlanmış ve göç, değişik konularla gündemde kalmayı başarmıştır. Göç alanındaki bu değişikliğin nedeni ise içlerinde Türkiye'nin de bulunduğu gelişmekte olan ülkelerden, Avrupa ülkelerine işçilerin gitme sürecinin başlangıçta geçici görülmesi, ancak bu sürecin beklendiği gibi sona ermemesidir” (Şahin, 2010, s. 104).

Birinci olarak göçün niçin gerçekleştiği ve neden bunca zamandır devam etmekte olduğu, ikinci olarak da göçmenlere göç edilen ülkede neler olduğu ve göçmenlerin varlıklarının ekonomik, sosyal ve politik olarak ne sonuçlar doğurduğu soruları, uluslararası göç teori ve araştırmalarının cevabını aradığı temel iki sorudur (Yazgan, 2010, s. 22).

Göç edenlerin göç ettikleri toplumun konumuna göre, dil, etnik kimlik ve dini inançlar bakımından farklı kültürel özellikler barındırması, onların bu topluma uyumlarında önemli sorunlar yaratabilmektedir. Dolayısıyla göç, bir açıdan toplumsal nedenlerden kaynaklanmaktayken aynı zamanda toplumsal yaşamın tüm alanlarını etkileyen ve kendi karmaşık dinamiklerini de geliştiren bir süreçtir (Castles & Miller, 2008, s. 30).

Göç kavramı, kültürlerarası iletişim sürecinin bir nedeni olarak kabul edilebilir. Tarih boyunca devam eden göç hareketleri bir anlamda farklı kültürlerin birbirleriyle karşılaşmalarına ve etkileşime girmelerine neden olmuştur. İnsanın toplumsal bir varlık olması ve toplum içerisinde yaşıyor olması bu süreci kaçınılmaz kılmaktadır (Göker & Meşe, 2011, s. 79).

Castles ve Miller ekonomik değişime, siyasal mücadelelere ve çatışmalara koşut olarak dünyada uzun zamandır var olan göçlerin yeni formlarda varlığını sürdüreceğini savunarak, günümüzde beş temel eğilimin çağdaş göçlerin karakteristiğini oluşturmada gittikçe önem kazandığını vurgulamaktadır (Castles & Miller, 2008, s. 12). Bunlar;

1- Göçün küreselleşmesi: Gittikçe daha fazla ülkenin göç hareketlerinden eşzamanlı olarak ciddi şekilde etkilenmesi.

2- Göçün hızlanması: Göçün bütün dünyada hacim olarak büyümesi, niceliksel olarak artması.

3- Göçün farklılaşması: Göçün giderek pek çok ülke için emek göçü, mülteci ya da kalıcı yerleşimci gibi bir tip değil, çok zaman bunların hepsi olacak şekilde gerçekleşmesi, göç hareketlerinin bazen bir tür hareket olarak başlayıp öteki biçimlerde devam etmesi.

4- Göçün kadınsallaşması: Göç hareketlerinde kadınların giderek çok daha fazla katılım göstermesi.

5- Göçün giderek siyasallaşması: İç politika, ikili – bölgesel ve uluslararası ilişkilerin göçten etkilenmesi, ulusal güvenlik politikalarını etkilemesi olarak sıralanabilir.

2.1.2. Uluslararası Göç

Göç, eğer siyasal sınırların ötesine olursa buna “uluslararası göç” denmektedir. “Uluslararası göç, insanların bir ülkeden başka bir ülkeye hareketini ifade etmektedir. Göç sürecinin zaman, tercih, kapsam ve yasal boyutları göz önüne

alındığında ise, uluslararası göç; geçici bir zaman dilimi için veya kalıcı olarak, çeşitli faktörlerin etkisiyle isteğe bağlı veya zorunlu bir şekilde, birey veya grup yada kitleler tarafından, düzenli veya düzensiz olarak, yaşanılan ülkeden hareketle diğer bir ülkeye yerleşme süreci olarak tanımlanabilir” (Somuncu, 2006, s. 2).

Küresel ölçekte ortaya çıkan yoğun hareketlilik nedeniyle, Castles ve Miller içinde bulunduğumuz çağı “*göçler çağı*” (Castles & Miller, 2008) olarak adlandırırken, Nikos Papastergoadis günümüzde yaşanan yer değiştirmeleri “*göç türbülansı*” (Papastergoadis, 1999) olarak tanımlayarak küreselleşme ve göçmenlik koşullarının kalıcı olacağını ifade etmektedirler. İçduygu’ya göre “uluslararası göçün günümüz ulus-devletleri için yarattığı önemli yansımalarından biri, göçün ulusal nüfus yapılarının görece homojenliğini değiştirici etkisidir” (İçduygu, 2008, s. 23).

Günümüzde iletişim ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan devasa yenilikler insanların daha kolay göç edebilir hale getirmiş ve bu insan ve mal hareketliliğini yasal veya yasal olmayan yollardan organize eden oldukça yaygın bir “*göç endüstrisi*” ortaya çıkmıştır. Castles ve Miller’in ifadesiyle bu göç endüstrisi, seyahat acenteleri, işçi simsarları, aracılar, tercümanlar, otel sahipleri, avukatlar, insan kaçakçıları vb. gibi bu endüstriden para kazanan birçok kesimi kapsamaktadır (Castles & Miller, 2008, s. 162).

İletişimin küreselleşmesi ve uluslararası göçün kitlesel olarak hızlanması ve kolaylaşması nedeniyle göç olgusunun inceleme alanında zaman içinde çeşitli değişiklikler meydana gelmiştir. Günümüzde “göçmenlerin ulus-ötesi bağları, göçmen girişimciler, etnik marketler, göçmen gençlerin eğitim ve kimlik sorunları ve göçmenlerin gittikleri ülkelerdeki sosyal uyumu ve geleceği gibi konular göç çalışmalarında daha çok ele alınmaya başlanmış ve göç, değişik vesilelerle de olsa

gündemde kalmaya devam etmektedir” (Güllüpinar, 2012, s. 84). Çok sayıda insanın günümüzde doğdukları toprakları siyasi, ekonomik, sosyal sebeplerle bırakıp başka ülkelere göç etmeleri, ekonomik sonuçlarından çok siyasi ve sosyal sonuçlar yaratmıştır.

Uluslararası göçlerin ulus-aşırı bir niteliğe bürünmesi ve özellikle son çeyrek yüzyılda gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasında yoğun bir insan hareketliliğinin yaşanması, sınır aşan ağların ve cemaatlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Faist bu durumu “*Devlet-aşırı alan*” kavramıyla açıklamaktadır (Faist, 2003, s. 27). “*Devlet-aşırı alanlar*”, kişiler ile kolektif topluluklar arasında ortaya çıkan ve egemen devletlerin sınırlarını aşan ekonomik, siyasal ve kültürel bağları ifade etmektedir. Ortaya çıkan bu alanlar farklı yerlerdeki insanlar, ağlar ve örgütler arasında, verili ülke sınırlarının ötesine geçen ilişkiler kurulmasına olanak sağlamaktadır.

Günümüzdeki teknolojik gelişmeler aynı zamanda insanların ekonomik, sosyal, ya da kültürel bağlarının olduğu bir takım yerler arasında düzenli olarak gidip-gelmelerine neden olmakta ve tekrarlanan göç hareketlerini yaratmakta ve dolaşımın büyüklüğünü kolaylaştırmaktadır. Toplumlar arasındaki “düzenli gidiş-gelişlerin artması durumuna ulus-aşırıılık denilmektedir” (Güllüpinar, 2012, s. 75).

Özellikle de 1970’li yıllarda çok gelişmiş ülkelere yönelen uluslararası göçe karşılık olarak devletler “*uluslararası göçü kontrol etme arayışına*” girmişlerdir. Hükümetler uluslar arası göçü daha düzenli hale getirmeye çalışan stratejiler belirlemişlerdir. Göç konusunda işbirliği, ortak politikalar belirlemek günümüz devletlerinin en büyük amacıdır. Ulusal vadede oluşturulan politikaları uluslararası

boyutlara taşımak ve göç politikaları oluşturmak hedefi özellikle de sanayileşmiş ülkelerde hâkim olmaya başlamıştır (Castles & Miller, 2008, s. 131-132).

Uluslararası göç süreci gerek göç veren, gerekse göçmen kabul eden ülkeler için karmaşık bir süreçtir. Her bir ülke bu süreçten farklı etkilenir. İşgücünü dışarıya gönderen ülke açısından, işçilerini göndermesinin olumlu ve olumsuz sonuçları olabilir. İçeride işsizliğin azalması, giden işçilerin her türlü ek maliyetinden kurtulma ve onların ülkeye getirebilecekleri döviz fazlalığı gibi sonuçlar olumlu olarak nitelenebilir. Buna karşın kalifiye işçinin yurtdışına kaçması, ülke içinde bağımlılık oranının artması, giden işçilerin hem gittikleri yerde hem de ileride geri döndükleri zaman kendi anavatanlarında ciddi sosyal uyumsuzluklar yaşamaları gibi sonuçları, olumsuz yönler olarak ön plana çıkmaktadır. Yurtdışına göçten bahsedildiğinde, sıkça tartışılan ve gönderen ülke açısından olumsuz değerlendirilen önemli bir konu da beyin göçüdür. “Beyin göçü, iyi eğitim görmüş, düşünen, üreten, kalifiye iş gücünün araştırma yapmak veya çalışmak amacıyla en verimli oldukları dönemde bir başka ülkeye gidip geri dönmemeleri durumudur” (Bakırtaş & Kandemir, 2010, s. 962).

Güllüpnar’a göre uluslararası göç; “vatandaşlığın evrensellik ve ulusal homojenlik boyutlarını zayıflatmakta, ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte küresel medya ve kültür endüstrisinin baskın hale gelmesi ve kitlesel göçler, ulusal kültürlerin altını oymaktadır” (Güllüpnar, 2012, s. 82).

Habermas, ulusçuluk sonrası bir dönemden bahsetmekte ve toplumların artık “ötekiyi” hesaba katacaklarını belirterek; “Küreselleşme adı altında izah edilen tüm bu gelişmeler, sadece göç ve kültürel tabakalaşma yoluyla ülke içinde (halk arasındaki) vatandaşların birbirleriyle ve toplumla entegrasyonunu sağlayan devlet-

öncesi temelleri tehdit etmekle kalmamıştır. En mühim tarafı ise, Dünya iktisadı ve Dünya toplumunun karşılıklı bağımlılık ilişkileri içinde gittikçe sıkışıp kalan devletin artık aksiyon kabiliyetini ve özerkliğini yitirmeye başlamış olmasıdır” (Habermas, 2008, s. 26).

Erder’e göre bir insan hakkı olan göçün son dönemlerde, yaygınlaşan “*göçmen ve yabancı korkusu*” nedeniyle siyasallaştığı ve neredeyse ulusal “*güvenlik*” konularından biri haline geldiği ve bunun sonucu olarak da, ne yazık ki, göçmen olmanın “*suçlu*” olmakla eşanlama gelmeye başladığını belirtmektedir (Erder, 2008, s. 42).

Göç hareketleriyle beraber, ulus-devlet sınırlarında sadece kendi vatandaşına hizmet etmekle kalmayıp, bünyesinde barındırdığı ev sahibi olmayan kişilere de birtakım haklardan faydalanma imkânı vermiştir. Göçmenler ve yerli halk farklı kimlik özelliklerine sahip olmalarına rağmen bir arada yaşamak durumunda kalmışlardır. Birlikte yaşamanın bir sonucu olarak “*çok kültürlülük*” ve “*çifte vatandaşlık*” gibi kavramlar ortaya çıkmıştır (Yılmaz, 2008, s. 79).

Son yıllarda, küreselleşmeyle paralel olarak dünyadaki uluslar arası göç hareketleri gerek kapsam gerekse niceliksel olarak yoğunlaşmıştır. Hem yasal göç hem yasadışı göç hem de iltica hareketlerinin sayısı büyük rakamlara ulaşmış, alan olarak daha çok ülkeyi kapsar duruma gelmiştir. Bu süreç, şüphesiz ki Türkiye ve Avrupa ülkelerini doğrudan etkilemiştir. Günümüzde Dünyada uluslararası nüfus hareketlerinin son derece yüksek olduğu görülmektedir. 2010 yılı itibariyle yapılan

tahmine göre dünya genelinde 214 milyon göçmen bulunmakta olup¹ bunun anlamı ise dünya nüfusunun yaklaşık %3' ünün göçmen olduğudur.

2.1.3. Göçmen ve Göçmen Ağları

Emiroğlu ve Aydın göçün kültürel sonuçlarının kültür göçü, kültürel yayılma, kültür şoku, kültürleşme, kültürlenme ve kültürel uyarlanma süreçlerinde ortaya çıktığını belirtmektedir (Emiroğlu & Aydın, 2003, s. 342). Bununla birlikte göç hareketleri sonucunda yeni bir insan tipi ya da toplumsal olgu ortaya çıkmaktadır: Göçmen.

Yazgan'a göre göçmeni milliyet esasına dayalı tanımlama birçok ülkede kabul görmekte ve göçün yasal çerçevesini belirlemektedir. "Milliyet ve doğum yeri göçmen nüfusu tanımlamak için kullanılan en yaygın iki ölçüttür. Ülke dışı doğumlu nüfus, doğduğu ülkeden ikamet ettiği ülkeye göç eden herkesi kapsar. Yabancı nüfus ise başka bir ülkede ikamet eden ve kendi ülkesinin vatandaşlığını koruyan kimseleri ifade eder. Bu ikamet edilen ülkede doğanları da kapsayabilir" (Yazgan, 2010, s. 28). Göçmen kökenliler (yani göçmenler ve göçmen çocukları) göç veren ve alan ülkeler arasında mekik dokuyan hareketli, birden çok aidiyet bağı kuran bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır (Yazgan, 2010s, s. 1).

Göçmen işçi kavramı, bir ülkeden diğer ülkeye çalışmak amacıyla göç edip de uzun süreli kalma niyetini taşıyan grup ve yine bir ülkeden diğer ülkeye çalışmak amacıyla göç etmesine rağmen kısa süreli kalma niyetini taşıyan grup olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulabilmektedir (Civan & Gökalp, 2011, s. 236).

¹ UNDP'nin 2009 yılı İnsani Gelişme Raporuna göre iç göçe katılanların sayısının, uluslar arası göç oranlarının yaklaşık dört katı (740 milyon) olduğu ileri sürülmektedir (IOM, 2010, s. 117)

Göç gerçekleşirken resmi olan bağlar (makro) ile enformel bağlar (mikro) bir araya gelmektedir. Ayrıca, mikro yapılar, enformel ağlar da denilen kişisel ilişkileri, aile ve ev kalıplarını, arkadaş ve cemaat bağlarını, sosyo-ekonomik konularda karşılıklı yardımlaşmayı kapsar (Castles & Miller, 2008). Bu makro ve mikro yapılar, aracı yapılar denen bir dizi mekanizmayla birbirine bağlantılıdır. İşçi bulma örgütleri, avukatlar, acenteler, kaçakçılar ve diğer aracılardan birleşmesiyle bir göç endüstrisi ortaya çıkarır.

İlk göçmenleri göç ettikleri ülkede kalma süresinin uzaması eşlerini ve çocuklarını getirme ve aile birleşmelerine yol açmaktadır (Güllüpinar, 2012, s. 74). Gelekeçi ve Köse' ye göre; doğduğu, eğitimi aldığı, çalıştığı, vergi mükellefi, vatandaş, seçmen olduğu bir ülkede yaşayan kişinin artık o ülke toplumuna ait olduğu unutulmamalıdır (Gelekeçi & Köse, 2011). Göç hareketi zamanla kişilerin yasal konumlarını değiştirmekte, bu konumlar misafirlikten vatandaşlığa doğru uzanan bir dağılım göstermektedir.

Yerleşme ve göç bölgesinde cemaat oluşumu sürecine göçmenlerin ilişki ağları bir temel sağlamaktadır. Göçmenler kendi sosyal ve ekonomik altyapılarını geliştirirler. "Göç edilen ülkedeki göçmen ağlarının varlığı sayesinde ekonomik yükler, yardımlaşma mekanizmaları ve bürokratik olayların hızlandırılmasıyla azalmaktadır. Yine aynı yardımlaşma mekanizmaları ve yeni gelen kişilerin yalnızlık hissinden kurtulmalarıyla sosyal maliyette de bir düşüş yaşanmaktadır. Sonuç olarak kurulan ağla yaşanan ve süre giden göç arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur" (Güllüpinar, 2012, s. 74).

Güllüpinar'a göre bu göçmen ağının, göçmenlerin sosyal uyumuna yönelik etkilerinin, hem olumlu hem de olumsuz yönleri vardır. Bu ağın, yeni gelen

göçmenin sosyal uyumunu kolaylaştırdığı, fakat bazı durumlar bunun tam tersinin de mümkün olduğunu söylemektedir. “Göçmenler, var olan ekonomik, siyasal ve sosyal ağlar sayesinde, içe kapalı paralel bir toplum olarak yaşadığında, göç edilen yeni ülkedeki hayata göçmenlerin geçişi ve uyumu söz konusu olamamaktadır. Ağın varlığı sayesinde tüm ihtiyaçlarını kendi grubu içerisinde karşılayan yeni göçmen kişiler, daha çok kendi grubunun içine kapanmakta ve göç ettiği ülkedeki halkla temastan kaçınmaktadır. Göçmen ağının yardımlaşma ve dayanışma gibi olumlu etkilerinin yanı sıra, geldikleri yeni toplumdaki kendilerini yalıtma ve kendi grubunun içine kapanma gibi olumsuz etkileri vardır” (Güllüpnar, 2012, s. 74).

Göçün toplum üzerinde uzun süreli etkileri göç sürecinin ilerleyen aşamalarında göçmenler kalıcı olarak yerleştikleri zaman ve farklı topluluklar biçimlenmeye başladığı zaman ortaya çıkmaktadır. Yazgan’a göre günümüz göçmenleri dinsel, politik, ekonomik bağlarını genişleterek gündelik hayatlarını ulus ötesileştirmekte, genişletmekte yeniden biçimlendirilmektedir (Yazgan, 2010, s. 41).

2.1.4. Entegrasyon (Uyum)

Kültürel özellikleri ve değişik sosyal ilişkileri farklı olan insanların yeni bir sosyal yapıya ve kültürel ortama uyum sağlamaları her zaman zor olmuş ve birçok uyum sorununu ortaya çıkarmıştır. Başarılı bir uyumun ne ifade ettiği konusunda bir görüş birliğine varılmış değildir.

Yalçın’a göre “farklı kültür öğelerinin bir bütün içinde birbirine bağlanmasına kültürel bütünleşme (entegrasyon) adı verilmektedir” (Yalçın, 2002). Entegrasyon kavramı, “yalnızca göçmen nüfusa ilişkin olmayıp, çoğunluk toplumuna ait tüm kurum ve örgütlerin göçmenlere ait kurum ve örgütler gibi bu sürece dâhil olmaları

gerekmektedir” (Akçadağ, 2011). “Entegrasyon göçmenlerin ve ev sahibi toplumun birbirleriyle etkileşimlerinin bir sonucu olarak gerçekleşen çift yönlü bir süreçtir” (Özmen, 2011, s. 398).

“Entegrasyon, bir bütün halinde hareket etme kabiliyet ve potansiyeline sahip birimlerin, birlikte geliştirdikleri dayanışma sürecidir. Aynı topluma katılan grupların, ortak aksiyonun gerektirdiği sorumluluğu paylaşarak, aralarındaki dayanışmayı canlı tutabilmeleridir. Entegrasyon kavramı, statik anlamıyla alt birimlerin yapısal harmonisini, dinamik anlamıyla ise, karşılıklı dengeli iletişimi ifade etmektedir” (Perşembe, 2009, s. 247).

Artık ulus-devletlerin farklı etnik, ulusal ya da kültürel değerlerle gelen göçmenlere karşı temel yaklaşımlardan biri olan asimilasyon politikaları yerini entegrasyon ve çok kültürlülük yaklaşımlarının tartışıldığı bir döneme bırakmıştır. Ancak son on yıl içinde, devlet-göçmen ilişkisinde, özellikle uluslararası göçün güvenlik sorunsalı olarak da algılanması ile göç alan gelişmiş ülkelerde yeniden asimilasyon politikalarına dönüş eğilimleri olduğunu gözlemlenmektedir (İçduygu, 2008, s. 23).

Uyum konusunda göçmenin yaşadığı süreç kadar göç edilen ülkedeki “*yerli halkın*” tutumu da son derece önemlidir. Yerli halk göç eden kişileri ayrı bir grup olarak algılar ve aşağı bir sosyal konum atfeder (Öztürk, 2011, s. 17). “Ev sahibi toplumun genellikle sonradan gelenler üzerinde etkisinin daha fazla olduğu düşünülmeyle beraber, yine de bu süreçler hem çok taraflı etkileşim sonucu oluşmakta hem de tüm tarafları etkilemektedir. Zira ne göçmenin kültürü, memleketinden geldiği günkü gibi kalacaktır ne de ev sahibi toplumun kültürü kendini göçmenlerin kültürlerinden uzak tutabilecektir. Karşılıklı etkileşimler süreç

boyunca devam edecektir. Ancak, bütün bunlara rağmen her biri kültürünün kendine özgülüğünü ve rengini koruma arzusunu yitirmemektedir” (Özmen, 2011, s. 397).

Uyumun iki temel boyutu olduğunu vurgulayan Akçadağ’a göre bunlar; “biri beraber yaşam, diğeri ise fırsat eşitliğidir. Kesin olan, dâhil olunan toplumun kaynakları ve süreçleri üzerinde eşit söz sahibi olunmaksızın ve kültürel çoğulculuğa saygı gösterilmeksizin uyumun sağlanamayacağıdır” (Akçadağ, 2011). Uyumda hiç şüphesiz ki göç eden topluluklara ciddi sorumluluk düştüğü gibi, göç alan toplumlara da en az göç edenler kadar sorumluluk düşmektedir. Bu bağlamda uyum tek taraflı çabayı değil, çift taraflı çabayı gerektiren bir süreçtir.

Uyumun başarılı olabilmesi için, göçmenlerin anayurtları ve toplumlarıyla “*göbek bağlarını kesmeleri*” (Heckman, 1997, s. 283) şart koşulmamalıdır.

Castles ve Miller, hedefinde azınlıkları hakim kültür içine çekmenin bulunduğu entegrasyon politikalarını “*asimilasyonun daha yavaş ve kibar biçimi*” olarak nitelendirmektedir (Castles & Miller, 2008: 362). Asimilasyon ile entegrasyon arasında kesin bir sınır çizmek zor olmakla birlikte entegrasyon, kesinlikle hâkim kültür içinde erimek, asimile olmak değildir. Ancak asimilasyon entegrasyonun son evresi veya olası sonuçlarından biri olarak görülebilmektedir (Faist, 2003, s. 307).

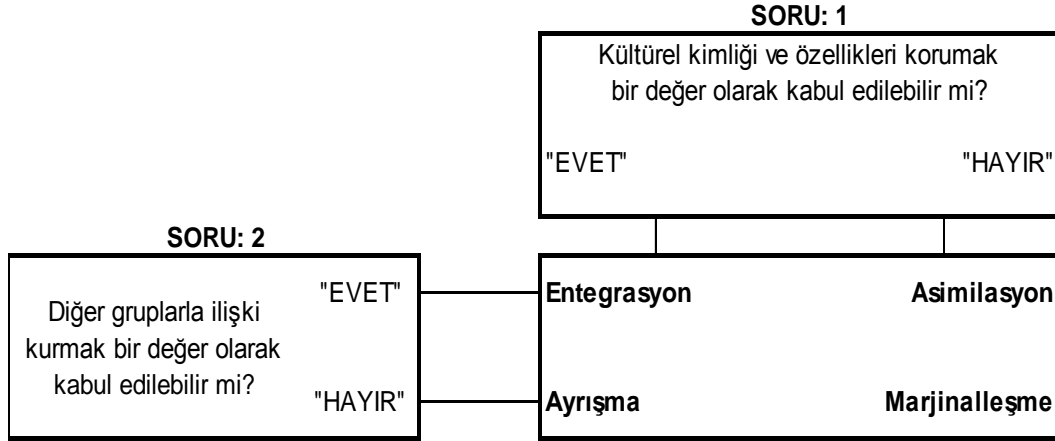
Özmen’e göre ise, entegrasyonu asimilasyonun sondan önceki aşaması olarak görmek de mümkün olmakla birlikte, entegrasyonun asimilasyondan ayırıcı temel özelliği, azınlık mensubu birey veya grubun öz kimlik ve kültürünü kaybetmesi, terk etmesi hedefine sahip olmaması, bunun tersine kültürel azınlıklara, kültür miraslarına sahip çıkma ve geliştirme hakkının tanınmasıdır. “Asimilasyon hâkim toplumun baskısını içermekte iken, entegrasyonun gerçekleşmesi için de hâkim toplumun azınlık grupların kültürel değerlerine karşı hoşgörüsü etkili olmaktadır. Buna göre

entegrasyon göçmenlerin ve ev sahibi toplumun birbirleriyle etkileşimlerinin bir sonucu olarak gerçekleşen çift yönlü bir süreçtir” (Özmen, 2011, s. 398).

Özmen, entegrasyonun toplumsal yaşamın her alanında farklı düzeyde gerçekleşebileceğini, her alanda aynı düzeyde entegrasyon beklentisi içinde bulunmanın gerçeklikle örtüşmediğini belirterek “Türk toplumundan eğitim, hukuk vb. yapısal alanlarda beklenen entegrasyonun, aynı oranda kültürel alanlarda da beklenmesi gerçekçi olmayacaktır. Çünkü kültürel farklılıklar her zaman olacaktır. Bunları türdeşleştirmeye çalışmanın tek adı bulunmaktadır o da asimilasyondur. Bilhassa dil, din gibi kültürün en dirençli unsurları, kültürlerin farklılaşmalarının temel belirtileri olup ortadan kaldırılmaları çok zordur. Karşılıklı ön yargılardan uzak bir şekilde hoşgörünün ve iletişim sıklığının artırılması, mevcut problemlerin en aza indirgenmesini sağlayacaktır” (Özmen, 2011, s. 410).

Berry’e göre göçmenler, entegre bir yaşamı tercih ederek ev sahibi kültüre adapte olabileceği gibi kendi kültürünü reddederek büsbütün ev sahibi kültürü de kabul edebilir. Ayrıca farklı bir adaptasyon türü olarak göçmenler kendi kimliklerini koruma eğilimi gösterip, ev sahibi kültür ile ilişkilerini en aza indirebilir. Bir başka adaptasyon türü olarak marjinalleşme ortaya çıkabilir. Burada göçmenlerin ne kendi kültürel kimliklerini ne de ev sahibi kültürü benimsemesi gibi bir durum söz konusudur. Şekil 1.’de görülen Berry’nin dört adaptasyon modelinde, yöneltilen iki soruya verilen cevaplar, yaşanan adaptasyon türünü ortaya koymaktadır (Göker & Meşe, 2011, s. 69).

ŞEKİL 1: John Beryy'nin dört adaptasyon modeli

Buna göre her iki soruya da verilen cevap 'evet' ise entegrasyon; cevaplar 'hayır' ile 'evet' ise asimilasyon; cevaplar 'evet' ile 'hayır' ise ayrışma; her iki soruya da verilen cevap 'hayır' ise marjinalleşme söz konusudur. Bu açıdan bireyin kendi kültürel kimliğini korumaya ve diğer gruplarla ilişki kurmaya yönelik düşüncesi ne tür bir adaptasyon süreci yaşandığını göstermektedir (Göker & Meşe, 2011, s. 70).

Uyum süreci içerisinde yaşanan kültür şoku, göçmenlerin karşılaştıkları kültürel güçlüklerin toplamı olarak kabul edilebilir. *Kültür şoku*, "bir kültürden başka bir kültüre giden bireylerin, yeni kültüre uyum sağlamakta karşılaştıkları güçlükler, sıkıntı ve bunalımlar, gösterdikleri tepkiler" (Güvenç, 1974, s. 134) olarak tanımlanmaktadır. Aslında göçmenlerin içinde yaşadıkları toplumla bütünleşmesini engelleyen en büyük etken, dışlanmaları ve devamlı bir şekilde kendilerine "yabancı" olduklarının hissettirilmesidir.

"*Dönmeyin entegre olun ancak asimile olmayın. Entegrasyona evet, entegrasyon için ne lazımsa bunu yapın, ama asimilasyona hayır. Çünkü insanlar ancak kendi kültürel değerleriyle güçlüdür.*" (Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Şansölye Angela Merkel ile beraber Türk ve Alman öğrencilerden oluşan bir

toplulukla 2008 yılında gerçekleştirdiği söyleşide Almanya'daki Türklere yönelik sözleri) (Hekimler, 2009, s. 24-25).

2.1.5. Çok kültürlülük

Uluslararası göçün siyasal ve kültürel açıdan gelecekte yaratacağı etkilere yakından bakıldığında, üçüncü dünyadan zengin ülkelere gerçekleşen emek (yüksek ve düşük vasıflı) göçünün, zengin ülkelerde zorunlu ve fiili (de facto) olarak bir kültürel çeşitlilik ya da çok kültürlülük ürettiği ve üretmeye devam edeceği söylenmektedir (Güllüınar, 2012, s. 82). Farklılıklarla yaşamak, entegrasyon söylemini alt üst etmiş yeni bir söylem olarak çok kültürlülük siyasetinin altyapısını oluşturmuştur (Depeli, 2009, s. 116).

Çok kültürlülüğün, günümüz toplumsal uyum politikalarında en popüler terimlerden biri olduğunu vurgulayan Erkan Perşembe'ye göre, "Toplumsal, dinsel veya felsefi anlamda farklı olanların birlikteliğini, farklılıklar üzerinde inşa olunan birlikteliğin ifadesi olan çok kültürlülük, daha çok göçmen ülkeleri olarak tanımlanan yeni kıtalardaki ülkelerde sıklıkla kullanılan bir terimdir" (Perşembe, 2009, s. 237).

İkinci dünya savaşı sonrasında ucuz işgücü temini için çağrılan göçmenler, bugün Batı Avrupa'da, ev sahibi toplumlar içinde kültürel, etnik ve dinî farklılıklarıyla çok-kültürlü toplumların altyapısını oluşturmuşlardır (Güllüınar, 2012, s. 82). Batı Avrupa'da göçmen kitleleri üzerinde uygulamak üzere hazırlanan asimilasyon politikalarının iflas etmesi üzerine oluşturulmuş yeni bir çözüm olarak çok kültürlülük ortaya çıkmıştır (Yalçın, 2002, s. 46).

Küreselleşen ekonomilere sahip ulus-devletlerin göçmenler konusunda karşılaştığı en büyük güçlük olarak, "bir taraftan göçmenlere kapılarını açıp çok

kültürlü bir yapıya sahip olmak ancak öte taraftan tek bir ulusun kültürünü yaymak için bu çok kültürlülüğü engellemek olduğu söylenebilir” (Güllüpnar, 2012, s. 82).

Uluslararası göçler, toplumlar içerisindeki çeşitliliğin en büyük kaynaklarından biridir. Çok kültürlülük, gerek aile birleşmeleri, gerekse de bireysel göçlerle sürekli olarak devinim halinde bir yapı sergilemektedir (Canatan, 2009, s. 81).

“Çok kültürlülüğü benimsemiş Ulusal politikalar göç eden bireye iki kimliğe sahip olma ve bu kimliklerden birini seçme hakkını vermelidir. Çünkü belirlenen ulusal politikalar için en önemli nokta, göç eden birey ya da kitlelerin ne çeşit bir kimliği benimsediği ve ne ölçüde yaşadığı toplumun kimliğini benimseyebileceğidir. Seçimden kasıt, etnik kimlik ve milli kimliktir” (Öztürk, 2011, s. 23). Çok kültürlülük kavramının gereği olan bir ülkedeki kültürel ve kimlik olarak çeşitliliğin varlığı, ev sahibi ülkenin politikasına ve kültürel çeşitliliği ne ölçüde desteklediğine bağlıdır (Öztürk, 2011, s. 23).

“Çok kültürlülük, demokratikleşme ve hoşgörüyeye giden bir yol olarak algılanabileceği gibi, devlet politikası olduğu takdirde iktidarın hegemonyasını sürdürmeye yarayan bir söylem şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Çünkü etnik ve dinsel kökenli gruplara kendi etnik kimliklerini ve kültürlerini açıklamaya yardımcı olan kuruluşlar, göçmen gruplarına, gerçek taleplerine yanıt verebilecek olan ‘siyasal haklar sağlamayıp’ onlara sadece ‘kültürel alanı mücadele yeri’ olarak açarak varlıklarını duyurmaya hizmet edebilmekte, bunun sonucu olarak sadece anayurda mesajlar verme amacını taşıyabilmektedirler” (Yarma, 2006, s. 64).

Taylor’a göre çok kültürlülük, değişik yaşam pratikleri içinde oluşan kültürel farklılıkların siyasal düzeyde tanınması, eşit ölçüde saygıdeğer kabul edilmesi

esasına dayanmaktadır. Taylor, kültürel kimliklerin eşdeğer saygı esasına göre değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürer ve çoğulculuğu, kültürel kimliklerin tanınması olarak değerlendirir (Taylor, 2010, s. 46).

Uluslararası göç araştırmalarında son yirmi yıldır ilgi alanının çok farklı bir yöne kaydığını ve uyumdan çok, dışlanma ihtimalinin tartışıldığını söyleyen Baştürk'e göre, “*Çiçeklerle karşılanan işçilerden, istenmeyen yabancılara dönüşmek*” sloganı son dönemlerde uluslararası göç literatüründe olduğu kadar, kamuoyunun da gündemi haline gelmiştir (Baştürk, 2009, s. 516). Bir yandan göçmen ailelere yapılan saldırıların artışı, diğer yandan hükümetlerin göç yasalarını giderek sıkılaştırmaları, hatta bazı durumlarda uluslararası hukukun hükümlerini ve insan haklarının sınırlarını zorlamaları, yaşadığımız dönemin önemli tartışma maddelerinden birisini oluşturmaktadır (Baştürk, 2009, s. 517). Unutulmamalıdır ki “çok kültürlü bir ortamda entegrasyon toplumdaki farklı etno-kültürel grupların ülkedeki her türlü imkandan eşit yararlanabilmesini ve bununla birlikte aralarında çatışmanın olmaması ve uyumlu bir yaşam sürdürmelerini içermektedir” (Toksöz, 2006, s. 36).

Ülkelerin farklı etnik ve dini kültürleri bir arada barış ortamı içinde yaşatabilmesi için çok kültürlülük giderek önem kazanmakta, “ancak çok kültürlülüğe ilişkin söylemler soyut tartışmaların ötesine geçememektedir” (Perşembe, 2009, s. 259).

2.2. II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye’den Yurtdışına İşçi Göçü

Birçok Avrupa ülkesinde II. Dünya Savaşının ardından, üretim ve büyüme odaklı politikalar izlenmesine karşın, bu politikaya uygun iş gücü ihtiyacı

karşılanamamış, “savaşın nüfus yapısını olumsuz yönde etkilemesi, nüfus artışı oranının düşük olması ve toplumun yaşlanması Batı Avrupa ülkelerindeki işgücü açığının daha da büyümesine yol açmıştır” (Gelekçi, 2011, s. 124).

İkinci Dünya Savaşı sonrası yeniden yapılanma sürecine giren Avrupa ülkeleri, ortaya çıkan emek kıtlığını Türkiye ve benzeri ülkelere karşılama yoluna gitmiştir. Göç Türkiye bağlamında “*geç gelen bir aktör*”dür ve Türk vatandaşlarının ülkeden serbest çıkmaları, 1961 yılında anayasal “*temel bir hakkın*” güvenceye alınarak elde edilmesiyle gerçekleşmeye başladığı görülmektedir. Bu gelişme sonrasında izleyen dönemde de hızlı bir dışa göç hareketi yaşanmaya başlamıştır (Abadan-Unat, 2006, s. 58). Ama Türkiye’den yurtdışına gerçekleşen göç hareketliliğinde, seyahat özgürlüğünün önündeki engellerin kaldırılmasına başlı başına tek faktör değildir. “Birikmiş ekonomik yetersizlikler neticesinde ek istihdam sağlanamaması ve artan işsizlik ile göç edilen yabancı ülkelerin hızlı ekonomik gelişmelerinin yarattığı işgücü gereksiniminin karşılanmasıyla şekillenen bir sürecin yaşandığı görülmektedir” (Gençler & Çiftçi, 2012, s. 315).

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa’da işçi açığı ortaya çıkarken, Türkiye’de yaşanan hızlı nüfus artışı ve bunun sonucu ortaya çıkan yüksek işsizlik oranları, insanların iki tür hareketine kaynaklık etmiştir: Birincisi, “*köyden kente göç*”, diğeri ise “*yurtdışına göç*” tür. Türkiye’den yurtdışına yapılan göç hareketleri, 1950’li yıllarda başlamış, hedef ülke ve biçim yönünden değişerek günümüze kadar devam etmiştir (Somuncu, 2006, s. 106).

Abadan-Unat’a göre, 1950’li yılların ikinci yarısında itibaren konuk işçilikle başlayan Türk işgücü göçü süreci, her dönemin kendi tartışma kavramlarından oluşan belli başlı beş aşamadan geçmiştir: (Abadan-Unat, 2006, s. 54):

- “1950’li Yıllar: Bireysel Girişimler ve Özel Aracılar
- 1960’lı Yıllar: İkili Anlaşmalara Dayanılarak Devlet Eliyle Düzenlenen “Artan İşgücü İhracı”
- 1970’li Yıllar: Ekonomik Kriz, Yabancı İşçi Alımının Durdurulması, “Turist” (İllegal) Göçmenlere Yasal Bir Statü Kazandırılması, Ailelerin Birleştirilmesi, Çocuk Paraları
- 1980’li Yıllar Çocukların Eğitim Sorunları, Getto Yaşamı, Dernekleşme Hareketleri, Sığınma İsteklerinin Artması, Vize Zorunluluğu, Dönüşü Özendirilen Yasalar
- 1990’lı Yıllar: Yabancılar Yasası, Yabancıların Kimlik Kazanması, Artan Yabancı Düşmanlığı, Etnik İşletmenlerin Yaygınlaşması, Etnik ve Dinsel Derneklerin Yaygınlık Kazanması, Siyasal Hakların İstenmesi” (Abadan-Unat, 2006, s. 54).

Sevcan Güleç ve Hatice Özkan Sancak yaptıkları çalışmada bu beş aşamaya bir ilave yaparak altıncı bir aşama olarak; “2000’li Yıllar: İslamofobi, Avro – Türkler, Göç Yasası, Entegrasyon Çalışmaları” başlığını eklemişlerdir (Güleç & Sancak, 2009).

Türkiye, 1950’li yıllarda düzensiz bir şekilde gerçekleşen hareketleri düzene sokmak ve yurtdışına göçü teşvik etmek amacıyla 1961 yılından itibaren Avrupa ülkeleri ile işgücü anlaşmaları imzalamaya başlamıştır. “Türkiye ile işçi gönderdiği ülkeler arasında yapılan anlaşmalar başlangıçta geçici olarak planlanmıştı. Ancak yurtdışına çalışmak üzere giden Türklerin bir bölümü zaman içerisinde geri dönerken, bir bölümü çalışmak üzere gittikleri ülkelere yerleşmeye karar vermişlerdir. Yerleştikleri ülkelere eş ve çocuklarını da götüren Türk işçileri,

Avrupa'nın birçok ülkesinde kalıcı bir Türk nüfusunun oluşmasına yol açmışlardır” (Gelekçi, 2011, s. 124).

Tablo 2.1: Türkiye'nin Avrupa Ülkeleri İle İmzalamış Olduğu İkili İşgücü ve Sosyal Güvenlik Anlaşmaları

ÜLKELER	İŞGÜCÜ ANLAŞMALARI	SOSYAL GÜVENLİK ANLAŞMALARI
Almanya	30 Eylül 1961	30 Nisan 1964
Avusturya	15 Mayıs 1964	12 Ekim 1966
Belçika	16 Temmuz 1964	4 Temmuz 1966
Hollanda	19 Ağustos 1964	5 Nisan 1966
Fransa	8 Nisan 1965	20 Ocak 1972
İsveç	10 Mart 1967	2 Eylül 1977
İngiltere		9 Eylül 1959
İsviçre		1 Mayıs 1969
Danimarka		13 Kasım 1970

Kaynak: Yurtdışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Sorunları, 1973, s. 18-29.

1960 yılından itibaren planlı ekonomiye geçilmiş ve bu kapsamda yurtdışına göç olgusu kalkınma stratejilerinden biri olarak ele alınmıştır. Yurtdışına göçün ülkedeki işsizliği azaltacağı ve döviz sağlayarak ödemeler dengesini rahatlatacağı varsayımı ile hareket edilmeye başlanmıştır. Planlı ekonomi modelinin ilk aşaması olan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1962-1967) yurtdışına göç konusuna yer verilerek, yurtdışına işçi gönderilmesi hedefi de kalkınma öncelikleri arasına alınmıştır (Abadan-Unat, 2006, s. 96). “Yurtdışına göç olgusu, henüz toplumbilimcilerin bile ilgisini çekmezken, kalkınmanın bir ögesi olarak hükümet politikası haline getirildiği görülmektedir” (Somuncu, 2006, s. 116). Yurtdışına göçün hükümet politikası haline gelmesine paralel olarak, 30 Ekim 1961’de F. Almanya, 15 Mayıs 1964’de Avusturya, 16 Temmuz 1964’de Belçika, 19 Ağustos 1964’te Hollanda, 08 Nisan 1965’de Fransa ve 10 Mart 1967 yılında İsveç ile işgücü anlaşmaları yapılmıştır. Bunun yanı sıra, İsveç dışındaki tüm bu ülkeler ile İngiltere (1959), İsviçre (1969), Danimarka (1970) ile sosyal güvenlik anlaşmaları

imzalanmıştır. Bunlara ek olarak, Avrupa kapısının kapanması ihtimaline karşı, 5 Ekim 1967 tarihinde Avustralya ile de ikili işgücü anlaşması imzalamıştır. Önceden özel araçlar yoluyla gerçekleşen yurtdışına işgücü göçü, yapılan ikili anlaşmalar sonucunda İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından organize edilmeye başlanmış ve bu anlaşmalar sonucu Türkiye’den Avrupa’ya yönelen göç artmıştır.

Türkiye gönderilen işçilerin nitelikleri, coğrafi kaynağı, süresi ve büyüklüğünde etkili olamadığı gibi yapılan ikili anlaşmalarda da Türk hükümetinin belirleyici olmadığı belirtilmektedir (Somuncu, 2006, s. 117). Avrupa ülkeleri ile imzalanan ikili anlaşmalar, “rotasyon (dönüşümlülük)” ilkesine dayanıyordu. Bu ilke, işçinin yapılan anlaşmaya bağlı olarak çalışma süresinin sona ermesi ile memleketine dönmesi anlamına geliyordu ve buna göre; yurtdışına giden niteliksiz işçi, nitelik sahibi olarak geri gelecekti. “Konuk işçi” kavramı bu dönemde oluşmuştu. Gerçekte ise, bu kural hiçbir zaman uygulanmamıştır (Abadan-Unat, 2006, s. 60). Türkiye’den göç kabul eden ülkeler, rotasyon uygulamasının ek işe alım ve eğitim maliyeti yarattığını fark etmesinden sonra rotasyon ilkesini kaldırmışlardır (Baumgartner & Perching, 1996: 521). Abadan-Unat’a göre, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra hızlanan Türk dış göç hareketleri kabul eden ülkelerin “ekonomik dalgalanmalar ve ulusal istekleri”ne göre biçimlenmiştir (Abadan-Unat, 2006, s. 50).

Tablo 2.2. 1968-1980 Yıllarında Türk İşçilerin Avrupa'daki Dağılımı

Ülke	1968/69	1970/71	1973/74	İşçi 1980	Yetişkin 1980	Çocuk 1980	1980 Toplam
Almanya	171.016	373.000	605.000	590.623	287.377	584.400	1.462.400
Fransa	4.000	10.000	29.600	38.000	20.695	34.077	92.772
Hollanda	13.243	16.512	46.018	47.326	38.137	36.249	121.712
Belçika	4.217	8.500	10.000	23.000	13.305	30.258	66.563
İngiltere		1.387	2.170	3.000	1.000	2.000	6.000
Danimarka		2.377	7.000	9.327	250	6.264	15.841
Diğer AET Ülkeleri				395	30	75	500
Toplam (AET)	192.476	411.776	699.788	711.671	360.794	693.323	1.765.323
Avusturya	5.259	12.316	29.764	30.130	17.331	17.539	65.000
İsviçre	5.227	6.502	23.158	20.119	2.143	13.604	35.857
Norveç		200	449	1.370	163	719	2.252
AET Üyesi Olmayan Ülkeler	12.157	21.805	58.432	58.619	24.661	40.043	119.314
Toplam (Avrupa)	204.633	435.581	769.734	770.290	385.455	733.366	1.885.102

Kaynak: Abadan-Unat, 2006, s. 64

Türkiye'den yurtdışına işgücü göçünün göçün yönü ağırlıklı olarak Almanya'ya doğru gerçekleşmiştir. 1980 yılında tüm Avrupa ülkelerinde yaşayan Türk işçilerin sayısı 770.290 iken, bu nüfus eş ve çocuklarla birlikte 1.885.102'ye çıkmıştır (Abadan-Unat, 2006, s.64).

Dışişleri Bakanlığı'nın 1973 yılında yayınladığı "Yurtdışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Sorunları" adlı çalışmasında yer alan bilgilerle oluşturulan Tablo 2.3'de yurtdışına çalışmak amacıyla işçi gönderen bölgeler içerisinde ilk üç sırada İstanbul ili Trakya bölgesi, Orta Anadolu ve Batı Anadolu'dur (Yurtdışı Göç Hareketleri Ve Vatandaş Sorunları, 1973, s. 97-99).

Tablo 2.3. 1965 – 1972 Yılları Arasında Dış Ülkelere Çalışmak Amacıyla Giden İşçilerin Bölgelere Göre Dağılımı

Bölge	Yıllar																	
	1965		1966		1967		1968		1969		1970*		1971*		1972*		1965-72 Toplam	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
İstanbul ili ve Trakya	19.764	38,4	11.879	34,5	3.726	42,0	13.706	31,7	28.186	27,1	38.535	29,1	27.344	30,9	26.264	30,8	169.404	31,07
Kuzey Anadolu	6.340	12,3	4.359	12,7	817	9,1	5.331	12,3	14.155	13,6	17.744	13,7	10.181	11,5	9.468	11,1	68.395	12,54
Güney Anadolu	4.285	8,3	3.097	9,0	831	9,4	4.496	10,4	12.265	12,1	12.661	9,8	10.007	11,3	9.296	10,9	56.938	10,44
Orta Anadolu	9.098	17,7	7.421	21,6	1.662	18,6	9.202	21,3	23.591	22,7	31.192	24,1	17.395	19,7	19.184	22,5	118.745	21,78
Batı Anadolu	8.314	16,1	5.005	14,5	1.124	12,7	5.622	13,0	14.938	14,7	20.928	16,2	13.952	15,8	11.883	13,9	81.766	14,99
Doğu Anadolu	3.719	7,2	2.649	7,7	787	8,8	4.847	11,2	10.840	10,4	8.515	6,6	9.563	10,8	9.134	10,8	50.054	9,18
Toplam	51.520	100,0	34.410	100,0	8.947	100,0	43.204	100,0	103.975	100,0	129.575	100,0	88.442	100,0	85.229	100,0	545.302	100,00

Kaynak: Yurtdışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Sorunları, 1973, s. 97-99. *Kendi imkânları ile iş bulup gidenlerde dâhil edilmiştir.

Tablo 2.4. 1961-1974 Yılları Arasında İİBK (İş ve İşçi Bulma Kurumu) Tarafından Avrupa'ya Gönderilen

İşçi Sayısı, Gidilen Ülke, Yıl ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yıl	Avusturya		Belçika		Danimarka		Fransa		Almanya		Hollanda		İsviçre		İngiltere		TOPLAM		
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Toplam
1961									1.430	46							1.430	46	1.476
1962	160								10.493	532							10.653	532	11.185
1963	901	36	5.605				63		20.908	2.528	251		23	13			27.751	2.577	30.328
1964	1.384	50	6.651				25		50.818	4.084	2.950	8	159	34			61.987	4.176	66.163
1965	1.937	36	1.661						34.456	11.196	2.178	3	98	24			40.330	11.259	51.589
1966	435	34							22.865	9.715	1.207	1	140	13			24.647	9.763	34.410
1967	1.031	12							3.715	3.484	48		178	37			4.972	3.533	8.505
1968	668	5							30.099	11.310	874	1	73	24			31.714	11.340	43.054
1969	918	55					184	7	77.472	20.670	3.404		162	21		4	82.140	20.757	102.897
1970	10.511	111	430	1	3.500	7	8.992	44	76.556	20.380	4.840	3	1.458	140	512	51	106.799	20.737	127.536
1971	4.285	335	578	5	72		7.856	41	52.162	13.522	4.790	63	1.227	115	1.232	57	72.202	14.138	86.340
1972	3.291	1.181	111	2			10.572	38	48.911	16.964	670	74	1.134	178	69	13	64.758	18.450	83.208
1973	4.943	2.140	256	9			17.467	77	79.526	24.267	1.980	14	845	264	106	10	105.123	26.781	131.904
1974	1.939	562	539	16			10.544	33	1.187	41	1.487	16	538	232	104	9	16.338	909	17.247
1961-1974 Toplam	32.403	4.557	15.831	33	3.572	7	55.703	240	510.598	138.739	24.679	183	6.035	1.095	2.023	144	650.844	144.998	795.842
1961-1974 Toplamı	36.960		15.864		3.579		55.943		649.337		24.862		7.130		2.167				
1961-1974 Toplamında Erkek ve Kadınların Oranı (%)	87,67	12,33	99,79	0,21	99,80	0,20	99,57	0,43	78,63	21,37	99,26	0,74	84,64	15,36	93,35	6,65	81,78	18,22	100,00

Kaynak: Gelekcı & Köse, 2011, s. 57.

Cahit Gelekçi ve Ali Köse'nin, Dışişleri Bakanlığı'nın 1973 yılında yayınladığı “Yurtdışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Sorunları” adlı çalışmasına göre oluşturdukları ve 1961-1974 yılları arasında İş ve İşçi Bulma Kurumu (İBBK) tarafından Avrupa'ya gönderilen işçi sayısının ülkelere ve cinsiyete göre dağılımını gösteren Tablo 2.4'e göre, bu yıllar arasında en çok işçi gönderilen ilk üç ülke Almanya, Fransa ve Avusturya'dır. Kadınların oranlarına baktığımızda ise ilk üç sırada ise Almanya, İsviçre ve Avusturya yer almaktadır. 1961-1973 yılları arasında gönderilen işçilerin büyük çoğunluğu erkeklerden oluşmakta olup, kadın işçilerin sayısı daha azdır.

Tablo 2.5'de 1965 ve 1972 yılları arasında çeşitli Avrupa ülkelerinden gerçekleşen döviz transferleri yer almaktadır. İlgili yıllarda yurtdışına giden işçi sayısının artmasına paralel olarak Türkiye'ye olan döviz transferi de katlanarak artmıştır (Yurtdışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Sorunları, 1973, s. 131).

Tablo 2.5. Ünelere Göre Döviz Transferleri (Amerikan Doları)

YILLAR	F. Almanya	Belçika	Hollanda	Avusturya	İsviçre	Diğer	GENEL TOPLAM
1965	56.434.691	6.065.649	4.265.630	1.520.664	1.012.245	483.015	69.781.894
1966	90.902.266	8.647.948	10.539.640	2.872.120	1.373.182	1.029.142	115.364.298
1967	67.041.824	7.574.647	11.192.922	3.276.456	1.734.904	2.208.937	93.029.690
1968	79.270.467	6.648.874	12.866.686	2.602.736	1.846.878	4.082.644	107.318.285
1969	109.377.838	5.909.155	14.685.021	2.561.105	1.954.528	6.148.410	140.636.057
1970	224.162.954	4.497.606	23.094.805	5.657.949	3.886.372	10.921.097	272.220.783
1971	380.472.205	10.262.091	38.980.774	12.451.821	8.328.887	20.874.649	471.370.427
1972	605.893.900	14.621.313	53.331.188	20.929.828	13.207.199	32.122.066	740.105.494
Toplam	1.613.556.145	64.227.283	168.956.666	51.872.679	33.344.195	77.869.960	2.009.826.928

Kaynak: Yurtdışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Sorunları, 1973, s. 131.

Tablo 2.6'da 1972 yılı sonu itibariyle çeşitli Avrupa ülkelerindeki Türk ve diğer yabancı işçilerin dağılımı yer almaktadır. Dışişleri Bakanlığı verilerine göre

hazırlanan tabloya göre Türk işçilerin sayısı, Almanya ve Hollanda'da birinci sırada gelirken, Avusturya ve Danimarka'da Yugoslavların ardından ikinci sırada yer almaktadır (Yurtdışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Sorunları, 1973, s. 109).

Tablo 2.6. 1972 Yılı Sonu İtibariyle Türk ve Yabancı İşçilerin Başlıca Avrupa Ülkelerine Dağılımı

Ülke / Köken		Türk	Yunan	Yugoslav	İtalyan	İspanyol	Portekiz	Afrika Ülkeleri	Toplam
F. Almanya	Sayı	511.104	270.114	474.934	426.393	184.203	66.008	26.041	1.958.797
	Oran %	26,09	13,79	24,25	21,77	9,40	3,37	1,33	100,00
Avusturya	Sayı	24.364	689	166.156	1.701	327			193.237
	Oran %	12,61	0,36	85,99	0,88	0,17			100,00
Belçika*	Sayı	10.000	13.306	2.715		41.883	4.129	27.248	99.281
	Oran %	10,07	13,40	2,73		42,19	4,16	27,45	100,00
Fransa**	Sayı	18.324		65.218	588.739	589.926	694.550	1.055.607	3.012.364
	Oran %	0,61		2,17	19,54	19,58	23,06	35,04	100,00
İsviçre	Sayı	12.513	5.994	23.953	337.996	85.804	3.185		469.445
	Oran %	2,67	1,28	5,10	72,00	18,28	0,68		100,00
Danimarka	Sayı	5.517	606	5.564	1.058	983	258		13.986
	Oran %	39,45	4,33	39,78	7,56	7,03	1,84		100,00
Hollanda	Sayı	20.349	1.062	8.721	12.594	13.714	2.442	13.284	72.166
	Oran %	28,20	1,47	12,08	17,45	19,00	3,38	18,41	100,00
Toplam	Sayı	616.216	491.771	997.261	1.968.481	936.840	770.572	1.122.100	5.819.276
	Oran %	10,59	8,45	17,14	33,83	16,10	13,24	19,28	100,00

Kaynak: Yurtdışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Sorunları, 1973, s. 109. * 1972 Eylül Ortak Pazar üyesi olan İtalyan işçilerin sayısı, resmi istatistiklerde gösterilmemektedir. ** 1971 sonu

1973 yılından itibaren Avrupa ülkelerinin yurtdışından işgücü alımını durdurmasından sonra bu ülkelere yönelen Türk göçü, yasal olarak aile birleşmesi veya aile kurma şeklinde devam etmiştir. 1973 yılından itibaren Avrupa ülkelerinin dışarıdan işçi alımlarını azaltması karşısında Türkiye, işsizliğin etkilerini azaltmak amacıyla başka pazarlar aramaya başlamıştır. Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri ile Avustralya'ya doğru işgücü göçü doğmuştur. İlk kez 1975 yılında Libya'dan gelen talebin değerlendirilmesi sonucu 1970'lerin ikinci yarısından itibaren Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerine işgücü gönderilmeye başlanmıştır.

Türkiye’den göç hareketleri, zaman içinde, göç alan ülkelerin talepleri ile paralel olarak değişmekle birlikte, o yıllardan bu yana devam etmektedir.

“Bugün, yurtdışında yaşayan Türk nüfusunun önemli bir bölümü, buldukları ülkelerde sürekli olarak ikamet etmektedir. Yurtdışındaki Türklerin birçoğu yaşadıkları ülkelerin vatandaşlığını da almıştır. Günümüzde, yurtdışında yaşayan Türk nüfusu, daha çok, aile birleşimine ve göreceli olarak yüksek doğum oranına bağlı olarak artış kaydetmektedir. Halen yaklaşık 4 milyonu AB ülkelerinde, 300.000’i Kuzey Amerika’da, 200.000’i Orta Doğu’da, 150.000’i de Avustralya’da olmak üzere, 5 milyon civarında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yabancı ülkelere yaşamaktadır” (http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa).

Bugün yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının yaklaşık %50’si Almanya’da bulunmaktadır. Şüphesiz bu durum Almanya’nın Türk işçilerin göç tarihinde yer alan ilk ülke olmasının ve güçlü ekonomisi ile yeni yerleşimciler için cazip bir başlangıç noktası haline gelmesinin doğal bir sonucu olarak görülmelidir. Günümüzde Almanya’yı diğer Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri izlemektedir.

Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının buldukları ülkelerin vatandaşlık uygulamalarına göre değişen oranlarda vatandaşlığa geçiş eğilimleri tespit edilmektedir. Nispeten vatandaşlığa geçişin kolay olduğu hatta çifte vatandaşlığın mümkün olduğu Hollanda, Belçika gibi ülkelerde, ülke vatandaşlığına sahip olan Türklerin oranı, sadece Türk vatandaşlığına sahip olan Türklerin oranından fazladır. Buna karşın vatandaş olma prosedürlerinin çok sıkı olduğu Fransa veya çifte vatandaşlığın mümkün olmadığı Almanya, Avusturya gibi ülkelerde buldukları ülke vatandaşlığına sahip Türklerin sayısı daha azdır. Türkiye yurtdışındaki vatandaşlarının, içinde yaşadıkları ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi

hayatına etkin biçimde katılarak, aynı zamanda anavatanları, anadilleri ve öz kültürleriyle bağlarını korumalarını arzu etmektedir (<http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler.tr.mfa>).

Yurtdışındaki Türkler, göç alan ülkelerin ekonomik kalkınmalarına önemli katkıda bulunmuşlardır. Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının çoğu, artık sadece işçi konumunda olmayıp, akademisyen, bilim adamı, doktor, mühendis, avukat, gazeteci, iş adamı, sanatçı, politikacı, sporcu gibi çeşitli alanlarda meslek sahipleri olarak göç alan ülkelerin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatına katılmaktadır (<http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler.tr.mfa>).

Bozdağ – Atan’ın 1995-2006 yıllarını kapsayan ve yurt dışına göç eden Türk işgücünün bulunduğu ülke ekonomisine nasıl bir katkı sağladığı hakkındaki çalışmalarına göre, araştırmaya konu olan “ülkelerde (Avusturya, Belçika, Finlandiya, Fransa, Almanya, Hollanda ve İsveç), Türk işgücünün toplam işgücündeki oranında yıldan yıla azalma görülse de, analizin sonuçları, Türk işgücünün ilgili Avrupa ülkelerinin iktisadi etkinliğine olan katkısının yüksek bir üretim faktörü olduğunu ve bu katkının yıldan yıla arttığını göstermektedir” (Bozdağ & Atan, 2009, s. 159).

Ekonomik alanda, birçok Türk vatandaşı, işçi konumundan çıkarak işveren konumuna geçmiş bulunmaktadır. Dışişleri Bakanlığı’nın verilerine göre, “Avrupa’daki Türk işletmelerinin sayısı 140.000 civarındadır (Almanya’da 70.000). Bu işletmeler, yaklaşık 640.000 kişiye istihdam sağlamaktadır (Almanya’da 330.000). Bu işletmelerin yıllık toplam cirosu 50 milyar Avro’yu aşmıştır (Almanya’da 32,7 milyar Avro). Son istatistiklere göre, Batı Avrupa’daki Türklerin

tüketim harcamaları 22,7 milyar Avro'dur" ([http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler .tr.mfa](http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler.tr.mfa)).

2.3. Avusturya Tarihinde Göç Süreci ve Türkiye'den Avusturya'ya Göç

2.3.1. 1918' den Günümüze Avusturya

Köklü bir tarihe ve kültürel mirasa sahip olan Avusturya, tarih boyunca Avrupa'nın önemli ülkelerinden biri olmuş, dünyada bilim kültür ve sanat adına önemli katkılar yapmış bir ülkedir.

Bugünkü Avusturya 9. yüzyılda Charlemange'ın Avar akınlarını durdurmak amacıyla, Viyana bölgesinde bir savunma merkezi kurmasıyla oluşmaya başlamıştır. Yazılı belgelerde ilk Avusturya adına "*Ostarrichi*" ifadesiyle 996 yılında rastlanmaktadır (En Başından İtibaren Avusturya, 2012, s. 11).

Ortaçağda bugünkü Avusturya'nın bulunduğu topraklarda ilk önce Babenberger Krallığı hüküm sürmüştür. Bu hükümdarlığı 1278 yılından itibaren Avusturya'da 1918 yılına kadar hüküm süren Habsburger Krallığı takip etmiştir. 1529'da Osmanlı ordularının birinci Viyana kuşatmasını ve özellikle 1683'de ikinci Viyana kuşatmasını kırdıktan sonra Avusturya daha da genişleyerek büyük devletlerarasına girmiştir. 1804 yılında İmparator I. Franz kendisini Avusturya İmparatoru ilan etmiş ve Kutsal Roma tacını bırakmıştır. 1867 yılında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu oluşmuştur.

Birinci Dünya Savaşı (1914 –1918) sonrasında çok uluslu Avusturya-Macaristan İmparatorluğu yıkılmıştır. 12 Kasım 1918 tarihinde Avusturya Cumhuriyet'e dönüşmüştür ("*Birinci Avusturya Cumhuriyeti*"). Daha sonraları

Nasyonal Sosyalistler tarafından öldürülen Şansölye Engelbert Dollfuss'un otoriter bir kurumsal devlet kurmasıyla birlikte demokrasi 1933/1934 yılında sona ermiştir.

12 Mart 1938 tarihinde Alman Silahlı Kuvvetleri Avusturya yürümüştür. Ardından Nazi Alman İmparatorluğu ile Avusturya arasında "*Fiilen ilhak*" gerçekleşmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avusturya Cumhuriyet olarak bir kez daha kurulmuştur ("*İkinci Avusturya Cumhuriyeti*"), ancak on yıl boyunca galip müttefik güçleri (Birleşik Krallık, Fransa, ABD, Sovyetler Birliği) tarafından işgal edilmiştir. Avusturya, Müttefikler tarafından "*işgale uğramış dost bir ülke*" kabul edilirken Yalta Konferansı'nda Avusturya'nın savaş sonrasında "*tarafsızlık*" politikasını uygulaması yönünde görüş birliğine varmışlardır (Sander, 2007, s.189). 15 Mayıs 1955 tarihinde Viyana'daki Belvedere Sarayı'nda söz konusu dört ülkenin dışişleri bakanlarının katılımı ile Avusturya Devlet Anlaşması (*Der Staatsvertrag*) imzalanmıştır. Bu Anlaşma ile "*işgal devletleri*" Avusturya'dan çekilmiş, Avusturya ise buna karşılık herhangi bir siyasi veya askeri pakta üye olmama taahhüdü altına girmiştir (Rotter, 1996, s. 122)

Tarafsızlık politikasının doğal sonucu olarak Avusturya, 1980'lerin ikinci yarısına kadar, dış politikasını Doğu-Batı dengesinin ve bloklar arası yumuşamanın güçlendirilmesi temeline dayandırmış ve tüm komşuları ile etkin ve barışçıl ilişkiler sürdürmeyi amaçlamıştır.

Aksoy'a göre, Avusturya'nın tarafsızlık politikası dönemin iki kutuplu dünya sisteminde, güvenlik bakımından büyük oranda avantaj sağlasa da, bu politikanın getirdiği içe kapalılık Avusturya'ya küreselleşen dünyaya entegre olmakta gecikme gibi dezavantajlar da getirmiştir. "Avusturya'daki iç çekişmeler de Soğuk Savaş

sonrasında bu doğrultuda şekillenirken Muhafazakâr kanadın başını çektiği bir grup, tarafsızlık politikasının getirdiği güvene sığınma arayışındayken, Sosyal Demokratlardan oluşan bir grupsa uluslararası platforma dâhil olma ve Soğuk Savaşın getirdiği yalnızlıktan uzaklaşma görüşünü benimsemişlerdir. Bu ayırım daha sonra Avusturya'nın AB üyelik sürecinde de yaşanmıştır. Avusturya'daki milliyetçi söyleme sahip partilerin desteklediği gruplar Avusturya'nın AB'ne girmesine sıcak bakmamışlardır. Buna rağmen Soğuk Savaşın bitmesi hem Avusturya'nın artık tarafsızlık politikasına ihtiyacı olmadığını göstermiş hem de Avusturya'yı diğer Avrupa devletlerine daha fazla yaklaştırmıştır” (Aksoy, 2011, s. 38).

Avusturya toplumunun 12 Temmuz 1994 tarihindeki referandumda %66,6'lık bir oranla AB üyeliğine “evet” demesiyle, 1 Şubat 1993'de ile başlanılan müzakerelerin sonucunda 1 Ocak 1995 tarihinden itibaren AB üyesi olmuştur (Falkner,1996, s. 339). Avusturya'nın AB üyeliği, “Avusturya dış politikasının II. Cumhuriyet döneminde yaşadığı en büyük değişim”dir (Aksoy, 2011, s. 40).

Batısında sanayileşmiş ve gelişmiş Batı Avrupa ülkeleri ve doğusunda ise AB'ye yeni üye olmuş ya da üyelik sürecinde bulunan, ekonomik potansiyeli yüksek gelişmekte olan ülkeler bulunan Avusturya, AB'ye üye olduğundan bu yana, diğer Avrupa ülkeleriyle ekonomik ve siyasi ilişkilerini derinleştirmiştir. Avusturya'nın bu konumu ülke için çeşitli fırsatlar sunmakla birlikte, küresel ekonomik krizde de görüldüğü gibi bazı riskler de taşımaktadır (Demirel, 2009, s. 3).

Avusturya'nın idari yapısı, federal yapıya dayalı cumhuriyettir. Ülkenin resmi adı “Avusturya Cumhuriyeti”dir. Avusturya'nın Viyana, Salzburg, Niederösterreich (Aşağı Avusturya), Oberösterreich (Yukarı Avusturya), Kaernten, Steiermark, Burgenland, Tirol ve Vorarlberg'ten oluşan 9 eyaleti vardır.

Avusturya’da siyasi yapı 5 yılda bir yapılan genel seçimlerle belirlenmektedir. Cumhurbaşkanı ise siyasi partiler tarafından gösterilen adaylar arasından genel seçimler sonucu 6 yıllık bir süre için seçilmektedir. Daha ziyade sembolik yetkilerle donatılmıştır. Öte yandan Avusturya’da seçilebilme yaşı 18, oy kullanma yaşı ise 16’dır.

Avusturya Sosyal Demokrat Partisi (SPÖ) 1889, Avusturya Halk Partisi (ÖVP) 1945, Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) 1956, Yeşiller Partisi (Die Grünen) 1980 ve Avusturya’nın Geleceğinin İttifakı (BZÖ) 2005 yıllarında kurulan bu partiler, günümüzde en güçlü ilk beş partidir.

Tablo 2.7. Avusturya’da Parlamentoda Temsil Edilen Siyasi Partilerin 2006 ve 2008 Seçimlerinde Aldıkları Oy Oranı ve Sandalye Dağılımı

PARTİLER	OY ORANI		SANDALYE	
	2006	2008	2006	2008
SPÖ	35,30%	29,30%	68	57
ÖVP	34,30%	26%	66	51
FPÖ	11%	17,50%	21	34
BZÖ	4,10%	10,70%	7	21
Yeşiller	11%	10,40%	21	20

Kaynak: Avusturya İçişleri Bakanlığı

(http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/2008/End_Gesamt.aspx)

28 Eylül 2008 tarihinde yapılan erken genel seçimlerinde Sosyal Demokrat Parti (SPÖ) ve Avusturya Halk Partisi (ÖVP) oy kaybına uğramış ancak sandıktan ilk iki sırada çıkmayı başarmışlardır. Seçimlerin ardından iki parti arasında kurulan koalisyon hükümeti halen görevini sürdürmektedir. 25 Nisan 2010 tarihinde yapılan seçimlerde Heinz FISCHER Cumhurbaşkanlığına ikinci kez seçilmiştir.

Serbest piyasa ekonomisine sahip olan Avusturya yüksek gelir grubuna giren bir ülkedir. Ekonomisi büyük çapta başta ihracat ve ithalat olmak üzere, dış

ekonomik ilişkilere dayalı bulunan Avusturya, BM Kalkınma Programı insani gelişmişlik endeksine (HDI) göre 19. sırada yer almaktadır (<http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/AUT.html>). Avusturya'nın en büyük ticaret ortağı Almanya'dır. Alman ekonomisindeki gelişmeler doğrudan Avusturya ekonomisini etkilemektedir.

Ülkede refah düzeyinin yüksek olması işgücü maliyetinin de yüksek olmasına neden olmaktadır. Avusturya İstatistik Kurumunun verilerine göre işsizlik oranı 2011 yılında ortalama %6,70 olarak kaydedilmiş ve 2005 yılın 19.422 Avro olan ortalama kişi başına düşen milli gelir oranı, 2010 yılında 22.026 Avroya yükselmiştir.

2.3.2. Avusturya ve Göç

Avusturya'da yabancı istihdamı oldukça köklü bir maziye sahiptir. 1945 sonrası Avusturya hem uluslararası göç alan bir ülke, hem de uluslararası göçlerin yaşandığı bir dönemde bir geçiş ülkesi olmuştur (Groll, 2010, s. 18). II. Dünya Savaşı sonrası 1947-1952 arasında Marshall Planının olumlu etkileri yanında, beş ayrı ücret-fiyat anlaşmasının da etkisiyle ekonomi canlanmış ve ciddi işgücü sıkıntısı yaşanmaya başlamıştır (Gezgin, 1994, s. 149).

Macaristan'da vuku bulan (1956) halk ayaklanması sonucunda yaklaşık 180 bin Macar, Çekoslovakya'daki isyanın (1968) kanlı bastırılması ile de 162 bin Çek vatandaşı komşu ülke olan Avusturya'ya sığınmıştır (Groll, 2010, s. 19). Batı Avrupa'da savaş sonu başlatılan ve takip eden yıllarda artarak süren kalkınma hamlesi kapsamında ihtiyaç duyulan işgücü açığının, ilk olarak bu kişiler tarafından doldurulduğu bilinmektedir. Zira Avusturya'dan Almanya ve İsviçre'ye bu yıllarda kitlesel sayılabilecek bir göç hareketi yaşanmış ve ciddi işgücü sıkıntısı çekilmiştir.

Avusturya esasen 1925 yılında kabul edilen yasa ile kendi vatandaşlarının iş piyasalarındaki öncelik haklarını korumuş bulunmaktadır. Bu yaklaşım, yabancı işgücüne duyulan talebin başladığı ve artarak sürdüğü 50'li ve ileriki yıllarda da devam etmiştir. Yabancı işgücü istihdamına pek sıcak bakmayan sosyal taraflar, katı tutumlarını 1960 yılına kadar devam ettirmiş ve nihayet 1961 yılında ilk olarak inşaat sektöründe çalıştırılmak üzere İtalyan işçilerin getirilmesi konusunda mutabakat sağlanmıştır. Avusturya Ticaret Odası ile Avusturya Sendikalar Birliği başkanları, Julius Raab ve Franz Olah, 1961 yılında yabancı işgücünün davet edilmesi için bir anlaşma imzalamışlardır (Bauer, 2008, s. 5). Anlaşma, yabancı işgücünün işgücü sözleşmesi yapılan ülkelerde açılacak irtibat büroları marifetiyle temin edilmesini öngörmekte, getirilecek işçilerin ülkeye yalnız gelmeleri ve bir müddet çalıştıktan sonra Avusturya'yı terk etmeleri yolundaki beklentiyi yansıtmaktadır. Yapılan bu anlaşma ile 1962 yılında 47.000 yabancı işçi getirilmesi kararlaştırılmıştır (Groll, 2010, s. 19). İşgücü sözleşmelerinin temelini oluşturacak bu ilk düzenlemede 7.300 kişilik bir kota uygulanmış, ancak bu kotanın sadece 1/4'ü doldurulabilmiştir. 50'lerin sonu 60'ların başında Avusturya İş Piyasasında iyice belirginleşen işgücü ihtiyacını gidermek amacıyla, ilk deneme olan İspanyol işçilerin davet edilmesi girişimi başarısız olmuştur.

İş gücü piyasalarında Almanya, Fransa, İsviçre ve Benelüks ülkeleri ile yaşanan rekabet, İtalyan işçilerinde beklenen hedefe ulaşamayan Avusturya'nın diğer Akdeniz ülkelerine yönelmesine neden teşkil etmiştir. Bu kapsamda İspanya (1962), Türkiye (1964) ve Yugoslavya (1966) ile işgücü sözleşmeleri, bilahare sosyal güvenlik sözleşmeleri (Türkiye 1969) imzalanarak yürürlüğe sokulmuştur (Bauer, 2008, s. 5).

1960'lı yıllarda işgücü sözleşmelerinin yeni başlamış olması ve turist olarak ülkeye girip sonra işçi statüsüne ulaşılması nedeniyle yabancı işçiler daha ziyade genç ve yalnız başına ülkede bulunan erkek işçilerden oluşmaktaydı ve yabancı işçilerin çoğunluğu inşaat, metal ve tekstil gibi üç sektörde toplanmışlardı. (Gezgin, 1994, s. 156).

1961-1974 arası yaklaşık 265.000 işçi Avusturya'ya çalışmak için gelmiştir ve bunların çoğu 1969 ile 1973 yılları arasında gerçekleşen göçtür. 1971'de toplam nüfus içerisinde yabancıların oranı %2,8 ve çalışanlar arasında yabancı işçilerin oranı ise %6,1'dir. 1973 yılında yapılan hesaplama göre yabancı işçilerin %78,5'i Yugoslavya vatandaşlarından ve %11,8'i ise Türk vatandaşlarından oluşmaktadır (Bauer, 2008, s. 6).

Dışişleri Bakanlığı'nın verilerine göre oluşturulan Tablo 2.8'de görüldüğü üzere, 1961-1974 yılları arasında Türkiye'den İş ve İşçi bulma kurumu aracılığıyla Avusturya'ya çalışmak için giden Türklerin 4.557 kadın olmak üzere sayısı 36.960'dır.

Tablo 2.8. 1972 Yılı Sonu İtibariyle Türk ve Yabancı İşçilerin Avusturya'daki Dağılımı

Köken	Avusturya	
	Sayı	Oran %
Türk	24.364	12,61
Yunan	689	0,36
Yugoslav	166.156	85,99
İtalyan	1.701	0,88
İspanyol	327	0,17
Portekiz		
Afrika Ülkeleri		
Toplam	193.237	100,00

Kaynak: Yurtdışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Sorunları, 1973, s.109

Avusturya'ya yabancı işgücü göçünün, aynı zamanda sözleşme dışında da gerçekleşmiş olduğu gözlemlenmiştir. Burada çalışan yabancılar vasıtasıyla, bunların

kendi ülkelerindeki eş, dost, tanıdık veya akrabalarına da işverenlerce çağrı yapılmış ve vize muafiyeti uygulamak suretiyle bu işçilerin Avusturya'ya serbestçe giriş yapmalarına, burada iş aramalarına ve iş bulduktan sonra kendilerine çalışma izni düzenlenmesine imkân sağlanmıştır. Söz konusu vize muafiyeti, üç aylık ikamet süresi ile sınırlı olmak kaydıyla 1955 yılında Türkiye'ye, 1965 yılında da Yugoslavya'ya tanınmıştır. İşveren örgütleri “Turist İşçilik” olarak nitelendirilen bu uygulamayı, ekonomik nedenlerle tercih etmişler ve sürdürmüşlerdir. Ancak elverişsiz ücret ve çalışma koşulları sendikal örgütleri giderek rahatsız etmeye başlamış ve nihayet 20 Mart 1975 tarihinde kabul edilen “*Yabancılar İstihdam Yasası*” (Auslaenderbeschäftigungsgesetz) yürürlüğe sokulmuştur. O ana kadar yaklaşık 15 yıldan beri uygulanan “*kota*” sınırlaması, bu kanun ile yasal dayanağa oturtulmuştur (Gezgin, 1994, s. 172). Yabancılar İstihdam Yasası 1988 ve 1993 yıllarında kapsamlı değişikliğe uğramış, ancak belli sınırlamalar ve öncelik hakları hep saklı tutulmuştur.

Avusturya, İstanbul İrtibat Ofisi'ni 1993 yılına kadar açık tutarken, yasal düzenleme ile ülke dışına işgücü göçüne sınırlama getiren Yugoslavya'daki Belgrad Ofisini 1973 senesinde kapatmıştır.

Göç politikası, 2000'li yılların başlarından itibaren Avrupa Birliği mevzuatı ile temel haklara ilişkin uluslararası yasal metinlerden giderek daha fazla etkilenmeye başlamıştır. Müktesebatın aynen üstlenilmesi açısından zorunlu olan bu etkileşim özellikle birlik üyesi ülkelerde ikamet eden ve çalışan üye ülke vatandaşları kadar, üçüncü ülke vatandaşlarının ve bunların aile fertlerinin ikamet statülerini ve yasal konumlarını şekillendirmiştir. Yabancı öğrenciler ile mültecilerin bağlı olduğu rejimler de buradan etkilenmiştir. Avusturya, AB'nin genişleme sürecinin gerekli

kıldığı yasal düzenlemeleri gerçekleştirmiş, bu kapsamda serbest dolaşımın hakkının hayata geçirilmesinin usul ve esaslarını belirlemiştir.

2011 yılında “Yabancılar Hukuku Değişiklik Kanunu” (*Fremdenrechtsaenderungsgesetz* 2011) adıyla yasalaşan ve 01.07.2011 tarihinde yürürlüğe sokulan değişiklikler kapsamında, Avusturya’ya göçmen gelişini ve iş piyasasına girişini ülkenin ihtiyacına uygun şekilde organize etmek amacıyla, belirli kriterlere dayalı ve kota sistemine tabi olmayan “Kırmızı-Beyaz-Kırmızı Kart” , “Kırmızı-Beyaz-Kırmızı-Kart Artı” (KBK-K /A) ve “AB -Mavi Kart”(AB-MK) ikamet izni türlerini içeren yeni bir sistem geliştirilmiş, ayrıca Avusturya’da yüksek öğrenim yapmış üçüncü ülke vatandaşlarına, öğrenim düzeylerine uygun bir iş bulabilmeleri halinde ülkede kalmalarına imkân tanınmıştır. Keza, Avusturya’ya yerleşmek isteyen üçüncü ülke vatandaşlarının (aile fertleri) ülkeye giriş yapmadan önce A-1 düzeyinde Almanca bilgi düzeyine sahip olduklarını belge ile kanıtlamaları zorunlu tutulmuştur (Avusturya İçişleri Bakanlığı Entegrasyon Müsteşarlığı-<http://www.migration.gv.at/de/formen-der-zuwanderung/dauerhafte-zuwanderung-rot-weiss-rot-karte.html>). Mevcut ikamet izni türleri bu düzenleme ile getirilen sisteme uyarlanmış olup yeni ikamet izni türleri oluşturulmuştur.

Israrla bir göç ülkesi olmadığı iddiasını sürdüren Avusturya, son düzenlemesinde bir göç ülkesi olan Kanada’yı örnek almaktan çekinmemiş ve yabancılar mevzuatında ve literatüründe bu güne kadar rastlanmamış bir sistem geliştirmiştir. Kalifiye yabancı işgücü göçü talebini puanlama esasında değerlendirmeye tabi tutan “Kırmızı-Beyaz-Kırmızı Kart” sistemi ile kotaya dayalı göç sistemi terk edilmekte, kriterlere dayalı göç sistemine geçilmektedir.

Özellikle yüksek niteliklere sahip üçüncü ülke vatandaşı yabancı işgücü, 100 puan üzerinden 70 puan elde etmesi halinde, bir iş teklifi almasına gerek olmaksızın 6 aylık bir süre için Avusturya'ya gelebilecek, özelliklerine uygun bir iş bulması durumunda da iş piyasası incelemesi yapılmaksızın KBK-K ikamet izni alabilecektir (Avusturya İçişleri Bakanlığı Entegrasyon Müsteşarlığı-<http://www.migration.gv.at/de/formen-der-zuwanderung/dauerhafte-zuwanderung-rot-weiss-rot-karte.html>).

İş piyasanın elemana ihtiyaç duyduğu mesleklerde nitelikli yabancı işgücüne, öncelikle bu mesleğin gerektirdiği eğitimi almış olmaları ve Avusturya'dan bir iş teklifi aldıklarını belgelemeleri halinde Kırmızı-Beyaz-Kırmızı Kart başvurusunda bulunabileceklerdir.

Avusturya Federal İçişleri Bakanlığı bünyesinde 2010 yılı Haziran ayında hayata geçirilen Bağımsız Uzmanlar Komisyonu-BUK, Entegrasyon İçin Ulusal Eylem Planı (*Nationale Aktionsplan-NAP*) kapsamında tespit edilen tedbirleri gözden geçirmek ve uygulanabilir yeni bir önlem paketi hazırlama görevini üstlenmiştir.

Başkanlığını Prof. Dr. Heinz Fassmann'ın yürüttüğü 15 üyeli BUK ilk olarak Ulusal Eylem Planı kapsamında bir öneri paketi hazırlamış ve yetkili Bakanlığa sunmuştur. Uyumdan sorumlu Devlet Sekreteri Sebastian KURZ tarafından açıklanan paket yedi başlıkta toplanan yirmi öneriyi içermektedir (http://www.integrationsfonds.at/fileadmin/Integrationsfond/NAP/nap_bericht.pdf).

Rapordaki tedbirlerin hayata geçirilmesi sürecini izleme görevi Bağımsız Uzmanlar Komisyonuna bırakılmıştır. Almanca öğreniminden göçmenlerin eğitimine, çalışma hayatından mesleki konuma, hukuk devletinden sağlık - sosyal işlere ve entegrasyona kadar göçmenleri ilgilendiren pek çok konuya değinilmiştir.

Raporda geçen eğitim ile ilgili kısımlar aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır. Raporun Almanca orijinal metnine Avusturya Entegrasyon Fonu sitesinden ulaşılabilir(http://www.integrationsfonds.at/fileadmin/Integrationsfond/NAP/nap_ber_icht.pdf 01.09.2012). Buna göre;

1. “Eğitime 9. Sınıfı tamamlamadan veya zorunlu öğrenim yaşını doldurduktan sonra ara veren öğrencilerin sayısı ürkütücü düzeydedir. Göçmen kökenli çocukların %15’i (Avusturya vatandaşlarında %5) eğitim sisteminden çıkmakta ve herhangi bir diploma alamamaktadır. Çok ender durumlarda Anavatanda eğitime devam edildiği veya burada daha ileri yaşlarda diploma alındığı gözlenmektedir. Bu durum işsizlik ve toplumsal yaşamda dışlanma tehlikesi yaratmaktadır.

Eğitimin şimdiki toplum yapısındaki sosyal pozisyon açısından önemini ortaya koyan bilgilendirme yapılmalı, Almanca kursları yanında yerli ve yabancı eğitim kurumları ile resmi makamlar hakkında bilgiler içeren aydınlatıcı broşürler hazırlanmalı ve dağıtılmalıdır. Aynı şekilde, zorunlu eğitim yükümlülüğünün ihlalinde alınan tedbirlere ilaveten yeni önlemler alınması veya yeni yaptırımlar uygulanması sorusuna da açıklık getirilmelidir.

Lisan seviyesinin okula başlamadan önce yükseltilmesi, eğitim şansını artıracak gibi, öğretmenlerin zaten ağır olan ders yükünü hafifletecektir.

2. Akademik eğitim öngören mesleklere girişte, yurtdışından alınan üniversite diplomasının denkliğinde, tamamlanan eğitim ile Avusturya’daki muadil yükseköğrenimin şeklen örtüşmesi gerekmemelidir. Denklik işleminde açıklığa kavuşması gereken husus, bir doktor, bir avukat veya bir mimarın mesleğini icra etmek için kendi

ülkesinde neye ihtiyaç duyduğu ve bunun Avusturya için yeterli görülüp görülmediğidir. Aynı durum, yurtiçinde ve dışında çalışılarak elde edilen mesleki niteliğin tanınması için de söz konusudur.

3. Eğitimlerini tamamlamadan veya kötü notlar alarak iş piyasasına dahil olan gençler istihdam koşullarının iyileştirilmesinde çok az şansa sahiptir. Bu durumda olanlar, işsizlik süreleri uzadıkça sosyal yeteneklerini de zamanla kaybetmektedir. Böyle bir gelişme uygulanacak istihdam ve mesleki eğitim tedbirlerinin başarısını da olumsuz etkileyecektir. Muhtemelen uzun süreli ve hatta yaşam boyu sosyal yardım ödenmesi sonucunu doğuracak böyle bir tablo, aynı ortamda büyüyen çocukların gelecek şanslarına hanel getirecektir.

Zorunlu eğitim yaşını doldurduktan sonra diploma alarak veya alamadan okuldan ayrıлып herhangi bir işte çalışmayıp bir mesleki eğitime de devam etmeyen gençlerin sayısı oldukça yüksektir ve burada ikili sistemde mesleki eğitimin önemine özellikle atıfta bulunulmalıdır.

Eğitim ve istihdam imkânlarının artırılmasına yönelik olarak gerek kurumsal yapılar, gerekse idari tedbirler yeterlidir, bununla birlikte iş piyasası ihtiyaçları doğrultusunda mesleki eğitim tedbiri sunan okulların sayısının artırılması yararlı olacaktır. Keza, Danimarka ve Hollanda gibi bazı ülkelerde uzun süreden beri uygulandığı şekilde, mesleki eğitim ve meslek geliştirme tedbirlerinin genel eğitim sistemine dâhil edilmesi sağlanmalıdır. Orta veya ileri yaş çalışanların eğitim ihtiyaçları da dinamik bir ekonomi açısından süratle karşılanmalıdır.

4. Göçmen kökenli genç yabancı kadınlar, göçmen olmayanlara oranla daha kısa süreli bir eğitim süreci yaşamaktadır. Bunların iş gücüne katılım

oranları da daha düşüktür. Bu durum, diğer gruba kıyasla daha erken yaşlarda yapılan evlilikler ve yaşanan doğumlardan kaynaklandığı gibi, aile birleşmesi ile gerçekleşen göçün olumsuz etkilerinden kaynaklanmaktadır. Burada amaç, göçmen kadınların çalışma hayatıyla uyumlarının sağlanması olmalıdır. Bu iktisadi olduğu kadar kişisel veya toplumsal bakış açısından da anlamlıdır. Eğitim sürecinin uzatılması, bir başka anlamda iş piyasası ile uyumun sağlanması, göçmen genç kadınların potansiyellerinin artırılması ve geliştirilmesine yardımcı olacaktır. Yeni göç eden kadınlara, meslek, mesleki eğitim ve aile hayatını kombine edebilmelerini kolaylaştıracak, örneğin küçük çocuğu olan yeni göçmen kadınlara evlerinde özel danışma hizmeti sunulması, lisan eğitimi verilmesi gibi yeni tedbirler uygulanmalıdır.”

Nüfus yaşlanması gelişmiş Avrupa ülkelerinin ortak sorunudur. Bu sorunun yabancı işgücü piyasasında özellikle de AB ülkelerinde belli bir rekabet ortamı yaratması kaçınılmazdır. Bu yeni düzenleme ile de (Kırmızı Beyaz Kırmızı Kart), işçi açığının kapatılmasında AB dışındaki üçüncü ülke vatandaşlarının devreye sokulması hesap edilmiştir. Burada esas olan, geliştirilen sistemin zorluğu ve karmaşası bir yana, yetişmiş kalifiye işgücünün Avusturya’yı göç ülkesi olarak neden tercih edeceği sorusudur. Vasıflı işgücü, kendine uygun sağlam bir yasal statü, kazanç ve çalışma koşulları yanında, farklı kültürlerin kolayca kaynaşabildiği, çatışmalardan uzak huzur dolu bir sosyal yaşam ortamı aramaktadır. Avusturya’ya düşen, yabancıların göç tercihlerini etkileyecek şekilde, Avusturya’yı daha cazip bir ülke yapma noktasında titiz davranmaktır.

Yükselen milliyetçilik ve yabancı düşmanlığı diğer partileri de etkilemekte ve göçmenlerin hayatını zorlaştırıcı düzenlemeler yıldan yıla artmaktadır. Bugün

Avusturya, yabancılara yönelik en kısıtlayıcı mevzuata sahip AB ülkeleri arasındadır. Avusturya yasaları, çifte vatandaşlığa izin vermemekte, sıkı ve kısıtlayıcı bir vize politikası uygulamaktadır. Avusturyalıların yabancılara karşı olan ön yargıları, göçmen kökenlilerin gerek iş gerekse de öğrenim hayatındaki başarılarının görülmesini engellemektedir (Hinsch, 2008, s. 70).

Avusturya'daki yabancılar ile ilgili araştırmalarda, Avusturya'da günümüzde azınlık statüsünde olan grupların varlığına fazla değinilmediği görülmüştür. Avusturya'da 6 grup, azınlık olarak tanınmıştır. Bunlar; Slovenler (Kaerten ve Steiermark), Hırvatlar (Burgenland), Macarlar (Burgenland ve Viyana), Çekler ve Slovaklar (Viyana) ve tüm Avusturya'da Romenlerdir (Baumgartner & Perching, 1996, s. 511).

Bu gruplarla ilgili tek bir siyaset yürütülmemekte olup, şehir, eyalet veya Avusturya genelinde çok farklı uygulamalar vardır (Baumgartner & Perching, 1996, s. 511). Ülkenin resmî dili Almancadır. Bölgesel azınlık dili olarak Slovence ve Hırvatça da resmî dil olarak kabul edilmektedir.

2.3.3. Avusturya'nın Nüfus Yapısı ve Avusturya'daki Türk Nüfus²

Avusturya İstatistik Kurumunun 1 Ocak 2012'ye ait verilerine göre 8.443.018 kişi olan Avusturya nüfusunun, 2015 yılında 8.574.300 kişi ve 2030 yılında ise 8.993.464 kişiye ulaşacağı tahmin edilmektedir. Avusturya yaş ortalaması yüksek bir nüfusa sahiptir ve gelecekte yaşlı nüfusun oranının gittikçe artacağı tahmin edilmektedir. Avusturya İstatistik Kurumunun verilerine göre hazırlanan Tablo

² Avusturya'daki veriler ilgili bilgilerde aşağıdaki hususun Avusturya İstatistik Kurumu verileri kullanılırken gözden uzak tutulması gerekmektedir: Anne ve babası Avusturya vatandaşı olan ve Avusturya'da dünyaya gelen çocuklar, göçmen kökenli olarak sayılmamaktadırlar. Dolayısıyla bugün 3. ve 4. nesil olarak sayılan ve yukarıdaki açıklamaya uyan göçmen kökenli çocuklar resmi kayıtlara göre Avusturyalılar içerisinde gösterilmektedir. Bu bölümde eğitimle ilgili veriler yer almamakta olup, ilgili veriler eğitim kısmında gösterilmiştir.

2.2’de görüldüğü üzere, 1990 yılında 0-14 yaş grubunun ülke nüfusu içindeki payı yaklaşık %17,5 iken, 2011 yılında %14,6’ya düşmüş ve 2030 yılında bu payın % 14,2’ye gerileyeceği, 15-59 yaş grubunun payı 1990 yılında %62,3 ve 2011 yılında % 62 iken 2030 yılında % 54,6’e gerileyeceği, 60 ve üzeri yaş grubunun payının ise 1990 yılında %20,1 iken, 2011 yılında %21,4 yükseldiği ve 2030 yılında ise % 31,2’ye yükseleceği tahmin edilmektedir. Özetle, nüfusa yönelik yapılan tahmin çalışmalarında, gelecekte 15-59 yaş arası grubun toplam nüfus içindeki payı önemli ölçüde azalırken, 60 ve üzeri yaş grubunun payının önemli ölçüde artacağı öngörülmektedir.

Tablo 2.9. Avusturya Nüfusunun Temel Göstergeleri

	1990	2011	2030*
Toplam Nüfus	7.677.850	8.420.900	8.993.464
0-14 Yaş Grubunun Oranı (%)	17,5	14,6	14,2
15-59 Yaş Grubunun Oranı (%)	62,3	62	54,6
60 Yaş ve Üzerinin Oranı (%)	20,1	21,4	31,2
Nüfus Hareketi			
Doğan Çocuk Sayısı	90.454	78.109	79.502
Ölüm	82.952	76.479	84.228
Net Göç	58.562	35.604	29.309
Nüfus Göstergeleri			
Kadın Başına Düşen Çocuk Sayısı	1,46	1,43	1,5
Erkeklerin Ortalama Yaşam Süresi	72,2	78,1	82,3
Kadınların Ortalama Yaşam Süresi	78,9	83,4	86,8

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu. * 2030 Yılına ait veriler Avusturya İstatistik Kurumunca yapılan tahmini verilerdir.

Avusturya İstatistik Kurumunun 1 Ocak 2012 itibariyle yayınladığı verilerine göre hazırlanan Şekil 2’de görüldüğü üzere, bugün yaklaşık 8.443.018 insan yaşamakta ve bunların 970.541’ini diğer ülke vatandaşları oluşturmaktadır. Ancak vatandaşlığa geçmiş göçmen kökenliler göz önüne alındığında ülkede yaklaşık 1.493.375 göçmen kökenli insanın yaşadığı görülmektedir. Bu da Avusturya’nın %17.7’sinin göçmenlerden oluştuğu anlamına gelmektedir. Avusturya dışında

doğmuş yabancılar 1. Nesil Göçmen olarak sınıflandırılmakta ve bu kişilerin sayısı 1.153.263 olarak verilmektedir.

Şekil 2. Avusturya'daki Göçmen Nüfus

		2. NESİL GÖÇMENLER Avusturya'da Doğmuş		1. NESİL GÖÇMENLER Avusturya Dışında Doğmuş	
		415.369 5,0%		1.1153.263 13,9%	
YERLİ NÜFUS Ebeveyni Avusturya'da Doğan			GÖÇMEN KÖKENLİ NÜFUS Ebeveyni Avusturya Dışında Doğanlar		
6.747.249 81,1%			1.568.632 18,9%		
TOPLAM NÜFUS					
8.443.018 100,0%					
AVUSTURYA VATANDAŞLARI			DİĞER ÜLKE VATANDAŞLARI		
7.472.477 88,5%			970.541 11,5%		
			5 Yıldan fazla zamandır Avusturya'da Yaşayanlar		5 Yıldan az zamandır Avusturya'da Yaşayanlar
			620.628 7,4%		349.913 4,1%
AVUTURYA'DA DOĞANLAR		YURT DIŞINDA DOĞANLAR		AVUSTURYA'DA DOĞANLAR	
6.949.643 82,3%		522.834 6,2%		144.369 1,7%	
				YURT DIŞINDA DOĞANLAR	
				826.172 9,8%	
GÖÇMEN KÖKENLİ NÜFUS (Yurtiçinde / -dışında Doğan Yabancılar)					
1.493.375 17,7%					

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu: Migration und Integration-zahlen.-daten-indikatoren 2012

Avusturya halen göç almakta olan bir ülkedir. Nüfus hızla yaşlanmaktadır ve yakın bir zamanda hızla düşeceği hesaplanmaktadır. Ülkenin ileride ihtiyaç duyacağı nitelikli iş gücünün yabancılar ve göçmenler tarafından karşılanacağı tahmin edilmektedir. Tablo 2.10'da son 4 yıl içerisinde Avusturya'daki uluslar arası göç hareketi görülmektedir. Türkiye'den Avusturya'ya olan göç azalmasına karşın, Avusturya'dan Türkiye'ye dönüşlerde ise artış gözlemlenmektedir.

Tablo 2.10. Vatandaşlık Esasına Göre Avusturya Uluslararası Göç Rakamları - 2008-2011

Vatandaşlık	Avusturya'ya Göç Edenler				Avusturya'dan Göç Edenler				Dış Göç Dengesi			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Toplam	110.074	107.785	114.398	130.208	75.638	87.189	86.703	94.604	34.436	20.596	27.695	35.604
Avusturya vatandaşı olanlar	15.313	15.967	16.136	15.272	20.289	21.067	20.299	21.031	-4.976	-5.100	-4.163	-5.759
Avusturya vatandaşı olmayanlar	94.761	91.818	98.262	114.936	55.349	66.122	66.404	73.573	39.412	25.696	31.858	41.363
AB Ülkeleri, AET, İsviçre	56.109	53.725	59.172	71.847	30.403	37.378	36.729	43.134	25.706	16.347	22.443	28.713
Almanya	19.179	17.566	17.833	17.977	8.635	10.398	10.054	11.514	10.544	7.168	7.779	6.463
İngiltere ve Kuzey İrlanda	1.252	1.142	1.245	1.396	694	973	874	1.103	558	169	371	293
Polonya	4.393	3.848	4.218	6.907	3.272	3.634	3.135	3.546	1.121	214	1.083	3.361
Slovakya	4.941	4.023	4.099	5.647	2.807	3.067	3.130	3.449	2.134	956	969	2.198
Çek Cumhuriyeti	1.320	1.258	1.170	1.646	1.047	1.142	986	1.205	273	116	184	441
Macaristan	5.195	5.778	6.506	9.638	3.059	3.869	4.156	5.279	2.136	1.909	2.350	4.359
Bulgaristan	2.466	2.631	3.217	3.573	1.116	1.742	1.856	2.163	1.350	889	1.361	1.410
Romanya	9.260	9.327	11.539	13.713	4.633	5.973	6.362	7.550	4.627	3.354	5.177	6.163
Üçüncü Dünya Ülkeleri	38.652	38.093	39.090	43.089	24.946	28.744	29.675	30.439	13.706	9.349	9.415	12.650
Eski Yugoslavya (Slovenya dahil değildir)	12.069	11.454	14.330	14.515	8.909	9.993	10.699	12.018	3.160	1.461	3.631	2.497
Bosna Hersek	2.914	2.387	2.490	3.931	1.927	1.943	1.818	2.498	987	444	672	1.433
Hırvatistan	2.020	1.917	1.904	1.942	1.861	1.932	1.799	1.698	159	-15	105	244
Makedonya	1.030	902	1.435	1.159	487	595	823	955	543	307	612	204
Sırbistan, Karadağ, Kosova	6.105	6.248	8.501	7.483	4.634	5.523	6.259	6.867	1.471	725	2.242	616
Diğer Avrupa Ülkeleri	9.397	8.585	7.862	8.002	4.897	5.707	5.550	5.601	4.500	2.878	2.312	2.401
Rusya	2.958	2.402	2.197	2.642	1.116	1.714	1.607	1.505	1.842	688	590	1.137
Türkiye	4.996	4.751	4.338	3.890	2.863	2.997	2.963	3.261	2.133	1.754	1.375	629
Afrika	3.222	3.464	3.212	3.789	2.241	2.656	2.781	2.575	981	808	431	1.214
Amerika	3.487	3.381	3.368	3.778	2.414	2.776	2.650	2.860	1.073	605	718	918
ABD	1.661	1.571	1.652	1.879	1.326	1.481	1.401	1.572	335	90	251	307
Asya	9.628	10.630	9.722	12.337	5.988	7.048	7.434	6.802	3.640	3.582	2.288	5.535
Afganistan	1.005	1.445	1.304	2.920	101	319	320	247	904	1.126	984	2.673
Çin	1.203	1.381	1.311	1.438	912	1.147	1.355	1.165	291	234	-44	273
İran	1.698	1.877	1.631	1.358	1.598	1.564	1.320	1.105	100	313	311	253
Okyanus Ötesi	343	288	303	348	212	263	257	260	131	25	46	88
Ülkesiz	114	117	134	115	99	99	129	121	15	18	5	-6
Belirsiz	14	17	19	17	4	5	6	5	10	-9	13	12
Açıklanmamış	378	157	140	188	182	197	169	197	196	-19	-29	-9

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu, Göç İstatistikleri. Düzenleme Tarihi: 02.07.2012.

Tablo 2.11’de 1 Ocak 2010 ve 1 Ocak 2012 tarihlerine göre Avusturya nüfusu, Avusturya'daki yabancı ülke vatandaşları ile Türk vatandaşlarının eyaletlere göre sayısal ve oransal dağılımı gösterilmiştir. Buna göre nüfus yoğunluğu daha ziyade ülkenin doğusundadır. Viyana, Burgenland ve Aşağı Avusturya eyaletleri ülkenin doğu bölgesini oluşturmakta, toplam ülke yüzölçümünün %28,1’inde nüfusun yaklaşık %43’ü yaşamaktadır. Toplam ülke yüzölçümünün %36’sını oluşturan Salzburg, Yukarı Avusturya, Tirol ve Vorarlberg eyaletlerinde ise toplam ülke nüfusunun yaklaşık %36’sı yaşamaktadır. Ülkenin güneyinde yer alan Steiermark ve Kärnten eyaletlerinin toplam yüzölçümü, ülke yüzölçümünün %30,9’una denk gelmekte olup, söz konusu iki eyalette toplam nüfusun yaklaşık %21’i yaşamaktadır. Toplam nüfusun dağılımına paralel olarak yabancı ülke vatandaşlarının yoğunlaştığı bölgelerde Doğu ve Batı Avusturya’dır.

1 Ocak 2012 tarihine göre toplam nüfusun %1,4’ünü oluşturan Türk vatandaşlarının büyük bir çoğunluğu Doğu ve Batı Avusturya bölgelerinde yaşamakta olup, eyaletler içerisinde ise ilk üç sırada ise Viyana, Aşağı ve Yukarı Avusturya eyaletleri yer almaktadır. Oran olarak ise %3,7 ile Voralberg ilk sıradadır.

Tablo 2.11. 1 Ocak 2010 ve 1 Ocak 2012 İtibariyle Avusturya'daki Yabancı Ülke Vatandaşları ile Türk Vatandaşlarının Eyaletlere Göre Dağılımı

	Toplam Nüfus		Avusturya Vatandaşları		Diğer Ülke Vatandaşları		Diğer Ülke Vatandaşlarının Oranı		Türk Vatandaşları		Türk Vatandaşlarının Oranı	
	Ocak 2010	Ocak 2012	Ocak 2010	Ocak 2012	Ocak 2010	Ocak 2012	Ocak 2010	Ocak 2012	Ocak 2010	Ocak 2012	Ocak 2010	Ocak 2012
Avusturya Genel	8.375.290	8.443.018	7.480.146	7.472.477	895.144	970.541	10,7	11,51	112.150	114.011	1,3	1,4
Doğu Avusturya	3.590.763	3.634.906	3.115.335	3.115.280	475.428	519.626	13,2	14,3	58.751	60.613	1,6	1,7
Güney Avusturya	1.767.687	1.771.028	1.650.464	1.642.591	117.223	128.437	6,6	7,3	6.644	7.077	0,4	0,4
Batı Avusturya	3.016.840	3.037.084	2.714.347	2.714.606	302.493	322.478	10,0	10,6	46.755	46.321	1,5	1,5

Eyaletler

Burgenland	283.965	286.215	268.502	268.846	15.463	17.369	5,4	6,1	836	832	0,3	0,3
Kärnten	559.315	557.773	520.908	517.049	38.407	40.724	6,9	7,3	904	853	0,2	0,2
Aşağı Avusturya	1.607.976	1.617.455	1.499.918	1.501.574	108.058	115.881	6,7	7,2	15.590	15.525	1,0	1,0
Yukarı Avusturya	1.411.238	1.416.772	1.298.956	1.296.596	112.282	120.176	8,0	8,5	13.990	14.120	1,0	1,0
Salzburg	529.861	534.122	463.380	463.440	66.481	70.682	12,5	13,2	6.655	6.607	1,3	1,2
Steiermark	1.208.372	1.213.255	1.129.556	1.125.542	78.816	87.713	6,5	7,2	5.740	6.224	0,5	0,5
Tirol	706.863	714.449	631.141	632.579	75.732	81.870	10,7	11,5	12.029	11.933	1,7	1,7
Voralberg	368.868	371.741	320.870	321.991	47.998	49.750	13,0	13,4	14.081	13.661	3,8	3,7
Viyana	1.698.822	1.731.236	1.346.915	1.344.860	351.907	386.376	20,7	22,3	42.325	44.256	2,6	2,6

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu

Tablo 2.12’de görüldüğü üzere, toplam nüfusun ortalama yaşı %41,9 olmasına karşın, göçmenlerin yaş ortalaması ise 40,5’dir. Toplam nüfusun yaklaşık %46’sı 0-39 yaş aralığında yer alırken, göçmen kökenlilerin yaklaşık %50’si 0-39 yaş grubu arasındadır. Türk vatandaşları ve sonradan Avusturya vatandaşlığını elde etmiş Türkiye doğumlu Avusturya vatandaşı olan Türklerin toplamı, yani Türk kökenliler, 185.592 ve ortalama yaş oranı ise 36,2’dir. Buna göre Türk kökenliler hem Avusturya genel nüfusuna göre hem de diğer göçmenlere göre daha gençtir. Türk kökenlilerin sadece %4,3’ü 65 yaş ve üzerinde iken yaklaşık %59’u 0-39 yaş aralığındadır.

Tablo 2.12. Yaş Grubuna Göre Göçmen Kökenlilerin Dağılımı

Göçmenlik Durumu	Toplam Nüfus	Yaş Grubuna Göre Nüfus (%)				
		0-19 Yaş	20-39 Yaş	40-64 Yaş	65 ve Üzeri	Ortalama Yaş
Toplam Nüfus	8.443.018	20,3%	26,1%	35,9%	17,8%	41,9
Göçmen Kökenliler	1.493.375	15,7%	34,9%	36,5%	12,9%	40,5
Yabancı Ülke Vatandaşları	970.541	20,7%	40,7%	32,6%	5,9%	35,3
Yurtdışında Doğan Avusturya Vatandaşları	522.834	6,5%	24,1%	43,7%	25,7%	50,1
Türk Kökenliler	185.592	16,7%	41,8%	37,2%	4,3%	36,2

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu – 1 Ocak 2012

Göçmen kökenliler içerisinde Türklerin oranı ise %12,40’dır. AB üyesi ülkesinden gelenlerin oranı ise yaklaşık %41’dir (Tablo 2.13).

Tablo 2.13. Göçmen Kökenliler Dağılımı

Türkiye	12,40%
14 AB Ülkesi (2004 Öncesi)	20,80%
12 AB Ülkesi (2004/2007’de Katılanlar)	19,60%
AET ve İsviçre	1,20%
Eski Yugoslavya (Slovenya hariç)	29,10%
Diğer Devletler	6,80%

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu – 1 Ocak 2012

Avusturya’da bugün yaklaşık 300 bin Türk kökenlinin yaşadığı tahmin edilmektedir. Avusturya resmi istatistiklerinde sadece yabancı ülke vatandaşları ve sonradan Avusturya vatandaşlığına geçenler göçmen kökenli olarak gösterilmektedir. Avusturya’da doğmuş ve doğumla birlikte Avusturya vatandaşlığını alan çocuklar, Avusturya resmi istatistiklerinde Avusturya nüfusu içerisinde gösterilmektedir ve kökeni belirtilmemektedir. Buna göre açıklanan Avusturya İstatistik kurumu verilerine göre Avusturya’daki toplam 185.592³ Türk kökenlinin, 114.011’i Türk vatandaşdır ve 88.737’sinin doğum yeri Türkiye’dir. Tablo 2.14’de gösterilen oranlara göre Türk kökenlilerin yaklaşık %87’si Türkiye doğumlu olup, bunlar içerisinde Avusturya vatandaşlığına geçenlerin sayısı 71.581’dir.

Tablo 2.14. 1 Ocak 2012 İtibariyle Avusturya’daki Türk Kökenliler

Türk Kökenliler Toplam	185.592
Doğum Yeri Türkiye Olan Türk Vatandaşları	88.737
Doğum Yeri Türkiye Olan Türk Vatandaşlarının Oranı	%47,48
Doğum Yeri Avusturya Olan Türk Vatandaşları	25.274
Doğum Yeri Avusturya Olan Türk Vatandaşlarının Oranı	%13,60
Doğum Yeri Türkiye Olup Avusturya Vatandaşı Olan Türkler	71.581
Doğum Yeri Türkiye Olup Avusturya Vatandaşı Türklerin Oranı	%38,60

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu – 1 Ocak 2012

Avusturya İstatistik Kurumunca 2010 yılı verilerine göre Türk vatandaşı ve Türk kökenlilerin cinsiyet, yaş grubu ve doğum yılına göre dağılımı Tablo 2.15’de gösterilmiştir. 2010 yılı itibariyle 113.457 Türk vatandaşının 59.053’ü erkeklerden

³ Bugün Avusturya’da yaklaşık 300 bin Türkün yaşadığı tahmin edilmektedir. Avusturya’da resmi makamlarınca açıklanan bu rakam Avusturya’da yaşayan Türklerin toplamını yansıtmamaktadır. Örneğin Avusturya İstatistik Kurumu verilerine göre (www.statistik.at) 1993-2011 yılları arasında Türk vatandaşlığından çıkarak Avusturya vatandaşlığına geçen yaklaşık 126 bin Türk ile yine aynı kurumun 1 Ocak 2012 itibariyle açıkladığı yaklaşık 114 bin Türk vatandaşının toplamı 230 bindir. Bu rakam, Avusturya vatandaşlığına geçen Türklerin, Avusturya’da doğan ve doğumla birlikte sadece Avusturya vatandaşlığı bulunan ve Avusturya resmi istatistikî verilerinde kökeni belirtilmeyen Türk çocuklarının da eklenmesi ile daha da artacaktır.

ve 54.404'ü kadınlardan oluşmaktadır. 0-39 yaş grubu Türk vatandaşlarının toplamı 77.874 ve oranı %68,6 iken, 0-39 yaş grubu Türk kökenlilerin toplamı 111.336 ve oranı %60,2'dir.

Tablo 2.15. 2010 Yılı Verilerine Göre Türk Vatandaşı ve Türk Kökenlilerin Yaş Gurubu ve Doğum Yılına Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Doğum Yılı	Türk Vatandaşı			Türkiye Kökenliler		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Genel Toplam		113.457	59.053	54.404	184.815	98.513	86.302
0-4	2006-2010	6.994	3.601	3.393	7.093	3.654	3.439
5-9	2001-2005	6.604	3.362	3.242	6.855	3.483	3.372
10-14	1996-2000	6.966	3.583	3.383	8.437	4.347	4.090
15-19	1991-1995	7.272	3.780	3.492	9.780	5.083	4.697
20-24	1986-1990	11.405	5.505	5.900	17.828	8.789	9.039
25-29	1981-1985	14.797	8.058	6.739	20.355	10.889	9.466
30-34	1976-1980	13.548	8.044	5.504	20.014	11.249	8.765
35-39	1971-1975	10.288	5.456	4.832	20.974	10.605	10.369
40-44	1966-1970	7.393	3.869	3.524	19.029	10.431	8.598
45-49	1961-1965	6.950	3.461	3.489	17.433	9.869	7.564
50-54	1956-1960	6.001	2.904	3.097	13.125	7.305	5.820
55-59	1951-1955	4.972	2.182	2.790	9.022	4.519	4.503
60-64	1946-1950	4.762	2.499	2.263	7.719	4.430	3.289
65-69	1941-1945	2.708	1.441	1.267	3.718	2.142	1.576
70-74	1936-1940	1.505	765	740	1.903	1.046	857
75-79	1931-1935	813	379	434	975	475	500
80-84	1926-1930	334	120	214	389	144	245
85-89	1921-1925	116	39	77	134	47	87
90-94	1916-1920	20	3	17	23	4	19
95-99	1911-1915	6	2	4	6	2	4
100 ve üzeri	1910 ve öncesi	3	0	3	3	0	3

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu - 1 Ocak 2011

Ortalama doğum sayısı, kadınların ilk doğum yaşı ve evlilik dışı doğumların oranları Tablo 2.16'da gösterilmiştir. Buna göre en genç doğum yapan kadınlar 24,7 yaş ortalaması ile Türklere aittir. Ayrıca ortalama çocuk sayısında da 2,28 ile yine

Türkler ilk sıradadır. Bunlara karşın evlilik dışı doğumlarda %4 ile Türkler en alt sıradadır.

Tablo 2.16. Ortalama Doğum Yaşı, Çocuk Sayısı ve Evlilik Dışı Doğum Oranları

	Ortalama Çocuk Sayısı	Kadınların İlk Doğum Yaşı	Evlilik Dışı Doğumlar %
Toplam	1,43	28,5	40%
Avusturya Kökenliler	1,32	28,9	49%
Yabancı Kökenliler	1,83	26,9	20%
Yabancı Ülke Vatandaşları	1,96	26,6	20%
Yurtdışıda Doğan Avusturya Vatandaşları	1,49	26,9	21%
AB, AET ve İsviçre	1,46	28,8	32%
Eski Yugoslavya (Slovenya hariç)	1,95	25,5	15%
Türkiye	2,28	24,7	4%
Diğer Devletler	2,02	27,2	20%

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu – 1 Ocak 2012

2005 yılında kişi başı yıllık gelir yabancılar arasında 17.305 iken 2010 yılında 18.361'e yükselmiştir. Türk vatandaşlarının kişi başı yıllık geliri hem göçmenlerden hem Avusturya vatandaşlarından hem de ülke ortalamasından daha düşüktür.

Tablo 2.17. 2005-2010 Yılları Vatandaşlık Durumuna Göre Kişi Başı Yıllık Gelir (Avro)

	2005	2010
Toplam	19.422	22.026
Avusturya	19.745	22.448
Yabancılar	17.305	18.361
2004 Öncesi AB Ülkeleri / AET / İsviçre	20.289	21.857
2004 ve 2007 AB Katılan Ülkeler	17.279	18.232
Eski Yugoslavya (Slovenya hariç)	16.750	17.652
Türkiye	17.078	17.526
Diğerleri	15.926	16.080

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu – 1 Ocak 2012

2011 yılı işsizlik rakamlarına göre toplam %6,7 olan işsizlik oranı, yabancılar arasında %9,4'e, Türkler arasında ise %12,7'ye yükselmektedir. Türkler arasındaki yüksek işsizlik dikkat çekmektedir.

Tablo 2.18. Vatandaşlık Durumuna Göre 2011 Yılı İşsizlik Oranları

Toplam	6,70%
Avusturya	6,30%
Yabancılar	9,40%
AB/AET/İsviçre	6,60%
Eski Yugoslavya (Slovenya hariç)	10,40%
Türkiye	12,70%
Diğerleri	14,50%

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu – 1 Ocak 2012

Göçmen kökenlilerin kişi başı ikamet / yaşam alanını gösteren Tablo 2.19' te, Türkler 21 metrekare yaşam alanı ile en alt sırada yer almaktadır.

Tablo 2.19. Göçmen Kökenlilerin Kişi Başı İkamet/Yaşam Alanı - m2

	Toplam	1. Nesil	2. Nesil
Toplam	44	30	38
Göçmen Kökenli Olmayanlar	47		
Göçmen Kökenliler	31	30	38
2004 Öncesi AB Ülkeleri, AEA, İsviçre	48	48	47
2004/2007 AB'ye Katılan Ülkeler	38	36	52
Eski Yugoslavya (Slovenya Hariç)	26	25	31
Türkiye	21	21	25

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu – 1 Ocak 2012

Tablo 2.20'de 1999-2011 yılları arasında Avusturya vatandaşlığına geçenler ve bunlar içerisinde Türklerin sayısı ile eyaletlere göre dağılımı gösterilmiştir. 1999-2011 yılları arasında 90.712 kişi Türk vatandaşlığından Avusturya vatandaşlığına geçerken, yıllar itibarıyla bu sayının azaldığı görülmektedir. Son yıllarda Avusturya vatandaşlığına geçenlerin sayısında yaşanan hızlı düşüşün nedenleri; Avusturya'nın vatandaşlığına geçişi zorlaştırması, Avusturya'da artan milliyetçilik, vatandaşlığına geçenlerin ayrımcılığı önleyememesi ve Türkiye'deki ekonomik gelişmeler olarak sayılabilmektedir.

Tablo 2.20. 1999-2011 Yılları Arası Avusturya Vatandaşlığına Geçenler

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	TOPLAM
GENEL TOPLAM	25.032	24.645	32.080	36.382	45.112	42.174	35.417	26.259	14.041	10.268	7.990	6.190	6.754	312.344
Türk Vatandaşları	10.350	6.732	10.068	12.649	13.680	13.024	9.562	7.549	2.077	1.664	1.242	937	1.178	90.712
Avusturya Vatandaşlığına Geçenlerin Toplamına Oranı	41,35	27,32	31,38	34,77	30,32	30,88	27,00	28,75	14,79	16,21	15,54	15,14	17,44	29,04

Türk Vatandaşlığından Avusturya Vatandaşlığına Geçenlerin Eyaletlere Göre Dağılımı

Burgenland	Genel Toplam	851	714	839	660	652	501	244	170	157	138	144	5.070
	Türk Vatandaşları	147	150	134	125	126	129	30	13	15	10	15	894
Kärnten	Genel Toplam	438	691	997	1.581	1.534	1.292	631	427	319	471	317	8.698
	Türk Vatandaşları	43	32	69	169	170	118	19	15	13	21	28	697
Aşağı Avusturya	Genel Toplam	3.137	3.191	5.148	5.123	4.915	3.961	1.721	1.550	1.202	799	1.144	31.891
	Türk Vatandaşları	930	1.072	1.797	1.907	1.585	1.519	341	371	220	166	261	10.169
Yukarı Avusturya	Genel Toplam	5.449	6.857	7.314	6.046	5.152	4.128	2.025	1.458	1.313	995	1.045	41.782
	Türk Vatandaşları	1.548	1.977	2.322	1.898	1.180	1.012	302	188	187	119	149	10.882
Salzburg	Genel Toplam	1.661	2.376	2.681	2.758	2.086	1.481	897	586	518	516	480	16.040
	Türk Vatandaşları	448	820	861	841	547	440	105	70	50	41	42	4.265
Steiermark	Genel Toplam	2.410	1.828	3.823	3.388	3.815	2.220	1.091	805	557	436	399	20.772
	Türk Vatandaşları	161	261	684	870	709	513	95	53	37	18	26	3.427
Tirol	Genel Toplam	1.793	2.689	2.984	3.431	2.540	2.027	1.162	800	632	574	617	19.249
	Türk Vatandaşları	1.014	1.607	1.870	1.888	1.177	836	239	205	161	135	182	9.314
Voralberg	Genel Toplam	2.598	2.993	2.823	2.304	1.942	1.482	1.039	680	425	467	473	17.226
	Türk Vatandaşları	1.870	2.088	2.027	1.328	1.070	788	350	255	155	187	211	10.329
Viyana	Genel Toplam	13.394	14.672	18.085	16.354	12.240	8.654	5.200	3.782	2.855	1.755	2.071	99.062
	Türk Vatandaşları	3.885	4.616	3.901	3.978	2.981	2.189	595	494	404	240	264	23.547

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu - 14.02.2012

3. BÖLÜM

AVUSTURYA EĞİTİM SİSTEMİ

3.1. Avusturya Eğitim Sisteminin Tarihsel Gelişimi

İmparatoriçe Maria Theresa tarafından 1774 yılında çıkarılan Eğitim Yasasıyla Avusturya eğitim sisteminin ve geleneksel parasız devlet okullarının temelleri atılmıştır. Bu yasa reform niteliğinde olup 1867’de yeniden ele alınarak genişletilmiştir. 1962 yılındaki eğitim reformuna kadar süren bu dönem, eğitimde sosyal statünün ve sınıflara dayalı anlayışın egemen olduğu bir dönemdir. Katı ikili bir sosyal yapıya sahip olan eğitimde, “Alt sosyal tabakalardan gelen ve toplamın %90’ını oluşturan öğrenciler, zorunlu temel eğitim (Volkschule) ve ortaokuldan (Hauptschule) sonra işgücüne katılmak üzere mesleki teknik eğitime ve çıraklık programlarına alınırken, üst tabaka ailelerin çocukları ise üniversitelere yönelmekteydiler. Eğitim sistemi, bugünkü çağdaş işlevi olan herkese eşit fırsatlar sunarak sosyal hareketliliği sağlamak yerine sosyal sınıfları ve statüleri üretmekte ve takviye etmekteydi” (Memduhoğlu, 2011, s. 71).

Sınırlı da olsa ikili yapı arasında geçişlere imkân tanınması, tüm öğrencilere bütün devlet okullarına giriş şansı verilmesi ve üniversitelerin yalnızca elitlere değil, tüm halk kesimlerine hitap eden bir yapıya kavuşturulması nedenlerinden dolayı 15 Temmuz 1962 yılında “Eğitimle İlgili Düzenlemeler Yasası” ile yapılan eğitim reformu “*tarihi bir dönüm noktası*” sayılmaktadır (Memduhoğlu, 2011, s. 71).

Avusturya’da toplumun katılımcı anlayışla eğitim üzerinde önemli etkisi vardır. Federal hükümet, bakanlık ve eyalet eğitim kurulları eğitime ilişkin düzenlemeleri yapmadan önce işçi-işveren, öğretmen, veli ve gençlik örgütlerinin görüşlerini alır ve değerlendirirler. Okulda eğitim ile ilgili kararların alınmasında bu

kararlardan etkilenen öğretmenler, öğrenciler, veliler, öğretmenler konseyi ve sınav kurulu gibi kişi ve grupların temsilcileri söz sahibidir. Sınıf ve okul forumlarını oluşturan öğrenciler, veliler ve öğretmenler; müfredat belirleme, haftalık programlar yapma ve tatillere karar verme yetkisine sahiptirler.

Avusturya’da bugünkü eğitim politikası okulların özerkliğini arttırarak bağımsız hareket etmesini sağlamaktır. Bu da her düzeydeki okullarda öğretmenler kurulunun, veli ve öğrencilerinin yetkilerini arttırmaya yardımcı olmaktadır (Sarı 2007, s. 19).

3.2. Avusturya Eğitim Sisteminin Yapısı ve Ana Özellikleri

Bir ülkenin sosyal ve siyasal yapılanması, demografik, ekonomik ve coğrafi durumu gibi pek çok faktör, ülkenin eğitim sisteminin şekillenmesinde rol oynamaktadır. İdari olarak eyaletlere dayalı yönetim yapılanmasına sahip olan Avusturya’da hem merkezi hem de yerel yönetim anlayışı belli düzeyde uygulanmaktadır. Eğitim yönetimi ve denetimi, merkezi hükümet ve eyaletler arasında paylaşılmıştır (Memduhoğlu, 2008, s. 546).

Eyaletlerin yetkileri, daha çok akademik (program, yöntem gibi) konularla ilgilidir. Eyalet seviyesinde, ortak bir federal ve bölgesel bir okul yönetim yapısı bulunur. Federal seviyedeki yönetim, zorunlu eğitimin sorunlarıyla ilgilenir (Bozkurt, 2005, s. 49).

2000 yılına kadar Federal Eğitim ve Kültür Bakanlığı (*Bundesministerium für Unterricht und kulturelle Angelegenheiten*) okullardan, Federal Bilim ve Ulaşım Bakanlığı (*Bundesministerium für Wissenschaft und Verkehr*) ise üniversitelerden sorumluydu. 2000 yılındaki düzenlemeyle iki bakanlık birleştirilerek, her ikisinin

alanından sorumlu tek bakanlık olan Federal Eğitim Bilim ve Kültür Bakanlığı (bm:bwk- *Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur*) kurulmuş, 2007 yılında yapılan düzenleme ile de Federal Eğitim, Kültür ve Sanat Bakanlığı (bm:uk- *Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur*) zorunlu eğitim ve orta öğretimden sorumlu bakanlık, Federal Bilim ve Araştırma Bakanlığı (B.M.W_F- *Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung*) ise yükseköğretimden sorumlu bakanlık olarak düzenlenmiştir (BMUK: <http://www.bmukk.gv.at/> ve B.M.W_F: <http://www.bmwf.gv.at/>). Federal hükümet aşağıdaki kurumlar aracılığıyla eğitim sistemini yönetmektedir:

1. Federal Eğitim, Kültür ve Sanat Bakanlığı (BMUK: *Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur*).
2. Eyalet Okul Kurulları
3. Okul Bölgesi Eğitim Kurumları

Ülkede üniversitelerin yönetiminden de Federal Bilim ve Araştırma Bakanlığı sorumludur (B.M.W_F: <http://www.bmwf.gv.at/>).

İlkokul öğrencilerine din ve el işi dersleri hariç diğer tüm dersler tek bir sınıf öğretmeni tarafından verilmekte iken, orta öğretimde ise her ders farklı öğretmen tarafından verilmektedir.

Avusturya’da ders yılı 180 günden (haftada 5 gün olmak üzere) oluşmakta ve her bir eyalete bağlı olarak başlatılan takvime göre Eylül ayının birinci yada ikinci Pazartesi gününden Haziran ayının son haftası veya Temmuz ayının ilk haftasına kadar devam etmektedir. 2012/13 Eğitim döneminde Viyana, Aşağı Avusturya ve Burgenland’da 3 Eylül 2012’de açılan okullar 29 Haziran 2013’de yaz tatile girecekken, Kärnten, Yukarı Avusturya, Salzburg, Steiermark, Tirol ve

Vorarlberg'te 10 Eylül 2012 okullar açılmış ve 6 Temmuz 2013 tarihinde ise kapanacaktır(BMUKhttp://www.bmukk.gv.at/schulen/service/ferien/ferientermine_1_2_13.xml). Eyaletlere göre okulların açılış ve kapanış tarihlerinin farklı olması, Türk vatandaşlarının bölgelere göre farklı tarihlerde tatil yapmalarında önemli bir etkidir.

Okulların açık olduğu gün sayısı veya günlük ve haftalık ders saatleri okul türüne göre değişmektedir. Zorunlu eğitim süresince resmi harici bir sınav yoktur. Öğretmenin yaptığı değerlendirme; sınıf katılımına, sözlü ve yazılı notuna, uygulamalı ve çizgisel çalışmalara dayanmaktadır. Öğrenciler her dönemin sonunda ve her öğretim yılının sonunda bir rapor alırlar. Kural olarak, bir üst sınıfa yükselme tüm derslerdeki başarıya bağlıdır. Bir çok iyi (*sehr gut*) not iken, beş yetersizdir (*nicht genügend*). Bir dersten başarılı olmak için en az dört yeterli (*genügend*) almak gerekir.

Tablo 3.1. Avusturya'da Ders Notları

Not	Derecesi
1	Çok İyi (<i>sehr gut</i>)
2	İyi (<i>gut</i>)
3	Orta (<i>berfriedigend</i>)
4	Yeterli (<i>genügend</i>)
5	Yetersiz (<i>nicht genügend</i>)

Avusturya eğitim sisteminin ana özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

- Eğitime ilişkin federal yasalar diğer yasalardan farklı olarak meclisin ancak üçte ikilik çoğunluğuyla çıkarılabilmekte veya değiştirilebilmektedir. Bu bir anlamda toplumsal uzlaşmayı zorunlu kılmaktadır (Memduhoğlu, 2008, s. 547).

- Okuldan önceki son yıl çocukların anaokuluna gitmesi gerekmektedir (5-6 yaş arası). Bu anaokulu zorunluluğu içerisinde buldukları takvim yılının 1 Eylül tarihinden önce, beş yaşına giren çocuklar için geçerlidir. Bu çocuklar bir anaokuluna veya çocuk grubuna gitmek zorundadırlar.
- Avusturya'da devamlı olarak ikamet eden her çocuk okula gitmekle yükümlüdür. Genel okula gitme yükümlülüğü çocuğun 6 yaşını doldurmasını takip eden 1 Eylül tarihinden itibaren başlamakta ve dokuz yıl sürmektedir (BMUK). Öğrenciler, süreleri bir yıldan üç yıla kadar değişen farklı mesleki teknik okullara veya üniversiteye hazırlayıcı okullara yönlendirilmektedir. Avusturya'da okullara akademik özerklik tanınarak kendi programlarını düzenleme olanağı verilmiştir (Memduhoğlu, 2008, s. 547).
- Devlet okullarında eğitim, karma ve parasızdır. Avusturya'da eğitim dokuz eyalette aynı şekilde düzenlenmiştir. Okullar ve okul kitapları, ücretsizdir. Okula devam eden çocukların sigortaları ve okula gidiş-geliş masrafları, hükümet tarafından karşılanmaktadır (BMUK).
- Öğrenim dili ağırlıklı olarak Almancadır ancak dil azınlığının olduğu bölgelerde ilkokullardaki öğrenim, iki dilli kuruluşlarda Almanca ve Slovence, Macarca ve Hırvatça arasında bölünmüştür.
- Avusturya özel okullara izin vermektedir. Avusturya'daki dini cemaatler, özel okul açabilirler.
- Avusturya'da eğitim amaçları belirlenirken öncelikle vurgulanan husus dini ve etik değerlerdir. Temel amaç eğitim yoluyla öğrencilerin potansiyel yetenek ve becerilerinin dini, etik ve sosyal değerlerle uyumlu bir şekilde geliştirilmesi, evrensel değerlerin benimsenmesi ve onlara doğruyu ve iyiyi kazandırabilmektir (Efe, 2010, s. 49).

- Avusturya’da ilköğretim öğretmenleri eyalet çalışanları statüsünde akademik orta öğretim öğretmenleri ise federal hükümete bağlı olarak özel sözleşme ile görev yapmaktadır.
- Ortaöğretim okullarında veli, öğretmen ve öğrenci temsilcilerinden oluşan *okul toplum komiteleri* mevcuttur. Bu komiteler; okuldaki düzenlemeler ve okul etkinliklerinin planlanması konularında alınan kararlarda söz sahibidirler (Memduhoğlu, 2008, s. 547).
- Avusturya’da öğrencilere dolaylı ya da doğrudan maddi destek sağlanmaktadır. Avusturya’ da zorunlu, orta ve yüksek düzey okullara giden tüm öğrenciler okul için gerekli olan ders kitaplarını ücretsiz olarak temin edebilmektedir.
- Bazı okul tatilleri eyaletten eyalete farklı olarak düzenlenmiştir.
- Avusturya’da 15 yaşından itibaren ya da zorunlu eğitim yükümlülüğü yerine getirildikten sonra yasal olarak çalışmaya başlanabilmektedir.

3.3. Avusturya’da Okul Türleri⁴

3.3.1. Genel Okula Gitme Yükümlülüğü (Allgemeine Schulpflicht)

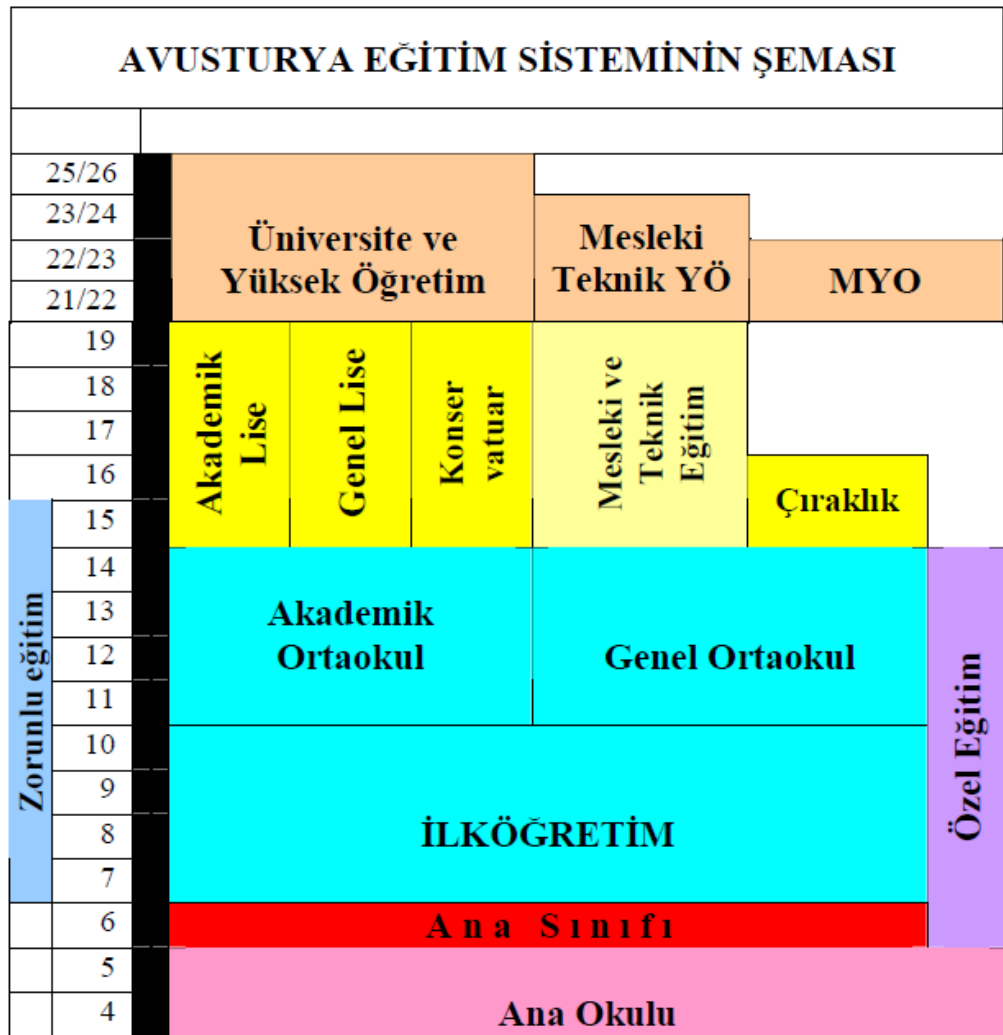
Genel okula gitme yükümlülüğü çocuğun 6 yaşını tamamlamasını takip eden 1 Eylül tarihinden itibaren başlar ve dokuz yıl sürmektedir. Buna göre;

- 1-4: İlk dört yıl İlkokul (*Volksschule – Grundschule*) veya Özel Eğitim Okuluna (*Sonderschule*)

⁴ Bu bölümde yer alan Avusturya Eğitim Sistemindeki okul türlerine ilişkin bilgiler, Federal Eğitim, Kültür ve Sanat Bakanlığı’nın (BMUK: Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur) resmi internet sitesinde yer alan “Bildungswege in Österreich: 2011/2012” (http://www.bmukk.gv.at/medienpool/22021/bw_dt_11.pdf - 02.09.2012) çalışmasından alınmıştır.

- 5-8: Ortaokul (*Hauptschule*), İlkokul üst sınıfı (*Volksschul-Oberstufe*), Yeni Ortaokul (*Neue Mittelschule*) veya Genel Eğitim Veren Yüksek Okulların orta bölümüne (*Allgemein bildende höhere Schule-Unterstufe*)
- 9: Mesleğe hazırlık ağırlıklı bir Çok Programlı Okula (*Polytechnische Schule*), ilk- orta veya özel eğitim veren bir okula ya da genel eğitim veren ortaokul ve liseye giderek zorunlu eğitim tamamlanabilmektedir (BMUKK: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/22021/bw_dt_11.pdf).

Şekil 3. Avusturya Eğitim Sistemi Şeması

Orta öğretimin genel amaçları şu şekilde sıralanmaktadır:

- Öğrencilere üst akademik ve mesleki eğitime hazırlamak,
- Gençlere ilgi ve yeteneklerine uygun mesleki bilgi ve beceriler kazandırmak,
- Fiziksel, ruhsal ve entelektüel gelişmelerini sürdürmelerini sağlamak,
- Gençlerde farklılığa saygı ve hoşgörü bilincinin gelişmesini sağlamak,
- Toplumsal ve evrensel gelişmelere katkıda bulunmalarını sağlamak.

3.3.2. İlkokul (Volksschule –Grundschule = VS-GS, 6-10 Yaş)

31 Ağustos itibarıyla altı yaşını dolduran tüm çocuklar 1 Eylül'den itibaren zorunlu eğitime başlamakla yükümlü olup velilerinin çocuklarını okula kaydettirmeleri gerekir. İlkokul, zorunlu eğitimin ilk 4 yılını ve 6 ile 10 yaş arası çocukları kapsar. Yaşını doldurmuş fakat henüz okula gidebilecek durumda olmayan çocuklar okul öncesi sınıfta (*Vorschulstufe*) öğrenim görebilirler.

- Henüz okula gitmekle yükümlü olmayan ve takip eden takvim yılının 1 Mart tarihinden önce 6 yaşını dolduracak olan çocuklar, ilkokul I. Kademenin (*I. Schulstufe*) gereklerini yerine getirecek okul olgunluğuna erişmiş olmaları halinde, ailenin başvurusu üzerine önceden ilkokul 1. Kademe'ye kabul edilebilirler (BMUKK: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/22021/bw_dt_11.pdf).

Avusturya'da zorunlu veya seçmeli olarak yabancı dil öğrenmeye başlama yaşı altıdır ve ilköğretimde İngilizcenin öğretilme oranı %98'dir (Şevik, 2008, s. 145). Avusturya'da ilköğretimde; Arapça, İngilizce, İspanyolca, Fransızca, Hırvatça, Macarca, İtalyanca, Romence, Rusça, Eski Yunanca ve Latince seçmeli yabancı dil olarak alınabilmektedir (Şevik, 2008, s. 148).

3.3.3. Ortaokul (Hauptschule =HS, 10-14 Yaş)

Ortaokullarda eğitim süresi 4 yıldır. Ortaokullar buldukları bölgelerle bütünleşmiş olup, öğrencilerin farklı gereksinimlerini (bulunulan bölgenin özellikleri, öğrencilerin bireysel ilgi ve yetenekleri gibi) göz önünde bulundurabilecek esnekliğe sahiptirler.

Almanca, matematik ve konuşulan yabancı dil (*lebende Fremdsprache*) derslerinde, başarı grupları oluşturulmakta ve öğrencilerin başarı ve yetenekleri dikkate alınarak farklı sınıflara bölünebilmektedir. En üst başarı grubunun gereksinimleri genel eğitim veren üst düzeydeki okullar (liseye bağlı ortaokul) ile aynıdır. Tüm zorunlu derslerde öğrencilerin ayrıca ek ders (*Förderunterricht*) alabilirler. Özellikle farklı başarı gruplarının ortak derslerinde bu olanaktan sık sık yararlanılır.

Her okul belirli bir çerçevede dâhilinde hangi dersleri okutacağına kendi özel durumuna göre karar verebilir. Bu amaçla okul kendine özgü ders planları oluşturabilir. Böylelikle kendine özgü bir yapıya sahip ve hatta belirli konulara ağırlık veren okullar oluşabilmektedir (örneğin: yabancı dil, müzik-yaratıcılık, spor, fen ve teknik, çevrecilik, bilgisayar v.b. konulara ağırlık veren okullar gibi).

3. ve 4. sınıflarda, öğrencilerin bundan sonra devam edebilecekleri eğitim olanakları ve meslek seçimi ve eğitimi üzerinde ağırlıklı olarak durulur. “Meslekleri tanıma” (*Berufsorientierung – berufspraktische Tage*) adıyla yürütülen zorunlu ders, uygulamalı meslek günleri, çeşitli meslek gruplarının tanıtıldığı geziler ve günler düzenlenerek öğrenciler meslekler hakkında bilgilendirilmektedir.

Ortaokulda belirli bir başarı düzeyine ulaşabilen öğrencilerin genel veya mesleğe yönelik eğitim veren daha üst bir okula (*Allgemein bildende höhere Schule- AHS* ya da *Berufsbildende mittlere und höhere Schule- BHS*) doğrudan geçiş olanakları vardır (BMUKK: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/22021/bw_dt_11.pdf).

3.3.4. Özel Eğitim Okulu (Sonderschule: 6-15 Yaş)

Özürüleri veya öğrenme güçlüğü çekenler için özel bir ilkokul oluşturulmuştur (*Sonderschule*). Bu gruba giren çocuklar 6-15 yaş arası okula devam ederler (BMUK http://www.bmukk.gv.at/schulen/bw/ueberblick/bildungswege_aps.xml).

Özel eğitim okulu sekiz sınıftan (kademedden) oluşur. Çok programlı okulun (*Polytechnische Schulen*) veya mesleğe hazırlama yılının da eklenmesi halinde 9 eğitim dönemi devam edebilir. Eğitim kurumu ve okulun onayının alınması koşulu ile özel eğitim okuluna en fazla on iki yıl devam edilmesi mümkündür. Bu okullarda öğrenciler, özel olarak eğitilmiş öğretmenler tarafından bireysel öğretim ve eğitim yöntemleriyle temel bir eğitim alırlar ve böylece daha sonraki mesleki eğitime veya daha ileri derecedeki okullara hazırlanmış olurlar. Ders programının şekline bağlı olmak üzere aşağıdaki özel eğitim okulu tipleri bulunmaktadır:

- Kendine özgü ders programı olan özel eğitim okulları (*Sonderschulen mit eigenem Lehrplan*):
- Genel Özel Eğitim Okulu (*Allgemeine Sonderschule* / yetenekleri kısıtlı ve öğrenme güçlüğü olan çocuklar için), görme, işitme ve ileri derecede özürü çocuklar için özel eğitim okulları.

- İlkokul, ortaokul, çok programlı okul (*Polytechnische Schulen*) veya diğer tür özel eğitim okulunun ders programını izleyen özel eğitim okulları: Bedensel özürllüler, konuşma zorluğu olanlar, görme özürllüler, işitme kaybı olan ve davranış sorunları olan öğrenciler için özel eğitim okulları, hastanelerdeki okullar.
- 1998 yılında özel eğitim okullarında 7. ve 8. sınıflarda zorunlu alıştıırma olarak “Mesleki yönlendirme” (*Berufsorientierung*) dersi konulmuştur. Bu zorunlu alıştıırmanın amacı, öğrencilerin kişiliklerinin gelişmesi, eğilimlerinin ve ilgi duydukları konuların belirlenmesi ve mesleki planlar yapmaları ile meslek yaşamını yakından tanımalarına ve kendi kişisel mesleki yeteneklerini keşfetmelerine katkıda bulunmaktır.

Özel pedagojik teşvik gereksinimi bulunan gençleri iş ve meslek hayatına hazırlamak için alınan diğer bir önlem de özel eğitim okulunun 9. sınıftan “mesleğe hazırlık” yılıdır (*Berufsvorbereitungsjahr*). Genel ve pratik mesleki eğitim verilen derslerde, öğrencilere kişisel yaşam ve mesleklerini geliştirme imkânları sunulur (BMUKK: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/22021/bw_dt_11.pdf).

3.3.5. Çok Programlı Okul (Polytechnische Schule = PS: 14-15 Yaş)

Çok Programlı Okul zorunlu ilköğretimin 8. sınıfından sonra olup, bir öğrenim dönemi sürer. 9. ya da gönüllü olarak devam edilen 10. sınıfta öğrenciler, genel eğitimin pekiştirilmesi, mesleklerin tanıtımı ve meslek temelinin oluşturulması ile daha sonraki yaşamlarına, özellikle de meslek hayatlarına hazırlanırlar. İşletme ve meslek tanıma gezileri ile işletmelerde ve eğitim atölyelerinde gerçekleştirilen uygulamalı meslek günleri yoluyla meslek seçimi kolaylaştırılır.

Meslek temeli oluşturma dersleri, farklı meslek dallarında zorunlu seçme dersler (*Wahlpflichtgegenstaenden*) şeklinde sunulmaktadır. Öğrencilerin temel yetenek, beceri ve bilgilerini artırmaları sağlanır. Mesleki ilgi ve eğilimleri doğrultusunda her öğrenci şu yedi daldan birini seçebilir: Metal, Ticaret-Büro, Elektrik, Hizmet Sektörü, Ahşap, Turizm, İnşaat. Okula göre farklı bölümleri de tercih edebilirler.

Çok Programlı Okul sistemi tüm Avusturya'yı kapsayacak şekilde organize edilmiş olup, yerel koşullara bağlı olarak tek başına bir okul ya da genel eğitim veren zorunlu bir okul ile bağlantılı şekilde eğitim verilir.

Ayrıca Çok Programlı Okulu başarı ile tamamlamaları halinde öğrenciler, aynı eğitim dalından, seçilen meslek dalındaki haftalık ders saati en az 15 saat olan mesleki eğitim veren orta dereceli bir okulun 2. sınıfına ya da giriş sınavına gerek kalmadan lise dengi bir meslek yüksekokulunun 1. sınıfına geçme hakkını da elde ederler (BMUKK: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/22021/bw_dt_11.pdf).

3.3.6. Deneme Modeli Yeni Ortaokul (Neue Mittelschule = NMS, 10-14 Yaş)

Yeni Ortaokul (NMS) deneme modeli 10 ile 14 yaş arasındaki tüm çocuklar için öngörölmüş ve ilkokulun 4. sınıfını bitiren tüm öğrencilere açık olan ortak bir okul tipi kurulmasını hedeflemektedirler. Burada amaç çocukların çok küçük yaşta farklı eğitim kariyerlerine ayrılmalarının önlenmesidir. Her çocuk, kişisel yeteneklerine ve becerilerine uygun şekilde desteklenecek ve teşvik edilecektir.

Yeni Ortaokuldaki dersler, Genel Eğitim Veren Ortaokul (*AHS –Unterstufe*: alt kademe - 5. ila 8. okul kademeleri) ders planına uygun olacak şekilde, zorunlu

ortaokul ve genel eğitim veren ortaokul öğretmenlerinden oluşan ortak gruplar tarafından verilir. Bu okulu başarı ile tamamlayan öğrenciler, - erişilen eğitim hedefine göre - daha yüksek bir orta dereceli ya da lise dengi okula girme hakkını kazanırlar.

Yeni Ortaokul modeli denemeleri, Okul Organizasyonu Yasası'nın (*Schulorganisationsgesetz*) 7a maddesi ile düzenlenmiş olup, böylece Yeni Ortaokulda başlanılan bir okul kariyerinin, tamamlanabilmesi de garantilenmiştir (BMUKK: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/22021/bw_dt_11.pdf).

3.3.7. Genel Eğitim Veren Yüksek Okullar (Allgemein bildende Höhere Schulen = AHS)

Genel eğitim veren yüksekokullar, dört yıllık ortaokul (*Unterstufe* - alt kademe) ve dört yıllık liseden (*Oberstufe* - üst kademe) oluşur ve olgunluk sınavı ile (*Matura* - lise bitirme sınavı) bitirilir. Lise bitirme sınavını başaran öğrencilere verilen lise diploması ile (*Reifeprüfungszeugnis* - Olgunluk Sınavı Karnesi), üniversiteler, meslek yüksekokulları, pedagoji yüksek okulları ve akademilerde (bazı öğrenim dalları için ek sınavlara girilmesi gerekebilir) öğrenime devam edebilme ve ayrıca devlet memuru olabilme haklarını kazandırır.

Öğrencinin 1. sınıfa kabul edilebilmesi için ilkokulun 4. sınıfını başarı ile bitirmesi gereklidir. Eğer öğrencinin Almanca, okuma ve matematik derslerinin notlarının “pekiyi” ya da “iyi” olması durumunda doğrudan 1. Sınıfa başlamaktadır. Öğrencinin bu derslerden aldığı notun “orta” (*befriedigend*) olması durumunda ise diğer derslerdeki başarısı göz önüne alınarak okul öğretmenler kurulunun ortaokul ve lisede büyük bir olasılıkla başarılı olabileceği kanısına varması ve bu yönde karar

vermesi (kanaat notu), veya öğrencinin Genel Eğitim Veren Yüksek Okullara giriş sınavını başarması gerekir.

Genel Eğitim Veren Yüksek Okulların (AHS) çok farklı çeşitleri bulunmaktadır. Genel olarak bu okul türlerinde, matematik, fen bilimleri ve dil ağırlıklı dersler vardır. Ayrıca özel yetenek gerektiren (müzik, resim gibi) okul türleri de AHS'ler içerisinde sayılmaktadır.

- Alt Kademe (Ortaokul kısmı) (*Unterstufe* - 1-4 Sınıflar): 1 ve 2. Sınıflarda tüm bölümlerde ortak ders alınır ve en az bir yabancı dil öğretilir.

Gymnasium (Klasik Ortaokul ve Lise): Latince ya da alternatif olarak ikinci bir dilin ağırlıkta olduğu lise.

Realgymnasium (Fen Ağırlıklı Ortaokul ve Lise): Geometri, matematik, fen bilimleri, teknik ya da tekstil iş bilgisi dersinin ağırlıkta olduğu lise.

Wirtschaftskundliches Realgymnasium (İktisat Ağırlıklı Lise): Kimya, teknik ya da tekstil iş bilgisi derslerinin ağırlıklı olduğu lise.

- Üst Kademe (Lise kısmı) (*Oberstufe* - 5-8. Sınıflar)

Gymnasium (Klasik Ortaokul ve Lise): Latince (alt kademedeki Latince dersinin devamı), 5. sınıftan itibaren Yunanca ya da ikinci bir yabancı dil derslerinin ağırlıkta olduğu lise.

Realgymnasium (Fen Ağırlıklı Ortaokul ve Lise): Matematik, Latince veya ikinci bir yabancı dilin, geometri veya daha fazla biyoloji ve çevre bilimi, kimya ve fizik derslerinin ağırlıkta olduğu lise.

Wirtschaftskundliches Realgymnasium (İktisat Ağırlıklı Lise): Beşinci sınıftan itibaren ikinci bir yabancı dil ya da Latince'nin olduğu, ev idaresi ekonomisi ve beslenme ile coğrafya ve iktisat bilgisi, psikoloji ve felsefe (uygulamalı dersler dahil) derslerinin ağırlıkta olduğu lise.

Oberstufenrealgymnasium (Orta Kısım Olmayan Lise): Genel eğitim veren üst düzeydeki sekiz yıllık okulların yanı sıra orta kısım olmayan liseler de bulunmaktadır (BMUKK: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/22021/bw_dt_11.pdf).

3.3.8. Mesleki Eğitim Veren Zorunlu Okullar (Berufsbildende Pflichtschulen)

Meslek Eğitimi Veren Zorunlu Okullar (Meslek Okulları - *Berufsschulen*), çıraklık eğitimi yapan gençlere bu eğitimleri boyunca meslekleri ile ilgili temel teorik öğrenim sunmakta olup, işletmelerde alınan uygulamalı meslek eğitimini ve genel eğitimi destekleyici ve tamamlayıcı niteliktedirler.

Meslek okulunun süresi çıraklık ilişkisinin süresine göre değişir. Eğitim süresi öğrenilen mesleğin türüne bağlı olarak 2 ile 4 yıl arasında değişmekle birlikte, genelde 3 yıl devam eder. Meslek okulundaki uygulamalı dersler yıl boyunca her hafta en az bir okul günü ya da haftada iki yarım gün kurs şeklinde veya yılın belli bir zamanı en az 8 hafta boyunca sürekli olarak alınır. Uygulama dersleri, iş dünyası temsilcileri ile okul yönetimlerinin ortak temsilcileri vasıtasıyla belirlenmekte olup, iş kollarının ya da bölgelerin gereksinimleri göz önünde bulundurulmaktadır.

Şu anda aşağıdaki meslek gruplarına giren 200'den fazla kabul edilmiş çıraklık mesleği bulunmaktadır: İnşaat - büro, yönetim, organizasyon - kimya -

matbaacılık, fotoğrafçılık, grafik, kâğıt işleme - elektroteknik, elektronik - gastronomi - sağlık ve vücut bakımı – ticaret - ahşap, cam, seramik - bilgi ve iletişim teknolojileri - gıda ve lezzet maddeleri - metal teknolojisi ve makine - tekstil, moda, deri - hayvanlar ve bitkiler - taşımacılık ve depolama.

Meslek okulu öğrencisi meslek okulunun son sınıfında gerekli eğitimi aldıysa, çıraklık bitirme sınavı (*Lehrabschlussprüfung*) yalnız pratik bölümden oluşur. Çıraklık bitirme sınavından sonra üniversitede okumak isteyen öğrenciler, 4 kısımdan (Almanca, matematik, yabancı dil, uzmanlık dalı) oluşan mesleki olgunluk sınavını (*Berufsreifeprüfung*) vermek suretiyle üniversitelere devam edebilirler (BMUKK: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/22021/bw_dt_11.pdf).

3.3.9. Mesleki Eğitim Veren Ortaokullar (Berufsbildende Mittlere Schulen = BMS)

Mesleki eğitim veren orta dereceli okullarda öğrenim süresi 1 ila 4 yıl arasında değişir. 1 veya 2 yıllık okullarda mesleki eğitim belirli bir oranda verilebilmekte, 3 veya 4 yıl süreli okullardan ise öğrenciler mesleki eğitimlerini tamamlamış olarak mezun olabilmektedir.

Bu okullara girebilmek için ilkokul veya ortaokulun ya da genel eğitim veren üst dereceli bir okulun 8. sınıfını başarı ile (Latince, geometrik çizim ve özel olarak ağırlık verilen dersler hariç) tamamlanmış olması gereklidir. Ortaokul (Hauptschule) 4. sınıf öğrencisinin en az 3 yıllık mesleki eğitim veren orta dereceli bir okula devam edebilmesi için, Almanca, İngilizce ya da matematik derslerinden birini ya da birkaçını en düşük başarı ile tamamlamış olması halinde, ilgili dersten giriş sınavına girip başarılı olması gerekir. Çok Programlı Okula (Polytechnische Schule) giden ve

başarılı şekilde mezun olanların giriş sınavına girmelerine gerek yoktur. Sanat ve spor ağırlıklı orta dereceli meslek okulları için her durumda yetenek ve uygunluk sınavına (*Eignungsprüfung*) girilmesi ve başarılı olunması şarttır.

En az üç yıllık mesleki eğitim veren birçok orta dereceli okulda, eğitim sonrasında tamamlama programları (*Aufbaulehrgang* - üç yıl sürer) ile olgunluk ve diploma sınavlarına girilebilir. Dört yıllık bazı okulların mezunları için özel tür mesleki kolejler de bulunmaktadır. Mesleki öğretim veren orta dereceli okulların en önemlileri şunlardır:

- Teknik Meslek Okulları, Esnaf ve Sanatkarlık Okulları, Güzel Sanat Okulları (*Technische, gewerbliche und kunstgewerbliche Fachschulen* - üç ya da dört yıllık) Ana meslek dalları: Kimya, tasarım, tekstil teknolojisi; inşaat, elektroteknik/ elektronik, bilgiişlem/bilgiişlem teknolojisi, makine/mekanik-elektronik; ahşap tekniği, güzel sanat ve el sanatları dalları.
- Ticaret Orta Okulu (*Handelsschule* / üç yıllık): Ekonomi ve idari alanında meslek eğitim verilir.
- Ekonomik Mesleklere Hazırlayan Okul (*Fachschule für wirtschaftliche Berufe* / üç yıllık): Ekonomi ve turizm dallarındaki mesleklere hazırlayan okul türüdür.
- Ekonomi Okulu (*Wirtschaftsfachschule* / bir ya da iki yıllık): Sosyal işler, sağlık, beslenme, ekonomi ve turizm alanlarında çalışmak için mesleğe hazırlama okulu.
- Moda Meslek Okulu (*Fachschule für Mode* / üç yıllık): Giyim eşyası ticareti ve sanayi konularında eleman yetiştirir. Ağırlık alanları: Giyim tekniği, moda atölyesi, moda dizaynı, moda pazarlamasıdır.

- Otelcilik Meslek Okulu, Turizm Meslek Okulu, Lokantacılık Meslek Okulu (*Hotelfachschule, Tourismusfachschule, Gastgewerbefachschule* / üç yıllık): Otel ve lokantacılık ve turizm dallarında uzman eleman yetiştirir. Ağırlık verilen alanlar: Gastronomi, spor, yabancı diller.
- Sosyal Meslekler Okulları (*Fachschulen für Sozialberufe*): Yaşlı ve engellilere yönelik sosyal hizmetlerin ağırlıkta olduğu alanlarla ilgilidir.
- Tarım ve Ormancılık Meslek Okulları (*Land- und forstwirtschaftliche Fachschulen* / öğrenim süresi 2 ila 4 okul yılı arasında değişir): Tarımsal uzman eleman yetiştirir. Ağırlık verilen alanlar: Tarım, çiftlik idaresi, beslenme ve sağlık yönetimi, sağlık işleri ve sosyal meslekler v.b.
- Sağlık ve Hasta Bakımı Okulları (*Schulen für Gesundheits- und Krankenpflege* / okula başlama yaşı 16 ya da 17) (BMUKK: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/22021/bw_dt_11.pdf).

3.3.10. Meslek Yüksek Okulları (Lise Dengi) (Berufsbildende Höhere Schulen = BHS)

Meslek yüksek okulları beş yıl içinde öğrencilere köklü bir temel eğitimin yanı sıra, lise dereceli bir meslek eğitimi de verirler; bu okullardan olgunluk ve diploma (lise) sınavını başarmak suretiyle mezun olunur. Bu sınavı başaran öğrenci öğrenimini üniversitelerde, üniversite dengi yüksek meslek okullarında ya da pedagojik yüksek okullarda devam ettirme hakkına sahip olur.

Lise dengi teknik meslek yüksek okulları ile tarım ve ormancılık meslek yüksek okullarının mezunlarının çoğunluğu, alanlarında üç yıl çalıştıktan sonra Federal Ekonomi, Kadın ve Gençlik Bakanlığı'na ya da Federal Tarım, Orman,

Çevre ve Su Bakanlığı'na başvurarak, "mühendis" ("*Ingenieur*" ya da "*Ingenieurin*") unvanını alırlar.

Meslek yüksekokuluna girebilmek için ortaokulun 4. sınıfını, genel eğitim veren bir okulun 4. ya da daha yüksek bir sınıfını ya da çok programlı okulun 9. sınıfını başarı ile bitirmiş olmak gerekir. Ortaokul (*Hauptschule*) 4. sınıf öğrencilerinin Almanca, İngilizce ya da matematik derslerinden bir ya da birkaçını en düşük başarı ile tamamlamış olmaları veya orta başarı grubundakilerin bu derslerdeki notlarının "yeterli" (*genügend*) olması halinde ilgili dersten giriş sınavını başarmaları gereklidir. Orta başarı grubunda notu "orta" (*befriedigend*) olan öğrencilerin sınıf öğretmenleri kurulu kararı ile okula kabul edilmeleri mümkündür. Güzel sanatlara ağırlık verilen bir meslek yüksekokuluna veya çocuk yuvası ve sosyal pedagoji eğitim kurumlarına girebilmek için her halükarda yetenek sınavını başarmak gereklidir. Mesleki Eğitim Veren Yüksekokulların (lise dengi) en önemlileri şunlardır:

- Lise Dengi Teknik ve Endüstri Meslek Okulları (*Höhere technische und gewerbliche Lehranstalten*): Teknik, endüstri ve güzel sanat dallarında mesleki eğitimi verir. Öğrenim dalları: İnşaat tekniği, iç dekorasyon ve ahşap tekniği, elektrik, elektronik, makine mühendisliği, mekanik ve elektronik, madde mühendisliği, medya tekniği ve medya yönetimi, bilgisayar, kimya, kimya mühendisliği, gıda maddeleri teknolojisi, elektronik bilgiişlem ve organizasyon, ekonomi mühendisliği, işletme yönetimi, sanat ve çizim, okul özerkliği çerçevesinde ağırlık verilen dallardır.
- Lise Dengi Moda, Sanatsal Tasarım, Proje Yönetimi ve Gösterimi Moda Dizaynı ve Ürün Tasarlama Teknik Okulu (*Höhere Lehranstalt für Mode, für künstlerische Gestaltung, für Produktmanagement und Präsentation*,

Modedesign und Produktgestaltung): Giyim eşyası ve giyim sanayinde çalışmak üzere kalifiye uzman eleman yetiştirir. Öğretimde ağırlık verilen alanlar: Moda tasarımı, moda pazarlaması, giyim tekniği, moda-grafik-tasarım.

- Lise Dengi Turizm Okulu (*Höhere Lehranstalt für Tourismus*): Turizm alanında görev alacak kalifiye uzman eleman yetiştirir. Öğretimde önem verilen alanlar: Üçüncü yabancı dil, otel yönetimi, turizm yönetimi, otel ve etkinlik yönetimi, turizm ve boş zaman yöneticiliği, okul özerkliği çerçevesinde ağırlık verilen dallar.
- Ticaret Akademisi (*Handelsakademie*): Ticari ve idari mesleklerin her dalında üst düzeyde görev yapabilecek kalifiye eleman yetiştirir. Ağırlık verilen alanlar / meslek dalları: Uluslararası ticaret ve pazarlama, muhasebe ve yılsonu hesapları, web dizaynı, ağ yönetimi, yazılım geliştirme, taşımacılık yönetimi, uluslararası ticaret, bilgi yönetimi ve bilgi teknolojisi, lojistik yönetimi ve taşımacılık.
- Lise Dengi İktisadi Meslek Okulu (*Höhere Lehranstalt für wirtschaftliche Berufe*): İşletme ve turizm dallarındaki mesleklerde kalifiye uzman eleman eğitimi verilir. Ağırlık verilen alanlar / meslek dalları: Ekonomide uluslararası iletişim, medya bilgi işlem, kültür turizmi, beslenme ve işletme, ağırlıklı yabancı dil, sosyal yönetim, çevre ekonomisi, kültür ve kongre yönetimi, iletişim ve medya tasarım, sosyal yönetim, mesleki teorik ve okul özerkliği çerçevesinde ağırlık verilen alanlar.
- Lise Dengi Tarım ve Ormancılık Meslek Okulu: (*Höhere Lehranstalt für Land- und Forstwirtschaft*) Tarım, ormancılık ve beslenme ekonomisi dallarında kalifiye uzman eleman eğitimi verilir. Öğrenim dalları: Tarım ve

beslenme ekonomisi, bahçecilik, şarapçılık ve meyvecilik, ormancılık. Tarım tekniği, gıda maddeleri teknolojisi, proje yönetimi, bölgesel yönetim, çevre teknolojisi, şirket yönetimi, tarımsal kalite yönetimi, beslenme ekolojisi, tarımsal pazarlama, tarımsal yönetim, işletme ve ürün yönetimi.

- Ana Okulu Pedagojisi Eğitim Kurumu (*Bildungsanstalt für Kindergartenpädagogik*): Anaokulu öğretmeni eğitimi, yuva eğitimcisi ve erken eğitim alanları ile ilgili eğitim verilir.
- Sosyal Pedagoji Eğitim Kurumu (*Bildungsanstalt für Sozialpädagogik*): Okuldan sonra gidilen çocuk bakım kurumlarında ve çocuk yurtlarında ve ayrıca okul dışı gençlik hizmetlerinde sosyal pedagoğ olarak çalışmak üzere eğitimci yetiştiren okullardır (BMUKK: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/22021/bw_dt_11.pdf).

Aşağıda belirtilen eğitim olanaklarından yararlanabilmek için olgunluk sınavında (Matura), mesleki olgunluk sınavında ya da üniversitede öğrenime hak kazanma sınavında başarılı olunmalıdır. Bazı kolej ve mesleki yüksekokullarda, ilgili daldan dört yıllık meslek okullarının mezunları için öngörölmüş özel türler ve giriş olanakları da bulunmaktadır.

3.3.11. Kolejler (Kollegs)

İki yıllık (çalışanlar için iki veya üç yıl sürebilir), meslek yüksekokullarına denk üst düzeyde meslek eğitimi verilen okul türüdür. Eğitim dalları: İnşaat tekniği, kimya, kimya mühendisliği, tasarım, elektronik, elektrik, elektronik bilgi işlem ve organizasyon, bilgisayar, bilgisayar teknolojisi, iç mekân tasarımı ve ahşap tekniği, anaokulu öğretmenliği, iletişim ve medya tasarımı, kültür ve kongre yönetimi, plastik madde ve çevre tekniği, makine mühendisliği, medya tekniği ve medya yönetimi,

moda ve giyim tekniği, optometri, sosyal pedagoji, turizm ve boş zaman değerlendirme, işletme mőhendisliđi, işletme enformatiği, ticaret akademilerindeki kolejler (BMUKK: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/22021/bw_dt_11.pdf).

3.3.12. Pedagojik Yőksek Okullar (Paedagogische Hochschulen = PH)

Eğitim çerçevesinde sunulan őđrenimler (őđrenim çeşitleri, Bachelor of Education akademik unvanı ile mezun olunur, őđrenim sőresi en az 3 yıl) pedagojik yőksekokula / kuruma göre değişik şekildedir. Őđrenciler, őđrenimin başarı ile tamamlanmasından sonra çeşitli okullarda őđretmen olurlar. Pedagojik yőksekokullarda meslek geliştirme ve mesleki bilgi dőzeyini yőkseltme olanakları da bulunmaktadır.

- Őđrenim 1: Kamusal ve őzel pedagojik yőksekokullarda ilkokul (okul őncesi de dāhil olmak űzere), zorunlu ortaokul, őzel eğitim okulu ve çok programlı okul őđretmenleri yetiştirilir. Bu yőksekokullara kabul edilebilmek için gerekli koşul olgunluk sınavını, mesleki olgunluk sınavını ya da űniversitede őđrenim gőrme hakkını veren sınavı başarmış olmak gerekir (őniversite őđrenimi için őzel uygunluk koşulları aranır).
- Őđrenim 2: Kamusal pedagojik yőksekokulların bazılarında meslek okulları için, teknik ve sınağ dallarda, tasarım, beslenme alanlarında ve orta ve yőksek dereceli (lise dengi) meslek okullarında enformasyon ve iletişim dallarında ders verecek őđretmenler yetiştirilir. Giriş koşulu yukarıdaki gibidir.
- Őđrenim 3: Tarım ve evre pedagojisi yőksekokulunda, tarım ve ormancılık meslek ve uzmanlık okulları için ile yőksek tarım ve ormancılık okullarındaki (lise dengi) tarım ve evre dalları için őđretmen yetiştirilir. Giriş koşulu: Bu

okullara lise dengi tarım ve ormancılık okullarının mezunları ile eşdeğer kalifikasyona sahip kişiler ve ayrıca ilgili daldaki bir üniversitenin (örneğin Ziraat Üniversitesi / Universität für Bodenkultur) mezunları alınır.

- Öğrenim 4: Özel pedagojik yüksekokullarda ve özel hukuki kurumların bazılarının okullarında zorunlu okullar için din dersi öğretmeni eğitimleri sunulmaktadır (BMUKK: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/22021/bw_dt_11.pdf).

3.3.13. Meslek Ağırlıklı Yüksek Okul (Fachhochschule = FH)

Bilimsel temellere dayalı ve mesleki uygulama ağırlıklı (genellikle 1 dönem staj) meslek yüksekokullarıdır. Şu anda aşağıdaki türlerde mesleki yüksek okul eğitimi sunulmaktadır:

- *Diploma öğrenimi* genelde sekiz yarıyıl (dört yıl) devam eder ve öğrenim sonunda “Mag. (FH)” ya da “Dipl.-Ing.(FH)” akademik unvanı ile mezun olunur. Diploma öğreniminin yerine giderek lisans ve ardından gelen yüksek lisans öğrenimi geçmektedir.
- *Lisans öğrenimi* genelde altı yarıyıl (üç yıl) devam eder ve öğrenim sonunda “Bachelor” akademik unvanı verilir. Bazı dallarda, özellikle sosyal işler ve sağlık alanlarında, öğrenim sonunda ilgili mesleği ifa edebilme hakkı da elde edilir (örneğin sosyal çalışmacı, fizik tedavi uzmanı vb.).
- *Yüksek lisans öğrenimi*, lisans öğreniminden sonra yapılır ve özellikle bu öğrenimi bilimsel açıdan pekiştirme amacını güder. Öğrenim genelde 4 yarıyıl (2 yıl) devam eder ve öğrenim sonunda “Master” akademik unvanı verilir.

3.3.14. Üniversite Eğitimi

- *Diploma öğrenimi:* Öncelikle bilimsel ve sanatsal açıdan derinleştirilmiş mesleki bir eğitimi amaçlar ve genelde sekiz ila on bir yarıyıl sürer. Mezun olanlar örneğin “Master” ya da “Dipl.-Ing.” gibi akademik bir unvana da sahip olurlar (İstisna: Tıp eğitimi ancak Doktor unvanı alınarak tamamlanabilir). Diploma öğrenimi iki ya da üç öğrenim kademesinden oluşur ve her kademe diploma sınavıyla tamamlanır. Soyut bilimler, kültür bilimleri, mühendislik bilimleri, güzel sanatlar, lise ve dengi okullarda öğretmenlik eğitimi (iki eğitim dalı için), tıp eğitimi, fen bilimleri eğitimi, hukuk, sosyal ve ekonomi bilimleri ve dini bilimler dalları bulunmaktadır.
- *Lisans ve Yüksek Lisans Öğrenimi (Bachelor- ve Master) öğrenimi:* Uluslararası alanda öğrenim sistemleri arasında uyum sağlanması çerçevesinde („Bologna süreci“) üniversiteler kesiksiz diploma öğrenimi yerine, 3 ila 4 yıl süreli lisans öğrenimi (Bachelor) ve ardından devam edilebilecek 1 ila 2 yıl süreli yüksek lisans öğrenimi de (Master) sunmaktadırlar. Lisans (Bachelor) öğrenimi bilimsel ya da sanatsal bir meslek eğitimi ve yeteneği kazandırmayı amaçlar ve öğrenim sonunda “Bachelor” akademik unvanı verilir.
- *Doktora öğrenimi:* Doktora öğrenimi, üniversite ya da meslek ağırlıklı bir yüksekokulda gerçekleştirilen diploma ya da yüksek lisans öğrenimi sonrasında yapılır ve esas olarak kendi başına bilimsel çalışma yapma yeteneğinin geliştirilmesini amaçlar. Mezuniyetle birlikte o dalda Doktor unvanını almaya da hak kazandırır. Öğrenim süresi iki ila üç yıl arasındadır.

3.4.Avusturya'ya Ait Eğitim Verileri⁵

Tablo 3.2'de Avusturya'da 2010/11 öğretim döneminde okul, sınıf ve öğrencilerin okul türü ve cinsiyete göre dağılımına ait genel bilgiler yer almaktadır. Buna göre 1.144.080 toplam öğrencinin 549.731 kız öğrenci, 5.900 okulda 56.529 sınıfta eğitim almıştır. 327.663 çocuk ilkokula devam ederken, Özürlülere Özel Okullarında (Sonderschule)13.198 öğrenci öğrenim görmüştür. Toplam 5.900 okulun 4.730'u genel eğitim veren zorunlu okullardır

Tablo 3.2. 2010/11 Öğretim Dönemine Ait Okul, Sınıf ve Öğrencilerin Okul Türüne Göre Dağılımı

Okul Türleri	Okullar	Sınıflar	Öğrenciler	
			Toplam	Kız Öğrenciler
Bütün Okullar (Özel Statüdekiler Dahil)	5.900	56.529	1.144.080	549.731
Genel Eğitim Veren Bütün Okullar	5.742	55.544	1.126.983	539.651
Genel Eğitim Veren Zorunlu Okullar	4.730	30.274	552.318	261.893
İlkokullar	3.171	17.956	327.663	158.549
Ortaokullar	1.158	9.611	192.616	91.655
Özürlülere Özel Okullar	321	1.797	13.198	4.701
Çok Programlı Okullar	255	910	18.841	6.988
Deneme Modeli "Yeni Ortaokullar"	323	1.658	34.324	16.189
Genel Eğitim Veren Yüksek Okullar	340	8.552	200.742	108.517
Diğer Genel Eğitim Veren Okullar (Özel Statüde)	119	634	9.802	4.815
Meslek Yüksek Okulları (Özel statüdekiler dâhil)	693	14.861	332.872	147.304
Mesleki Eğitim Veren Zorunlu Okullar	158	6.711	137.881	47.516
Mesleki Eğitim Veren Orta ve Yüksek Okullar (Özel statüdekiler dâhil)	536	8.150	194.991	99.788
Mesleki Eğitim Veren Ortaokullar	420	2.197	50.094	24.270
Mesleki Eğitim Veren Yüksekokullar	306	5.602	137.602	70.253
Diğer Meslek Okulları (Özel Statüde)	69	351	7.295	5.265
Öğretmen ve Okul Öncesi Öğretmeni Yetiştiren Kurumlar	38	550	14.022	11.013
Öğretmen ve Okul Öncesi Öğretmeni Yetiştiren Orta Düzeyli Kurumlar	4	152	3.535	1.074
Öğretmen ve Okul Öncesi Öğretmeni Yetiştiren Yüksekokullar	34	398	10.487	9.939

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu

⁵ Bu bölümde eğitim ile ilgili sadece genel rakamlar verilmiştir. Türkler ve yabancılar ile ilgili veriler bir sonraki bölümde değerlendirilmiştir.

Tablo 3.3. 2010/11 Öğretim Döneminde Öğretmenlerin Okul Türü ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Okul Türleri	Öğretmenler	
	Toplam	Bayan
Genel Eğitim Veren Bütün Okullar	114.870	79.644
Genel Eğitim Veren Zorunlu Okullar	66.163	53.155
İlkokullar	29.653	26.867
Ortaokullar	28.328	19.991
Özürülere Özel Okullar	5.911	5.071
Çok Programlı Okullar	2.271	1.226
Genel Eğitim Veren Yüksekokullar	20.508	12.640
Mesleki Eğitim Veren Zorunlu Okullar	5.006	1.660
Mesleki Eğitim Veren Orta- ve Yüksekokullar	21.672	10.959
Öğretmen ve Okul Öncesi Öğretmeni Yetiştiren Yüksekokullar	1.521	1.230

Kaynak: BMUKK - http://bmukk.gv.at/schulen/bw/ueberblick/schulstat_oester.xml

Tablo 3.3’de ise 2010/11 öğretim döneminde görev alan öğretmenlerin okul türlerine ve cinsiyete göre dağılımı gösterilmiştir. Öğretmenlerin yaklaşık %70’i bayan öğretmenlerdir. Toplam 114.870 öğretmenin 66.163’i genel eğitim veren zorunlu okullarda görev yapmakta olup, bunların 53.155’i bayan öğretmendir. Mesleki eğitim veren zorunlu okullarda ise daha fazla sayıda erkek öğretmen görev yapmaktadır. Oran olarak en fazla bayan öğretmen yaklaşık %90’la ilkokullardadır.

2008/09 - 2009/10 - 2010/11 Öğretim dönemlerine ait yükseköğretim öğrenci sayıları ve cinsiyete göre dağılımı Tablo 3.4’de derlenmiştir. 2008/09 eğitim döneminde 292.145 olan yükseköğretim öğrenci sayısı 2010/11’de 350.247’ye yükselmiştir. Yükseköğrenime devam edenlerin büyük bir oranı, Avusturya’daki 22 kamu üniversitesinden birine devam etmektedir. Özel üniversitelere devam eden öğrenci sayısı ise, 2010/11 öğretim döneminde sadece 6.301’dir. Bayan öğrencilerin sayısı erkek öğrencilerden her üç dönemde de daha fazladır.

Tablo 3.4. 2008/09 - 2009/10 - 2010/11 - Öğretim Dönemlerine Ait Yükseköğretim Öğrenci Sayıları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Okul türü	2008/09			2009/10			2010/11		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam¹	292.145	135.345	156.800	332.624	154.270	178.354	350.247	161.531	188.716
Kamu Üniversiteleri	240.324	111.615	128.709	273.542	127.514	146.028	284.085	132.447	151.638
Düzenli Öğrenciler	223.562	103.180	120.382	255.561	118.327	137.234	265.030	122.809	142.221
Düzensiz Öğrenciler*	16.762	8.435	8.327	17.981	9.187	8.794	19.055	9.638	9.417
Özel Üniversiteler	5014	2269	2745	5.829	2.566	3.263	6.301	2.541	3.760
Meslek Yüksekokulları ²	33.615	18.215	15.400	36.914	19.973	16.941	38.459	20.691	17.768
Pedagoji Yüksekokulları ³	11.905	2.395	9.510	15.691	3.426	12.265	20.582	4.653	15.929
Teolojik Öğretim Kurumları	138	112	26	192	141	51	238	174	64
Diğer Öğrenim Kurumları ⁴	3.858	1.991	1.867	3.989	2.159	1.830	4.985	2.900	2.085

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu, 1) Birden çok branşlar sayılara dahil değildir. - 2) 2008/09 Rakamları Meslek Yüksek Okullarındaki Yetişkin-Kurs Programlarını içermemektedir. - 3) Yetişkin Eğitim Programları dahil. Uzmanlık eğitimi dahil değildir (< 6ECTS-Credits). - 4) Üniversite sisteminde diğer eğitim kurumları. * Üniversite hazırlık kurslarındaki öğrenciler (Dil kursu)

Tablo 3.5’de 1971’den 2009’a 25-64 yaş arası kişilerin okul türlerine göre eğitim durumu gösterilmiştir. 1971 yılında 25-64 yaş aralığında bulunan toplam 3.562.995 kişinin %57,8’i sadece genel eğitim veren zorunlu okullardan mezun iken, 2009 yılında bu oran 19,5’e düşmüştür. Buna karşın üniversite veya yüksekokul mezunlarının oranı %2,8’den 11,1’e yükselmiştir. Tablodaki değerler incelendiğinde Avusturya toplumunun eğitim durumunun 38 yıl içerisinde ciddi oranda olumlu değişiklik gösterdiği dikkat çekmektedir.

Tablo 3.5. 1971'den 2009'a 25-64 Yaş Arası Kişilerin Eğitim Durumu

Yıl	25- 64 yaş arası kişilerin sayısı (Toplam)	En Son Mezun Olunan Okul					
		Genel Eğitim Veren Zorunlu Okullar ¹	Çıracılık Eğitimi	(BMS) Mesleki Eğitim Veren Ortaöğretim Okulları	Yüksek okullar ²	Yüksek okul benzeri	Üniversite, Yüksekokul
Toplam							
1971	3.562.995	2.058.128	922.524	268.810	213.516	1.593	98.424
1981	3.633.974	1.670.966	1.127.705	406.103	264.078	23.634	141.488
1991	4.121.114	1.407.672	1.525.626	516.398	387.926	66.143	217.349
2001	4.481.031	1.173.585	1.763.650	585.066	516.615	104.739	337.376
2008	4.609.308	900.512	1.700.500	729.098	663.624	127.209	488.365
2009	4.621.157	900.446	1.689.259	725.967	667.084	127.304	511.097
Erkek							
1971	1.667.832	724.457	662.061	83.928	122.757	537	74.092
1981	1.749.881	600.848	765.164	128.265	148.162	7.826	99.616
1991	2.064.154	521.532	1.002.867	166.202	213.438	18.695	141.420
2001	2.236.155	430.579	1.142.496	168.383	271.477	25.443	197.777
2008	2.297.590	333.653	1.041.253	294.157	330.644	32.134	265.749
2009	2.303.089	339.062	1.033.946	293.588	330.740	31.685	274.068
Kadın							
1971	1.895.163	1.333.671	260.463	184.882	90.759	1.056	24.332
1981	1.884.093	1.070.118	362.541	277.838	115.916	15.808	41.872
1991	2.056.960	886.140	522.759	350.196	174.488	47.448	75.929
2001	2.244.876	743.006	621.154	416.683	245.138	79.296	139.599
2008	2.311.718	566.859	659.247	434.941	332.980	95.075	222.616
2009	2.318.068	561.384	655.313	432.379	336.344	95.619	237.029
1971'den 2009'a kadar 25-64 yaş arası kişilerin Eğitim Durumu							
Toplam							
1971	100,0	57,8	25,9	7,5	6,0	0,0	2,8
1981	100,0	46,0	31,0	11,2	7,3	0,7	3,9
1991	100,0	34,2	37,0	12,5	9,4	1,6	5,3
2001	100,0	26,2	39,4	13,1	11,5	2,3	7,5
2008	100,0	19,5	36,9	15,8	14,4	2,8	10,6
2009	100,0	19,5	36,6	15,7	14,4	2,8	11,1
Erkek							
1971	100,0	43,4	39,7	5,0	7,4	0,0	4,4
1981	100,0	34,3	43,7	7,3	8,5	0,5	5,7
1991	100,0	25,3	48,6	8,1	10,3	0,9	6,9
2001	100,0	19,3	51,1	7,5	12,1	1,1	8,8
2008	100,0	14,5	45,3	12,8	14,4	1,4	11,6
2009	100,0	14,7	44,9	12,8	14,4	1,4	11,9
Kadın							
1971	100,0	70,4	13,7	9,8	4,8	0,1	1,3
1981	100,0	56,8	19,2	14,8	6,2	0,8	2,2
1991	100,0	43,1	25,4	17,0	8,5	2,3	3,7
2001	100,0	33,1	27,7	18,6	10,9	3,5	6,2
2008	100,0	24,5	28,5	18,8	14,4	4,1	9,6
2009	100,0	24,2	28,3	18,7	14,5	4,1	10,2

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu 1) Zorunlu okulu tamamlamayanlar dahil - 2) Kolej dahil.

3.5. Avusturya Eğitim-Öğretim Sisteminde Din Derslerinin Durumu

Avusturya'da din dersi, 1949 yılındaki "Din Dersi Kanununa" (*Religionsunterrichtsgesetz, 13. Juli 1949, BGBl. Nr. 190 § 2*) göre düzenlenmiştir (KHORCHİDE, 2008: 44). Avusturya'da din dersleri, kanuni olarak tanınan bir

Kilise veya dini topluma ait olan (Müslümanlar dâhil) bütün öğrenciler için zorunludur ve din dersi, ilgili kanunla tanınan Kilise veya dini cemaatler tarafından verilir. Din dersi zorunlu olmasına rağmen, 14 yaşından küçük öğrencilerin velilerinin isteği ile din dersini almayabilirler, 14 yaşından büyük öğrenciler ise velilerinin iznine gerek olmadan istedikleri takdirde din dersinden muaf olabilirler (Khorchide, 2008, s. 46).

Avusturya İslam Dinini 1912 yılında resmen tanıyan ilk Avrupa ülkesidir. Bu tanıma İslam Din Dersinin ilk ve orta dereceli okullarda okutulmasını sağlamaktadır. İslam Din Dersi 1982/83 öğretim döneminden bu yana, devletin resmen kabul ettiği program dâhilinde okullarda okutulmaktadır (Janda & Vogl, 2010, s. 60). 1979 yılında kurulan Avusturya İslam Cemaati (*Islamische Glaubens Gemeinschaft in Österreich - IGGiÖ*) kuruluş tüzüğü'nün 1. maddesinde “Avusturya İslam Cemaati, Avusturya’da ikamet eden tüm Müslümanlara aittir,” denilmekte ve Avusturya’daki tüm Müslümanları temsil etmektedir. Okullarda okutulan İslam Din Derslerinin müfredatı, okutulacak ders kitapları ve öğretmenlerden bu teşkilat sorumludur (<http://www.derislam.at/>). Kamu okullarında ders veren öğretmenler eyaletlerden maaşlarını alırlar ve Eğitim Bakanlığının onayı ile ders planlarını uygularlar. Din dersi haftada iki saat olarak uygulanır, Dinî cemaatler din derslerinin haftalık ders sayısını artırabilirler. Ancak bu durumda, devlet ek ders ücreti ödemez. Öğrenci sayısı 10’un altına düşerse haftalık ders saati 1’e düşer ve eğer 3’ten az öğrenci olursa devlet tarafından finanse edilmez. Dini cemaatler isterlerse öğretmen ücretini kendileri karşılayarak yine de ders verdirebilirler. “Kırsal kesimlerde, öğrencileri merkezi bir okulda toplamanın hemen hemen imkânsız olduğu bölgelerde, genelde öğrenciler din dersinden muaf tutulmak için dilekçe vermektedirler” (Çalışkan, 2006, s. 33).

1991 yılına kadar “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” öğretmenleri Türkiye'den gitmekteydi, fakat bu yıldan sonra bu uygulama durdurulmuştur. Bu tarihe kadar Türkiye’den giden bu öğretmenlerden birçoğu MEB’den istifa ederek Avusturya’da kalmış ve din dersi öğretmeni olarak görevlerine devam etmişlerdir.

1998 yılından beri Avusturya İslam Cemaatine bağlı İslam Din Pedagojisi Akademisinde (*Islamische Religionspädagogische Akademie - IRPA*) İslam Din Dersi öğretmeni yetiştirilmektedir. Bu, 2005 yılındaki Yükseköğretim Kanunu ile (*Hochschulgesetz*) İslam din dersi öğretmenliği için özel bir bransa dönüştürülmüştür. Bugün Avusturya’da Müslümanlara ait özel Anaokulları (*Kindergarten*), İlkokul (*Volksschule*), Ortaokul (*Hauptschule*) ve Lise (*Gymnasium*) türünde okullar da vardır.

Bugün Avusturya’da 500 binin üzerinde Müslüman nüfus olduğu tahmin edilmektedir ve bunların yarısından fazlasını Türkler oluşturmaktadır.

Avusturya İslam Cemaatinin (IGGiÖ) verilerine göre 2009 yılında Avusturya’daki toplam öğrencilerin %7,4’ünü Müslüman öğrenciler oluşturmaktadır. Yine aynı kurumun verilerine göre 2009 yılında İslam Din Dersini alan öğrenci sayısı yaklaşık 50.000 olup, bu öğrencilere Avusturya İslam Cemaatinin atadığı 400 öğretmen din dersi vermiştir (Janda & Vogl, 2010, s. 6).

Türkiye Cumhuriyeti Salzburg Başkonsolosluğu Din Hizmetleri Ataşeliği’nin çalışmasına göre (<http://salzburgdinhizmetleriataseligi.com/1544.html>), Avusturya genelinde 2010/2011 öğretim yılında yaklaşık 57.000 Müslüman öğrenci Avusturya’da İslam din dersine katılmış, 430 din dersi öğretmeni yaklaşık 2.000 okulda görev yapmıştır ve öğretmenlerin yaklaşık %60’ı Türklerden oluşmaktadır.

Avusturya İstatistik Kurumu verilerine göre Janda ve Vogl (Janda & Vogl, 2010, s. 6) tarafında oluşturulan Tablo 3.6’da, 2001 yılı itibariyle Avusturya’daki toplam Müslüman nüfus 345.906 iken, 2009 yılında bu sayı 515.914’e yükselmiştir. 2001 yılında toplam Müslüman nüfusun %28,3’ü Avusturya vatandaşı iken, 2009 yılında bu oran %49’a yükselmiştir. Toplam Müslüman nüfus içerisinde Türk vatandaşlarının oranı %36,3’den %21,2’ye gerilemiştir. Bu değişimdeki en büyük etken, Türk vatandaşlığından Avusturya vatandaşlığına geçişlerdir. Avusturya’daki Müslüman nüfus içerisinde Avusturya vatandaşlarından sonra en büyük ikinci grubu Türk vatandaşları oluşturmaktadır.

Tablo 3.6. 2001 ve 2009 Yıllarına Göre Avusturya'daki Müslüman Nüfusun Vatandaşlık Durumuna Göre Dağılımı

Vatandaşlık	05.05.2001		01.01.2009		Değişim
	Miktar	Oran %	Miktar	Oran %	Miktar
Toplam	345.906	100,0	515.914	100,0	170.008
Avusturya	97.721	28,3	252.845	49,0	155.124
Türkiye	125.631	36,3	109.290	21,2	-16.341
Bosna Hersek	66.497	19,2	52.059	10,1	-14.438
Kosova, Sırbistan, Karadağ	22.954	6,6	34.331	6,7	11.377
Rusya Federasyonu	87	0,0	18.437	3,6	18.350
Makedonya (Eski Yugoslavya)	11.263	3,3	13.954	2,7	2.691
Afganistan	1.707	0,5	4.205	0,8	2.498
Mısır	3.756	1,1	4.024	0,8	268
İran	4.087	1,2	3.873	0,8	-214
Pakistan	1.591	0,5	2.496	0,5	905
Tunus	1.108	0,3	1.405	0,3	297
Irak	907	0,3	1.374	0,3	467
Bangladeş	1.084	0,3	1.353	0,3	269
Diğer Devletler	7.514	2,2	16.268	3,2	8.754

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu (Alıntı: Janda & Vogl, 2010, s. 6)

3.6. Avusturya Eğitim-Öğretim Sisteminde Anadil Eğitiminin Durumu

1970’li yılların başında Anadil Ek Dersi “*muttersprachlicher Zusatzunterricht*” adı altında deneme ders sistemi çerçevesinde verilen Anadil Dersi, 1992/93 yılı başından itibaren genel eğitim veren zorunlu öğrenim okullarda

(İlkokullar, Ortaokullar, Özel Eğitim Okulları, Çok Programlı Okullar) normal okul sisteminde okutulmasına geçilerek, buna uygun bir ders planı oluşturulmuştur.

Almancadan başka bir dili anadil olarak konuşan ya da ailesinde iki dil konuşulan öğrenciler, hangi ülke vatandaşı olduklarına bakılmaksızın konuştuğu anadil derslerine katılabilir. Anadil dersinin amacı iki kültürlülüğün yaygınlaştırılması ve iki dili konuşabilme özelliğinin geliştirilerek sağlam bir temele oturtulmasıdır. Ayrıca özellikle söz konusu öğrencilerin kişiliklerinin geliştirilmesi ve kültürel kimliklerinin oluşturulması da bu yolla desteklenmektedir (BMUKK: <http://www.bmukk.gv.at/schulen/unterricht/muttersprachlicher-unterricht/index.xml>)

Anadili Almanca olmayan öğrenciler, bazı şartlar altında kendi anadillerinde haftada 2 ile 6 saat arası süren eğitim alabilirler. İlkokuldan önceki hazırlık sınıfında, İlkokulda ve Özel Eğitim Okullarında (1. sınıftan, 5. sınıfa kadar) anadilde eğitim mecburi olmaksızın ödev olarak verilmektedir.

İlkokul son sınıf, Ortaokul ve Özel Eğitim Okulu (6. sınıftan, 8. sınıfa kadar) ve Mesleki Eğitime Hazırlık Okullarında veya Orta ve Yüksek Dereceli Meslek Okullarında anadil seçmeli ders olarak verilebilmektedir.

Avusturya'da 2010/2011 eğitim öğretim yılında okullarda aşağıdaki dillerde anadil eğitimi verilmiştir. Bunlar: Arnavutça, Arapça, Boşnakça/Hırvatça/Sırpça (BKS), Bulgarca, Çince, Dari, Fransızca, Peştuca, Farsça, Polonca, Portekizce, Romanes (Çingenece), Romence, Rusça, Slovakça, İspanyolca, Çekçe, Çeçence, Türkçe, Macarca (Garnitschnig, 2011, s. 16).

“Yaşayan Yabancı Dil” olarak ifade edilen diller müfredata dâhil edilip, seçmeli olarak tercih edilebilmekte ve notlandırılmaktadır. Bu dili tercih eden öğrenciler lise, bitirme sınavını da (Matura) bu dilde yapabilmektedirler. Yaşayan

Yabancı Dil olarak kabul edilen diller şunlardır: İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Rusça, İspanyolca, Çekçe, Slovence, Boşnakça/Hırvatça/Sırpça, Macarca, Slovakça, Lehçe (Polonya dili).

Tablo 3.7’de 1999-2011 yılları arasında Avusturya okullarında anadil dersi olarak okutulan diller ve öğrenci sayıları yer almaktadır. Buna göre toplam 13 öğretim döneminde 318.214 öğrenci anadil dersi almış olup, bunların yaklaşık %44’ü Türkçe dersi alan öğrencilerdir. Türkçe dersi alan öğrenci sayısının yıldan yıla artış gösterdiği gözlemlenmektedir. Türkçe anadil eğitimi ile ilgili değerlendirme bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Tablo 3.7. 1998-2011 Yılları Arasında Alınan Anadil Dersleri ve Öğrenci Sayıları

Diller	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2009/10	2010/11	1998/2011 Toplam
Türkçe	9.268	10.181	10.350	10.409	11.514	12.124	11.880	11.892	12.323	13.059	14.058	14.639	141.697
Boşnakça/ Hırvatça/Sırpça	11.861	12.008	11.728	11.847	12.195	12.140	11.534	11.165	11.200	10.550	11.397	11.342	138.967
Arnavutça	736	1.035	1.183	1.224	1.669	1.435	1.413	1.346	1.639	1.753	1.942	2.101	17.476
Lehçe	248	314	314	394	417	456	450	468	606	561	757	773	5.758
Arapça	48	60	62	88	170	319	301	293	448	550	983	934	4.256
Farsça		27	52	115	139	149	136	281	243	208	308	335	1.993
Romence	23	25	27	98	124	109	118	115	130	128	161	180	1.238
Macarca	30	31	39	47	38	38	72	69	80	129	158	235	966
Rusça						39	92	140	163	182	138	183	937
Çince		30	51	65	79	84	70	77	73	76	95	43	743
Bulgarca	57	66	65	60	54	34	37	28	33	39	96	153	722
Çingenece/ Romen	32		43	32			43	33	89	143	144	141	700
Slovakça	100	100	79	16	15	31	50	24	52	33	37	87	624
İspanyolca	19	32	50	44	58	41		26	30	57	60	79	496
Çeçence											237	258	495
Diğer	84	114	82	73	22	15	12	34	50	99	191	370	1146
Toplam	22.506	24.023	24.125	24.512	26.494	27.014	26.208	25.991	27.159	27.567	30.762	31.853	318.214

Kaynak: Federal Eğitim, Kültür ve Sanat Bakanlığı - <http://www.bmukk.gv.at/>

4. BÖLÜM

AVUSTURYA'DA YAŞAYAN TÜRKLERİN AVUSTURYA EĞİTİM- ÖĞRETİM SİSTEMİNDEKİ YERİ

4.1. Avusturya'daki Türklerin Eğitim Durumu

Yurtdışında yaşayan Türklerle ilgili araştırma yapanların yaşadıkları zorlukların başında, Türklerin durumu ile ilgili sağlıklı verilere ulaşmaktır. Verilerde devletlerarası farklılıklar olduğu gibi aynı devletin farklı kurumları arasında da değişik veriler olabilmektedir.

Bu bölümde kullanılan veriler Avusturya İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan verilerdir (<http://www.statistik.at/>). Bu veriler değerlendirilirken göz önünde tutulması gereken en önemli husus, anne ve babası Avusturya vatandaşlığına sahip ve doğum yeri Avusturya olan Türklerin, hesaplamalar da Türk nüfusu içerisine dâhil edilmediği, Avusturya vatandaşları içerisinde gösterildiğidir. Dolayısıyla bugün tahmini olarak 300 bin civarında olan Avusturya'daki Türklerin sayısı, Avusturya resmi istatistik kurumunun rakamlarında daha düşük gösterilmektedir.

Tablo 4.1'de 2011/12 döneminde vatandaşlık ve anadil esasına göre günlük çocuk bakım evlerine devam eden çocuk sayısı toplamı, Avusturya vatandaşı ve Türk vatandaşı olanların sayısı ve eyaletlere göre dağılımı gösterilmiştir. Toplam Günlük Çocuk Bakım Evine giden Türk vatandaşı çocukların sayısı 6.346'dır ve bu çocukların 261'i kreşlere, 4.207'si Anaokullarına, 1.222'si çocuk yuvalarına ve 656'sı ise karışık bakım kuruluşlarına gitmiştir.

Tablo 4.1. Vatandaşlık ve Anadil Esasına Göre Günlük Çocuk Bakım Evlerine Devam Eden Çocuk Sayısı - 2011/12

Eyalet	Toplam Günlük Çocuk Bakım Evine Devam Eden Çocuk Sayısı			Kreşlere Devam Eden Çocuk Sayısı			Ana Okullarına Devam Eden Çocuk Sayısı			Çocuk Yuvalarına Devam Eden Çocuk Sayısı			Karışık (Farklı Yaşlarda) Bakım Kuruluşlarına Devam Eden Çocuk Sayısı		
	Toplam	Avusturya Vatandaşı	Türk Vatandaşı	Toplam	Avusturya Vatandaşı	Türk Vatandaşı	Toplam	Avusturya Vatandaşı	Türk Vatandaşı	Toplam	Avusturya Vatandaşı	Türk Vatandaşı	Toplam	Avusturya Vatandaşı	Türk Vatandaşı
Avusturya Genel	321.931	279.958	6.346	23.625	20.210	261	209.130	183.493	4.207	54.887	47.126	1.222	34.289	29.129	656
Burgenland	10.444	9.603	57	909	855	3	7.374	6.731	53	874	775	1	1.287	1.242	-
Kärnten	19.204	17.542	44	2.370	2.160	1	11.229	10.255	30	4.100	3.745	12	1.505	1.382	1
Aşağı Avusturya	63.666	58.567	1.042	638	584	-	50.381	46.011	965	10.159	9.586	73	2.488	2.386	4
Yukarı Avusturya	54.908	48.466	1.043	2.544	2.256	7	35.413	31.157	712	11.951	10.291	291	5.000	4.762	33
Salzburg	18.355	15.884	312	1.230	1.058	7	12.991	11.289	237	1.075	893	15	3.059	2.644	53
Steiermark	32.733	29.411	386	2.209	1.956	8	27.497	24.949	247	2.583	2.090	131	444	416	-
Tirol	24.977	22.191	729	3.808	3.318	56	18.875	16.853	578	2.294	2.020	95	-	-	-
Vorarlberg	16.523	14.341	630	-	-	-	9.381	8.233	341	3.738	3.097	196	3.404	3.011	93
Viyana	81.121	63.953	2.103	9.917	8.023	179	35.989	28.015	1.044	18.113	14.629	408	17.102	13.286	472

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu, 1) Devleti belli olmayanlar veya bilinmeyenlerde dahil.

Tablo 4.2’de 2006-2011 yılları arasında Avusturya’da eğitim-öğretime devam eden toplam öğrenci sayısı, Avusturya vatandaşı sayısı, Türk vatandaşı sayısı, cinsiyete ve okul türüne göre sayısal dağılımı ve Tablo 4.3’de ise oransal (%) dağılımı gösterilmiştir. 2006/07 eğitim-öğretim döneminde 21.472 olan toplam Türk vatandaşı öğrenci sayısı, yıllar itibariyle azalmış ve 2010/11 eğitim-öğretim döneminde 17.643’e düşmüştür. Yani 2006/07’de toplam öğrencilerin %1,82’si Türk vatandaşı iken bu oran 2010/11’de %1,56’ya düşmüştür. Türk vatandaşı olan öğrenci sayısındaki düşüşün nedeni, Avusturya’da yaşayan Türklerin yarıdan fazlasının artık Avusturya vatandaşı olmaları ve bu kişilerin çocuklarının da doğumla birlikte Avusturya vatandaşlığına sahip olmalarıdır. Genel nüfus içerisindeki Türk vatandaşı olanların sayısının düşmesine paralel olarak, genel öğrenci sayısı içerisindeki Türk vatandaşı öğrencilerin sayısı da düşmektedir. İlkokula devam eden genel öğrenciler içerisinde Türk vatandaşlarının oranı (Tablo 4.3) 2006/07’de %2,43 iken, bu oran 2010/11’de %1,89’a düşmüştür. İlkokula devam eden Türk vatandaşı öğrenci sayısındaki düşüş, genele oranla daha fazladır ki bu da bize son dönemde Avusturya’da doğan Türk çocuklarından Avusturya vatandaşlığına sahip olanların sayısının hızla yükseldiğini göstermektedir.

Türk vatandaşı öğrencilerin eğitim durumlarında yıllar itibariyle az da olsa iyileşme olduğu gözlenmektedir. Örneğin AHS’lerdeki (matura sonrası üniversiteye gitme imkânı tanıyan genel liseler) Türk vatandaşı öğrencilerin sayısı 2006/07’de 707 iken, 2010/11’de 875’e, oran olarak ise %0,35’ten %0,44’e yükselmiştir.

Tablo 4.2. Türk Vatandaşı Öğrencilerin 2006-2011 Yılları Arası Okul Türlerine Göre Sayısal Dağılımı

	Vatandaşlık Durumu	Seçilen Toplam Okul Çeşidi*	Okul Türlerine Göre Dağılım								
			İlkokullar	Orta okullar	Özürtlüler için Özel Okullar	Çok Programlı Okullar	Yeni Ortaokullar	AHS (Liseler)	Meslek Okulları	BMS**	BHS***
2010/11	Toplam Öğrenci Sayısı										
	Genel Toplam	1.130.743	327.663	192.616	13.198	18.841	34.324	200.742	137.881	57.389	148.089
	Avusturya	1.021.427	291.309	168.790	10.808	15.890	29.117	186.064	128.434	51.863	139.152
	Türkiye	17.643	6.201	5.069	650	619	1.187	875	1.451	813	778
	Kız Öğrenciler										
	Genel Toplam	543.842	158.549	91.655	4.701	6.988	16.189	108.517	47.516	29.535	80.192
	Avusturya	490.894	141.058	80.335	3.795	5.776	13.693	100.327	44.170	26.585	75.155
Türkiye	8.480	3.037	2.475	261	255	542	530	463	470	447	
2009/10	Toplam Öğrenci Sayısı										
	Genel Toplam	1.145.544	329.440	217.338	13.221	19.315	16.848	202.556	140.256	59.130	147.440
	Avusturya	1.036.836	292.780	189.946	10.802	16.410	14.193	188.714	130.980	53.779	139.232
	Türkiye	18.611	6.765	6.200	684	681	631	798	1.399	757	696
	Kız Öğrenciler										
	Genel Toplam	550.571	159.272	103.297	4.719	7.148	7.985	109.529	48.828	30.384	79.409
	Avusturya	497.858	141.601	90.267	3.815	5.999	6.691	101.767	45.478	27.508	74.732
Türkiye	8.952	3.294	3.027	275	277	289	490	442	446	412	
2008/09	Toplam Öğrenci Sayısı										
	Genel Toplam	1.155.882	332.210	237.989	13.170	20.648	3.441	204.787	140.373	58.054	145.210
	Avusturya	1.047.674	294.973	207.793	10.714	17.767	2.879	191.580	131.337	53.069	137.562
	Türkiye	19.498	7.281	7.219	722	687	160	752	1.360	705	612
	Kız Öğrenciler										
	Genel Toplam	555.513	160.829	113.074	4.720	7.701	1.664	110.568	48.500	30.430	78.027
	Avusturya	503.123	142.850	98.706	3.816	6.524	1.384	103.114	45.287	27.754	73.688
Türkiye	9.353	3.551	3.521	283	301	69	457	422	415	334	
2007/08	Toplam Öğrenci Sayısı										
	Genel Toplam	1.167.572	337.934	249.703	13.148	21.338		205.442	136.191	58.829	144.987
	Avusturya	1.059.346	299.541	218.702	10.734	18.456		192.985	127.472	53.951	137.505
	Türkiye	20.470	7.872	7.881	783	650		715	1.264	660	645
	Kız Öğrenciler										
	Genel Toplam	560.776	163.074	118.690	4.756	7.933		110.955	47.011	30.694	77.663
	Avusturya	508.453	144.660	103.991	3.865	6.752		103.904	43.823	28.055	73.403
Türkiye	9.796	3.818	3.778	316	272		445	412	395	360	
2006/07	Toplam Öğrenci Sayısı										
	Genel Toplam	1.179.955	347.254	257.642	13.158	21.379		203.728	133.625	59.442	143.727
	Avusturya	1.071.188	307.561	226.474	10.760	18.388		191.858	125.001	54.559	136.587
	Türkiye	21.472	8.441	8.096	824	672		707	1.330	755	647
	Kız Öğrenciler										
	Genel Toplam	566.687	167.999	122.219	4.748	7.811		110.128	45.456	31.298	77.028
	Avusturya	514.287	148.877	107.448	3.866	6.611		103.452	42.438	28.644	72.951
Türkiye	10.231	4.080	3.910	335	268		428	403	445	362	

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu, 1) Diğer Genel Eğitim Veren Özel Statüdeki Yüksek Okullar, Sosyal Çalışmacı Yetiştiren Akademiler, Orta Öğretim Düzeyindeki Öğretmen Okulları ve Sağlık Meslek Okulları dâhil değildir. - 2) Mesleki eğitim veren orta düzeyli okullar ve diğer mesleki okullar - 3) Meslek Yüksek Okulları ve Yüksek - Öğretmen Okulları

Tablo 4.3. Türk Vatandaşı Öğrencilerin 2006-2011 Yılları Arası Okul Türlerine Göre Oransal Dağılımı

Vatandaşlık Durumu	Seçilen Toplam Okul Çeşidi*	Okul Türlerine Göre Dağılımı (%)									
		İlkokullar	Orta okullar	Özürlüler için Özel Okullar	Çok Programlı Okullar	Yeni Ortaokullar	AHS (Liseler)	Meslek Okulları	BMS**	BHS***	
2010/11	Toplam Öğrenci Sayısı										
	Genel Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	Avusturya	90,33	88,91	87,63	81,89	84,34	84,83	92,69	93,15	90,37	93,97
	Türkiye	1,56	1,89	2,63	4,92	3,29	3,46	0,44	1,05	1,42	0,53
	Kız Öğrenciler										
	Genel Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	Avusturya	90,26	88,97	87,65	80,73	82,66	84,58	92,45	92,96	90,01	93,72
Türkiye	1,56	1,92	2,70	5,55	3,65	3,35	0,49	0,97	1,59	0,56	
2009/10	Toplam Öğrenci Sayısı										
	Genel Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	Avusturya	90,51	88,87	87,40	81,70	84,96	84,24	93,17	93,39	90,95	94,43
	Türkiye	1,62	2,05	2,85	5,17	3,53	3,75	0,39	1,00	1,28	0,47
	Kız Öğrenciler										
	Genel Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	Avusturya	90,43	88,91	87,39	80,84	83,93	83,79	92,91	93,14	90,53	94,11
Türkiye	1,63	2,07	2,93	5,83	3,88	3,62	0,45	0,91	1,47	0,52	
2008/09	Toplam Öğrenci Sayısı										
	Genel Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	Avusturya	90,64	88,79	87,31	81,35	86,05	83,67	93,55	93,56	91,41	94,73
	Türkiye	1,69	2,19	3,03	5,48	3,33	4,65	0,37	0,97	1,21	0,42
	Kız Öğrenciler										
	Genel Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	Avusturya	90,57	88,82	87,29	80,85	84,72	83,17	93,26	93,38	91,21	94,44
Türkiye	1,68	2,21	3,11	6,00	3,91	4,15	0,41	0,87	1,36	0,43	
2007/08	Toplam Öğrenci Sayısı										
	Genel Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00		100,00	100,00	100,00	100,00
	Avusturya	90,73	88,64	87,58	81,64	86,49		93,94	93,60	91,71	94,84
	Türkiye	1,75	2,33	3,16	5,96	3,05		0,35	0,93	1,12	0,44
	Kız Öğrenciler										
	Genel Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00		100,00	100,00	100,00	100,00
	Avusturya	90,67	88,71	87,62	81,27	85,11		93,65	93,22	91,40	94,51
Türkiye	1,75	2,34	3,18	6,64	3,43		0,40	0,88	1,29	0,46	
2006/07	Toplam Öğrenci Sayısı										
	Genel Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00		100,00	100,00	100,00	100,00
	Avusturya	90,78	88,57	87,90	81,78	86,01		94,17	93,55	91,79	95,03
	Türkiye	1,82	2,43	3,14	6,26	3,14		0,35	1,00	1,27	0,45
	Kız Öğrenciler										
	Genel Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00		100,00	100,00	100,00	100,00
	Avusturya	90,75	88,62	87,91	81,42	84,64		93,94	93,36	91,52	94,71
Türkiye	1,81	2,43	3,20	7,06	3,43		0,39	0,89	1,42	0,47	

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu, 1) Diğer Genel Eğitim Veren Özel Statüdeki Yüksek Okullar, Sosyal Çalışmacı Yetiştiren Akademiler, Orta Öğretim Düzeyindeki Öğretmen Okulları ve Sağlık Meslek Okulları dâhil değildir. - 2) Mesleki eğitim veren orta düzeyli okullar ve diğer mesleki okullar - 3) Meslek Yüksek Okulları ve Yüksek - Öğretmen Okulları

Tablo 4.4’de 2010/11 eğitim-öğretim döneminde Avusturya’daki toplam öğrencilerin vatandaşlık durumu ve cinsiyet ile okul türlerine göre dağılımı yer almaktadır. Toplam 1.130.743 öğrencinin, 1.021.427’si Avusturya vatandaşıdır ve bunların 490.894’ü kız öğrencilerden oluşmaktadır. Başka ülke vatandaşlığına sahip olanların toplam sayısı 109.316 ve %9,7 oranındadır. Bunlar içerisinde 17.643 ile Türk vatandaşı öğrenciler ilk sırada yer almaktadır. Okul seviyesi ve kalitesi yükseldikçe Türk vatandaşı öğrencilerin sayılarının azaldığını ve sayısal olarak ilk sırayı diğer yabancılara bıraktığı görülmektedir. Toplam öğrenci sayısının yaklaşık %1,6’sı Türk vatandaşıdır (Tablo 4.5). Dikkat çekici diğer bir husus ise, öğrenme güçlüğü çeken veya özürülerin gittiği okul olan “Özürüler İçin Özel Okullar”da (*Sonderschulen*) Türk vatandaşı öğrencilerin yoğunluğudur. Bu okullara devam eden toplam 13.198 öğrencinin %4,9’unu Türk vatandaşı öğrenciler oluşturmaktadır. Bu sayıya Avusturya vatandaşlığı olan Türk kökenli çocuklar da eklenirse oran daha da büyüyecektir. Ayrıca nüfusa oranlama yapıldığında, “Özürüler İçin Özel Okullar” (*Sonderschulen*) giden Türk öğrencilerin oranının daha fazla olduğu görülecektir. Türk öğrencilerin bu okullarda oranının fazla olmasının nedeni ise, Almanca dil bilgisi yetersizliği nedeniyle öğrenme güçlüğü çeken Türk çocuklarının bu okullara yönlendirilmesidir.

Tablo 4.4. Vatandaşlık Durumuna Göre 2010/11 Eğitim-Öğretim Yılı Öğrenci Sayıları

Vatandaşlık Durumu	Toplam	Okul Türlerine Göre Dağılım								
		İlk okullar	Orta okullar	Özürllüler için Özel Okullar	Çok Programlı Okullar	Yeni Ortaokullar	AHS (Liseler)	Meslek Okulları	BMS**	BHS***
Toplam Öğrenci Sayısı										
Genel Toplam	1.130.743	327.663	192.616	13.198	18.841	34.324	200.742	137.881	57.389	148.089
Avusturya	1.021.427	291.309	168.790	10.808	15.890	29.117	186.064	128.434	51.863	139.152
Türkiye	17.643	6.201	5.069	650	619	1.187	875	1.451	813	778
Sırbistan, Karadağ	14.610	4.710	3.514	518	423	614	1.311	1.601	796	1.123
Hırvatistan	9.278	2.592	1.939	78	224	451	1.368	804	587	1.235
Slovenya	754	204	115	6	13	43	152	46	34	141
Bosna-Hersek	12.824	3.792	3.056	195	374	675	1.200	1.260	830	1.442
Makedonya	3.188	1.072	799	52	111	182	216	338	186	232
Almanya	12.002	3.475	1.321	173	137	321	3.155	1.815	556	1.049
İtalya	1.164	398	93	10	13	38	323	150	33	106
Macaristan	2.117	679	379	20	35	122	421	91	84	286
Çek Cumhuriyeti	806	249	118	8	14	22	146	40	74	135
Slovakya	1.507	528	285	22	29	61	330	76	71	105
Polonya	3.482	1.203	539	27	59	77	910	205	125	337
Diğer AB Ülkeleri	7.461	2.909	1.553	101	185	278	1.252	407	306	470
Diğer Avrupa Ülkeleri	8.546	3.298	1.759	197	196	484	1.065	518	364	665
Afrika	2.077	794	442	71	57	133	273	89	115	103
Amerika	1.458	487	252	27	29	61	355	94	76	77
Asya	7.100	2.228	1.594	150	257	322	1.197	378	395	579
Avusturalya, Okyanus Ötesi	84	23	9	1	-	4	35	3	5	4
Ülkesiz olanlar ve bilinmeyenler	3.215	1.512	990	84	176	132	94	81	76	70
Kız Öğrenciler										
Genel Toplam	543.842	158.549	91.655	4.701	6.988	16.189	108.517	47.516	29.535	80.192
Avusturya	490.894	141.058	80.335	3.795	5.776	13.693	100.327	44.170	26.585	75.155
Türkiye	8.480	3.037	2.475	261	255	542	530	463	470	447
Sırbistan, Karadağ	7.054	2.247	1.696	211	195	297	773	581	417	637
Hırvatistan	4.442	1.218	875	23	99	226	774	227	309	691
Slovenya	388	96	54	4	9	19	83	18	17	88
Bosna-Hersek	6.064	1.777	1.410	67	144	332	680	401	452	801
Makedonya	1.459	505	384	14	42	80	117	100	86	131
Almanya	5.801	1.635	641	54	67	157	1.662	764	260	561
İtalya	553	202	45	3	7	17	145	55	20	59
Macaristan	1.106	328	198	7	15	60	248	37	42	171
Çek Cumhuriyeti	455	130	61	4	5	11	88	14	46	96
Slovakya	769	281	134	7	12	22	176	30	45	62
Polonya	1.703	563	234	7	28	44	526	80	67	154
Diğer AB Ülkeleri	3.700	1.392	736	47	86	135	699	149	186	270
Diğer Avrupa Ülkeleri	4.234	1.614	814	61	73	245	599	193	223	412
Afrika	1.022	395	225	30	20	64	153	30	58	47
Amerika	772	238	129	15	9	34	207	42	53	45
Asya	3.370	1.087	728	63	69	139	651	135	172	326
Avusturalya, Okyanus Ötesi	47	16	4	-	-	2	17	-	4	4
Ülkesiz olanlar ve bilinmeyenler	1.529	730	477	28	77	70	62	27	23	35

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu,

1) Diğer Genel Eğitim Veren Özel Statüdeki Yüksek Okullar, Sosyal Çalışmacı Yetiştiren Akademiler, Orta Öğretim Düzeyindeki Öğretmen Okulları ve Sağlık Meslek Okulları dâhil değildir. - 2) Mesleki eğitim veren orta düzeyli okullar ve diğer mesleki okullar - 3) Meslek Yüksek Okulları ve Yüksek - Öğretmen Okulları

Tablo 4.5. 2010/11 Öğretim Dönemi Okul Türklerine Göre Yabancıların Dağılımı

Okul Türleri	Toplam Öğrenci Sayısı	Yabancı Ülke Vatandaşı Öğrenciler					
		Toplam		Belli Ülkelerin Oranı %			
		Sayı	Oran %	AB/AET/İsviçre	Eski Yugoslavya (Slovenya hariç)	Türkiye	Diğer Devletler
Bütün Okullar	1.130.743	109.316	9,7	2,7	3,6	1,6	1,9
İlkokullar (VS)	327.663	36.354	11,1	3,0	3,8	1,9	2,4
Ortaokullar (HS)	192.616	23.826	12,4	2,3	4,9	2,6	2,5
Özürümler İçin Özel Okullar (SS)	13.198	2.390	18,1	2,9	6,4	4,9	3,9
Çok Programlı Okullar (PS)	18.841	2.951	15,7	2,6	6,1	3,3	3,7
Yeni Ortaokullar (NMS)	34.324	5.207	15,2	3,0	5,7	3,5	3,1
Genel Eğitim Veren Yüksek Okullar (AHS)	200.742	14.678	7,3	3,5	2,1	0,4	1,4
Meslek Okulları (BS)	137.881	9.447	6,9	2,1	3,0	1,1	0,7
Mesleki Eğitim Veren Ortaokullar (BMS)	57.389	5.526	9,6	2,3	4,3	1,4	1,6
Mesleki Eğitim Veren Yüksekokullar (BHS)	148.089	8.937	6,0	1,9	2,7	0,5	0,9

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu

Diğer bir önemli veri ise Tablo 4.6'da verilmiştir. Buna göre Avusturya vatandaşlarının sadece %13'ü ve toplam yabancıların %31'i zorunlu okullardan mezun olmuşken, Türk vatandaşları %67 ile ilk sıradadır. Buna karşın yüksek öğretim veya üniversitelerde ise bu sıralama tersine dönmekte ve Türkler %4 ile en son sırada yer almaktadır.

Tablo 4.6. Vatandaşlık Durumunu Göre 25-64 Yaş Arası Kişilerin Eğitim Durumu

Vatandaşlık Durumu	Zorunlu Okul	Çıraklık / Mesleki Eğitim Veren Ortaokullar (BMS)	AHS, BHS, Kolej	Üniversite, FH, Akademi
Toplam	16%	54%	15%	15%
Avusturya	13%	59%	15%	14%
Yabancılar	31%	35%	13%	14%
AB/AET/İsviçre	11%	40%	24%	25%
Eski Yugoslavya (Slovenya hariç)	37%	43%	15%	5%
Türkiye	67%	23%	6%	4%
Diğerleri	23%	17%	25%	35%

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu, **BMS**: Mesleki Eğitim Veren Ortaokullar, **AHS**: Genel Eğitim Veren Yüksek Okullar, **BHS**: Mesleki Eğitim Veren Yüksekokullar, **FH**: Meslek Ağırlıklı Yüksek Okul

2000/01 ve 2010/11 eğitim öğretim döneminde Avusturya'daki kamu üniversitelerinde öğrenim gören bazı ülke vatandaşı öğrencilerin gösterildiği Tablo 4.7'de, verilen tarihlerde Türk vatandaşı öğrencilerin sayısının 1.237'den 2.804'e yükseldiği görülmektedir. Sevindirici olan bu yükselme, Avusturya'da yaşayan Türklerin çocuklarından ziyade, Türkiye'den üniversite eğitimi için Avusturya'ya giden öğrenci sayısındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Ancak Avusturya vatandaşı olan Türk kökenliler bu rakamlara edildiğinde üniversiteye devam eden Türk öğrencilerin sayısının daha da yüksek olacağı düşünülmektedir.

**Tablo 4.7. Vatandaşlık Durumuna Göre Belli Ülkelerin
2000/01 - 2010/11 Dönemleri Kamu Üniversitelerindeki Öğrenci Sayısı**

Vatandaşlık Durumu	2000/01	2010/11
Türkiye	1.237	2.804
Almanya	5.752	21.806
İtalya	7.000	7.158
Diğer AB Devletleri/ AET/ İsviçre	8.724	12.997
Eski Yugoslavya (Slovenya hariç)	2.856	6.189
Diğer Avrupa Devleteri	655	1.903
Avrupa Dışındaki Diğer Devletler	4.453	6.201

Kaynak: Avusturya İstatistik Kurumu

4.2. Avusturya'daki Türk Öğrencilerin Anadil Eğitimi

Avusturya anadil eğitimine (ek ders uygulaması şeklinde) izin vermektedir. Ancak gerek derslerin seçmeli olması gerekse normal ders saatleri dışında anadil eğitiminin verilmesi, anadil eğitimi konusundaki önemli sıkıntıları oluşturmaktadır.

1991 yılına kadar Türkiye'den giden öğretmenler tarafından verilen Türkçe/Türk Kültürü dersleri, bu tarihten sonra ilkokul, ortaokul, engelliler okulu ve çıraklık okullarında mahallen görevlendirilen öğretmenler tarafından verilmeye

başlanmıştır. Türkçe-Türk Kültürü (TTK) dersleri isteğe bağlı olarak, Avusturya Federal Eğitim, Kültür ve Sanat Bakanlığının belirlediği anadilde eğitim programı (*Muttersprachlicher Unterricht*) çerçevesinde, seçmeli olarak, ders saatleri dışında haftada 2-3 saat okutulmaktadır. Dokuz yıllık zorunlu eğitimde Türkçe ana dil dersi olarak kabul edilmektedir.

İlk ve orta öğretimde Türkçe, okullarda müfredat dışı, seçmeli ders statüsünde olup, öğrencinin sınıf geçmesi üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Öğleden sonra ders saatleri dışında haftada ortalama 2-3 saat olarak gerçekleştirilen Türkçe ve Türk Kültürü derslerinin düzenlenebilmesi için en az 11 öğrencinin derslere katılması (Avusturya'da okulların özerk olması nedeniyle bu sayı değişebilmektedir) koşulu vardır.

Sınıf açılacak sayı oluşmaması halinde, müfredata dâhil bazı derslere Türkçe öğretmeni ders öğretmeni ile birlikte girerek konu anlatımına Türkçe olarak destek vermekte ve bu yolla çocuklara Türkçe dersi de verilmiş olmaktadır.

Türkçe, liselerde seçmeli zorunlu dil dersi olarak kabul edilmemiştir. Buna karşılık Viyana'da bir Akşam Lisesinde (Abendgymnasium) Türkçe, Yaşayan İkinci Yabancı Dil olarak seçmeli değil, zorunlu ders şeklinde ve haftada aynı kapsamdaki diğer dersler gibi 3 saat okutulmaktadır. Bu uygulama şimdilik bir pilot uygulamadır ve diğer derslerde olduğu gibi bu dersin planları da Avusturya Eğitim Bakanlığı tarafından verilmektedir.

Buna karşılık, birçok lisede yaşayan yabancı dillerden seçmeli zorunlu ders olarak Rusça, İtalyanca, İspanyolca gibi dersler verilebilmekte ve bu dersleri alanların lise bitirme sınavında (Reifeprüfung) bu dillerde sınava girme hakkı bulunmaktadır.

Viyana Üniversitesi bünyesinde Türkoloji bölümü bulunmaktadır. Bunun dışında Avusturya Üniversitelerinde Türkçe, Türk Dili ve Kültürü ile ilgili başka bir bölüm yoktur. Türkoloji Bölümü için üniversite bünyesinde verilen Türkçe hazırlık derslerine, bölüm dışından öğrencilerde devam edebilmekte ve bu dersler diğer bazı bölümlerde seçmeli ders olarak saydırılabilmektedir.

Avusturya Eğitim Sisteminin anlatıldığı III. Bölümde verilen Tablo 3.7’de 1998/99 eğitim öğretim döneminden 2010/11 eğitim dönemine 12 yıllık sürede toplam 318.283 öğrenci anadil dersi almış, Türkçe dersi alanların sayısı ise toplam 141.697’dir. 1998/99’da 9.268 öğrenci Türkçe dersi alırken, bu sayı yıldan yıla yükselmiş ve 2010/11’de 14.639 öğrenci bu dersleri almıştır.

Tablo 4.8’de 2010/11 eğitim öğretim yılında anadillere göre öğretmen, ders saati ve öğrenci sayıları ve oranları verilmiştir. Toplam 404 öğretmen, 31.853 öğrenciye 7.042 saat anadil dersi vermiştir. 404 öğretmenin 155’i Türkçe ve 152’si Boşnakça/Hırvatça/Sırpça (BHS) öğretmenidir. Toplam anadil dersi alanların %46’sını Türk öğrenciler, öğretmenlerin %38,4’ünü Türkçe öğretmenleri oluşturmaktadır.

Tablo 4.8. 2010/11 Öğretim Yılında Anadillere Göre: Anadil Dersi Öğretmeni, Anadil Dersine Giren Öğrenci ve Anadil Ders Saati

Diller	Öğretmen		Ders Saati						Öğrenci	
			Ders		Uygulamalı Ders		Toplam			
	Miktar	Oran (%)	Miktar	Oran (%)	Miktar	Oran (%)	Miktar	Oran (%)	Miktar	Oran (%)
Türkçe	155	38,4%	1.564	43,2%	1.429	41,8%	2.993	42,5%	14.639	46,0
Boşnakça /Hırvatça/ Sırpça	152	37,6%	1.214	33,5%	1.762	51,5%	2.976	42,3%	11.342	35,6
Arnavutça	24	5,9%	274	7,6%	101	3,0%	375	5,3%	2.101	6,6
Arapça	12	3,0%	107	3,0%	64	1,9%	171	2,4%	934	2,9
Lehçe	8	2,0%	122	3,4%			122	1,7%	773	2,4
Farsça	4	1,0%	53	1,5%	3	0,1%	56	0,8%	335	1,1
Çeçence	6	1,5%	35	1,0%	16	0,5%	51	0,7%	258	0,8
Macarca	7	1,7%	39	1,1%	1	0,0%	40	0,6%	235	0,7
Bulgarca	4	1,0%	28	0,8%			28	0,4%	153	0,5
Peştuca	1	0,2%	12	0,3%			12	0,2%	114	0,4
Rusça	5	1,2%	33	0,9%	2	0,1%	35	0,5%	183	0,6
Romence	3	0,7%	36	1,0%	3	0,1%	39	0,6%	180	0,6
Çingenece/Romen	2	0,5%	10	0,3%	31	0,9%	41	0,6%	141	0,4
Peştuca	1	0,2%	12	0,3%			12	0,2%	114	0,4
Diğer	20	5,3%	84	2,4%	7	0,1%	91	1,4%	351	1,1
Toplam	404	100,0%	3.623		3.419		7.042		31.853	100,0

Kaynak: Federal Eğitim, Kültür ve Sanat Bakanlığı - <http://www.bmukk.gv.at/>

2009/10 ve 2010/11 eğitim öğretim dönemlerinde Türkçe anadil dersi alan öğrenci, Türkçe dersi veren öğretmen ve ders saati sayıları ve değişim oranları Tablo 4.9'da gösterilmiştir. 151 olan öğretmen sayısı 155, 14.048 olan öğrenci sayısı ise 14.639'a yükselmiştir.

Tablo 4.9. 2009/10 ve 2010/11 Öğretim Dönemleri Türkçe Ders Saati, Öğretmen ve Öğrenci

Öğretim Dönemi	Öğretmen	Ders Saati			Öğrenci
		Ders	Uygulamalı Ders	Toplam	
2009/10	151	1489	1.429	2.918	140.48
2010/11	155	1.564	1.429	2.993	14.639
Değişim Oranı Ve Yönü (%)	+2,6%	+5,0%	±0,0%	+2,6%	+4,2%

Kaynak: Federal Eğitim, Kültür ve Sanat Bakanlığı - <http://www.bmukk.gv.at/>

Tablo 4.10’da 2010/11 eğitim öğretim döneminde anadil dersi alan öğrencilerin sayısı, anadillere ve okul türlerine göre dağılımı yer almaktadır. Türkçe dersi alan toplam 14.639 öğrencinin yaklaşık %96’sı ilkokul (VS) ve ortaokul (HS-NMS) öğrencisidir. İlkokulda anadil dersi alan toplam öğrencilerin %47,9’u ve ortaokuldakilerin %46,4’ü Türkçe dersi almaktadır. Özürlüler için Özel Okullarda (Sonderschule) ise Türkçe dersi alanların oranı Boşnakça/Hırvatça/ Sırpça (BHS) dersini seçen öğrencilerden sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Tablo 4.10. 2010/11 Öğretim Döneminde Anadil Dersi Alan Öğrencilerin Anadil ve Okul Türlerine Göre Dağılımı

	İlkokul (VS)	Ortaokul ve Yeni Ortaokul (HS-NMS)	Özürlüler için Özel Okul (SO)	Çok Programlı Okul (PTS)	Genel Eğitim Veren Liseler (AHS)	Diğer	Toplam
2010/11 Öğretim Döneminde Anadil Dersi Alan Öğrencilerin Anadil ve Okul Türlerine Sayısı							
Türkçe	10.981	3.093	260	119	186		14.639
Boşnakça/Hırvatça/Sırpça	8.367	2.402	408	48	115	2	11.342
Arnavutça	1.467	558	72		4		2.101
Arapça	601	80	2		251		934
Lehçe	469	54		3	238	9	773
Farsça	134	61		17	116	7	335
Çeçence	167	85			6		258
Macarca	51	48			65	71	235
Rusça	118	27	1		37		183
Romence	104	53			23		180
Bulgarca	69	35			45	4	153
Çingenece (Romen)	108		33				141
Peştuca	42	42		2	24	4	114
Diğer	255	123		1	82	4	465
Toplam	22.933	6.661	776	190	1.192	101	31.853
2010/11 Öğretim Döneminde Anadil Dersi Alan Öğrencilerin Anadil ve Okul Türlerine Göre Oranı %							
Türkçe	75,0	21,1	1,8	0,8	1,3		100,0
Boşnakça/Hırvatça/Sırpça	73,8	21,2	3,6	0,4	1,0		100,0
Arnavutça	69,8	26,6	3,4		0,2		100,0
Arapça	64,3	8,6	0,2		26,9		100,0
Lehçe	60,7	7,0		0,4	30,8	1,2	100,0
Farsça	40,0	18,2		5,1	34,6	2,1	100,0
Çeçence	64,7	32,9			2,3		100,0
Macarca	21,7	20,4			27,7	30,2	100,0
Rusça	64,5	14,8	0,5		20,2		100,0
Romence	57,8	29,4			12,8		100,0
Bulgarca	45,1	22,9			29,4	2,6	100,0
Çingenece (Romen)	76,6		23,4				100,0
Peştuca	36,8	36,8		1,8	21,1	3,5	100,0
Diğer	54,8	26,5		0,2	17,6	0,9	100,0
Toplam	72,0	20,9	2,4	0,6	3,7	0,3	100,0
2010/11 Öğretim Döneminde Anadil Dersi Alan Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Anadillere Dağılım Oranı %							
Türkçe	47,9	46,4	33,5	62,6	15,6		46,0
Boşnakça/Hırvatça/Sırpça	36,5	36,1	52,6	25,3	9,6	2,0	35,6
Arnavutça	6,4	8,4	9,3		0,3		6,6
Arapça	2,6	1,2	0,3		21,1		2,9
Lehçe	2,0	0,8		1,6	20,0	8,9	2,4
Farsça	0,6	0,9		8,9	9,7	6,9	1,1
Çeçence	0,7	1,3			0,5	0,0	0,8

Macarca	0,2	0,7			5,5	70,3	0,7
Rusça	0,5	0,4	0,1		3,1		0,6
Romence	0,5	0,8			1,9		0,6
Bulgarca	0,3	0,5			3,8	4,0	0,5
Çingenece (Romen)	0,5		4,3				0,4
Peştuca	0,2	0,6		1,1	2,0	4,0	0,4
Diğer	1,1	1,8		0,5	6,9	4,0	1,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Federal Eğitim, Kültür ve Sanat Bakanlığı - <http://www.bmukk.gv.at/>

2009/10 ve 2010/11 eğitim öğretim dönemlerinde Türkçe anadil dersi alan öğrencilerin okul türlerine göre dağılımı ve değişim oranı Tablo 4.11’de gösterilmiştir. Buna göre en büyük artış %38,3 ile Özürlüler İçin Özel Okullarda (Sonderschule – SS) görülmesine karşın, Çok Programlı Okullarda (PS) ise %37,7 oranında azalmıştır. Diğer yüksek bir artış ise Genel Eğitim Veren Liselerde (AHS) olup, %33,8 oranında artışla 139 öğrenciden 186’ya çıkmıştır.

Tablo 4.11. 2009/10 ve 2010/11 Öğretim Dönemleri Türkçe Dersi Alan Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Sayısı

	İlkokul (VS)	Ortaokul ve Yeni Ortaokul (HS-NMS)	Özürlüler için Özel Okul (SS)	Çok Programlı Okul (PS)	Genel Eğitim Veren Liseler (AHS)	Diğer	Toplam
2009/10	10.661	2865	188	191	139	4	14.048
2010/11	10.981	3.093	260	119	186		14.639
Değişim Oranı ve Yönü (%)	+3,0%	+8,0%	+38,3%	-37,7%	+33,8%	+100,0%	+4,2%

Kaynak: Federal Eğitim, Kültür ve Sanat Bakanlığı - <http://www.bmukk.gv.at/>

Tablo 4.12’de okullarda anadil dersi veren 2010/11 eğitim öğretim dönemindeki 404 öğretmenin cinsiyete göre dağılımı yer almaktadır. Öğretmenlerden 252’si kadın öğretmenlerden oluşurken 152’sini erkek öğretmenlerdir. Türkçe dersi öğretmenlerinin ise 94’ü erkek öğretmenler iken, 61’i kadın öğretmenlerdir.

Tablo 4.12. 2010/11 Öğretim Döneminde Anadil Dersi Öğretmenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Anadil Dersi	Erkek Öğretmen	Kadın Öğretmen	Toplam Öğretmen
Arnavutça	10	14	24
Arapça	3	9	12
Boşnakça/Hırvatça/ Sırpça	33	119	152
Lehçe	1	7	8
Türkçe	94	61	155
Diğer	11	42	53
Toplam	152	252	404

Kaynak: Federal Eğitim, Kültür ve Sanat Bakanlığı - <http://www.bmukk.gv.at/>

Tablo 4.13’de Anadil dersi öğretmenlerinin vatandaşlık durumları gösterilmiştir. Toplam 404 anadil dersi öğretmenin %71,5’i Avusturya vatandaşıdır. Türk vatandaşı öğretmenlerin toplama oranı %7,2 olup, yabancı ülke vatandaşları içerisinde en yüksek orana sahiptir. 155 Türkçe öğretmenin %79,4’ü Avusturya vatandaşı, %18,7’si ise Türk vatandaşıdır. Türkçe öğretmenlerinden Almanya, Bulgaristan ve İtalyan vatandaşlığına sahip 3 öğretmen bulunmaktadır.

Tablo 4.13. 2010/11 Öğretim Döneminde Anadil Dersi Veren Öğretmenlerin Vatandaşlık Durumu

Vatandaşlık / Dil	Sayı							Oran(%)						
	Arnavutça	Arapça	B/H/S*	Lehçe	Türkçe	Diğer	Toplam	Arnavutça	Arapça	B/H/S*	Lehçe	Türkçe	Diğer	Toplam
Mısır		2					3		16,7%					0,5%
Arnavutluk	3						2	12,5%						0,7%
Bolivya						1	1						1,4%	0,2%
Bosna Hersek			13				13			8,6%				3,2%
Brezilya						1	1						2,8%	0,2%
Bulgaristan					1	3	4					0,6%	4,2%	1,0%
Şile						1	1						1,4%	0,2%
Almanya					1	1	2					0,6%	1,4%	0,5%
Irak		1					1		8,3%					0,2%
İtalya					1		1					0,6%		0,2%
Kosova(UNMIK)	2						2	8,3%						0,5%
Hırvatistan			19				19			12,5%				4,7%
Karadağ			2				2			1,3%				0,5%
Avusturya	19	9	106	3	123	29	289	79,2%	75,0%	69,7%	37,5%	79,4%	60,7	71,5%
Polonya				5			5				62,5%			1,2%
Portekiz						1	1						2,8%	0,2%
Romanya						4	4						8,3%	1,00%
Rusya						5	5						5,0%	1,2%
Sırbistan			12				12			7,9%				3,0%
Slovakya						1	1						1,4%	0,2%
İspanya						2	2						2,8%	0,5%
Çek Cumhuriyeti						1	1						5,6%	0,2%
Türkiye					29		29					18,7%		7,2%
Macaristan						3	3						2,4	0,7%
Toplam	24	12	152	8	155	53	404	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Kaynak: Federal Eğitim, Kültür ve Sanat Bakanlığı - <http://www.bmukk.qv.at/> *BHS = Boşnakça / Hırvatça / Sırpça

4.3. Avusturya’da Yaşayan Türklerin Eğitim-Öğretim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar

Gerek çalışmada yer alan Avusturya İstatistik Kurumunun verileri ve gerekse de çalışma boyunca incelenen Avusturya’daki Türkler üzerine farklı tarihlerde yapılmış çalışmaların incelenmesinden (Gezgin 1994, Görgü 1997, Alexander Karakaş 2008, Yeşildağ 2008, Can N. & Can M. 2009, Özer 2010, Potkanski 2010, Natalie 2010, Yılmaz 2010, Zarif Zadeh 2010, Avrupa (Batı) Ülkelerinde Yaşayan Türkler Araştırması: Sorunlar Beklentiler ve Çözüm Önerileri Sonuç Raporu 2010, Keklik 2011) elde edilen veriler, Avusturya’da yaşayan Türklerin eğitim oranlarının hem Avusturya ortalamasından hem de göçmenlerin ortalamasından daha düşük olduğunu göstermiştir.

Hiç kuşkusuz eğitim sisteminde istenilen düzeyde yer almamanın veya yararlanamamanın nedenlerinde bir bölümü öğrencilerin ve ailelerinin tutum, bakış açısı ve gelecek planlarına dayalı olmakla birlikte asıl üzerinde durulması gereken, yaşanılan ülkeden, yani Avusturya’dan, kaynaklanan davranış ve uygulamalardır.

Yapılan literatür taraması ve yazarın 2002-2008 yılları arasında Avusturya’da kaldığı sürede elde ettiği gözlemlerde, özellikle Türk kökenli öğrencilere farklı bir tavır sergilendiği görülmüştür. Türk öğrencilerin negatif ayrımcılığa uğrayarak “*sorunlu ya da zeka özürlü* ” muamelesi yapılması, eğitimlerinde kendi yaşlılarına oranla geri kalmalarına neden olmaktadır (Avrupa (Batı) Ülkelerinde Yaşayan Türkler Araştırması: Sorunlar Beklentiler ve Çözüm Önerileri Sonuç Raporu, 2010, s. 129).

Eğitim alanında yaşanan sorunların başında gençlerin yüksek öğrenim görmeye yönelik eğilimlerinin istenilen düzeyde olmaması, başarı düzeylerinin beklenenden düşük olması, anadili öğrenme imkânlarının yetersiz ve kısıtlı olması, eğitim sürecinde ayrımcı davranışlara maruz kalmaları ve eğitim esnasında veya sonrasında staj yeri ve iş bulmada zorlanmaları başta gelmektedir. Bu durum birçok faktörün bir araya gelmesinin bir sonucu olarak açıklanabilir. Avusturya özelinde şu hususlar ön plana çıkmaktadır:

- Sınıf temelli Avusturya eğitim sisteminin 1962 yılında değiştirilmesine rağmen yabancıları dışladığı; özellikle Türk çocuklarının eğitim sistemi içerisinde elemeye tabi tutulduğu; Türkler ve çocuklarına karşı eğitim sisteminde kurumsal ayrımcılığın güçlü bir şekilde hissettirildiği,
- Okul sisteminin seçici ve eleyici bir yapıya sahip olması nedeniyle, genel de göçmenleri ama özellikle Türk göçmenleri sürekli olarak dışarıda bıraktığı,
- Avusturya eğitim sisteminden Türk ğrencilerin yeterince yararlanamadığı, (Görgü, 1997, s. 34),
- Avusturya'ya giden ilk giden Türk işçilerin büyük çoğunluğunun okuma yazma oranlarının düşük olması, Türk çocuklarının eğitim süreçlerini olumsuz etkilediği, buna karşın yeni nesillerin eğitim seviyesinin öncekilere göre daha yüksek olduğu, genç anne babaların çocuklarının eğitimine daha çok önem verdiği ve Avusturya'daki Türklerin eğitim seviyesinin her geçen gün yükseldiği (Yeşildağ, 2008, s. 44),
- Ailenin ilgisizliği, ailenin gelirinin düşük olması, kalabalık ev ortamı ve Türk çocuklarının genelde kendilerine ait bir odalarının olmaması (Tablo 2.19),
- Anadil dersi olarak verilen Türkçe ve Türk kültürü dersinin zorunlu değil isteğe bağlı olmaması, öğleden sonraları ve normal ders saatlerinin

sonrasında verilmesi ve karne notunu etkilememesi gibi nedenlerden dolayı istenilen verimin alınmadığı ve Türk ailelerin çocuklarının Türkçe dersi almaları konusunda yeterince ilgi göstermediği⁶,

- Avusturya okullarında okutulan Türkçe kitaplarının içerik olarak yetersiz olduğu ve Avusturya'daki öğrencilerin seviyesine hitap etmediği,
- Almanca konusunda yetişkinlerin yaşadıkları sorunlar ile Türkçe konusunda çocukların yaşadıkları sorunlar, çocukların eğitim sorunlarının ve yetişkinlerin uyum sorunlarının hem önemli bir nedeni hem de önemli bir sonucu olduğu (Yeşildağ, 2008, s. 31),
- Öğrenme güçlüğü bulunan veya özürlü öğrencilerin yönlendirildikleri özel eğitim okullarına (Sonderschule) devam eden Türk öğrenci sayının diğer göçmenlere göre daha fazla olduğu (Tablo 4.2) ve dil bilmeyen Türk çocuklarının öğrenme zorluğu çeken çocukların okuduğu özel okullara (Sonderschule) gönderildiği (Potkanski, 2010, s. 12)
- Türkler arasında dışlanmışlık duygusunun yüksek olduğu (Potkanski, 2010, s. 24) Yükselen milliyetçilik ve yabancı düşmanlığının ırkçı partilerce (FPÖ) kullanıldığı, bu trendin diğer partileri de etkilediği, bu durumun ise hem Türklerin hem de diğer yabancıların hayatlarını zorlaştırıcı düzenlemelere neden olduğu, sonuçta ise göçmenlerin dışlanmışlık duygularının arttığı,
- Yaklaşık 50 yıl önce “*bandoyla, müzikle*”⁷ karşılanan “*işlerini en iyi yapan kişiler*” olarak bilinen Türkler hakkında, Avusturya toplumunda ön yargıların

⁶ Viyana Başkonsolosu Sedat Önal, “Anadil eğitiminin kurumsal tabanı zayıf”
<http://www.zamanavusturya.at/details.php?title=Baskonsolos+OEnal:+%93Anadil+egitiminin+kurumsal+tabani+zayif%94&haberid=1245> - 17.08.2012

⁷ Reşat ŞENEL: “Hiç unutmam, geldiğimiz gün sanki bir devlet erkani gelmiş gibi bizi bandoyla, müzikle karşıladılar. Demek Türk işçilere çok ihtiyaç varmış.” “Şefim beni gerçekten çok severdi, sadece ben değil eskiden birçok Türk arkadaş çok kıymetliydi. Türkler işlerini en iyi yapan kişiler diye bilinirdi, ne de olsa şimdiki gibi değildi işler.”
<http://www.zamanavusturya.at/details.php?title=“1962+yilinda+bu+uelkeye+geldim+ve+kirk+yildan+fazladir+bir+bebegimize+bakiyoruz”&haberid=3004> – 05.06.2012

arttığı, bu ön yargıların sonuçlarının Türklere olumsuz yönde etkilediği ve özellikle gençlerin kendilerini dışlanmış olarak hissetmelerine neden olduğu,

- Avusturyalı öğretmenlerin, Türk öğrencileri ya kültürel önyargılarla tanımlayıp anlamaya çalıştıkları ya da onların kültürel arka planlarını tamamen görmezden gelerek öğretim yaptıkları,
- Eşit seviyedeki bir Türk genciyle bir Avusturya gencinin okullarda aynı şartlarda rekabet etmediği, bir Türk genci ancak zekâ ve başarı seviyesi çok ileride olabildiği zaman herhangi orta seviyedeki Avusturyalı bir gençle aynı konuma gelebildiği⁸,
- Türk gençleri arasındaki umutsuzluğun ve dışlanmışlık duygusunun motivasyon eksikliğine neden olduğu⁹,
- Türk gençleri, üniversite bitirmelerine karşın iş ya da kendi meslek dallarında çalışma olanağı bulamamaktadır. Bu durum “rol model” yaratılmasını olumsuz etkilemektedir (Avrupa (Batı) Ülkelerinde Yaşayan Türkler Araştırması: Sorunlar Beklentiler ve Çözüm Önerileri Sonuç Raporu, 2010, s. 131).

Yukarıda nedenleri sayılmaya çalışılan Avusturya’da yaşayan Türklerin eğitim alanındaki problemlerinin, göstermelik bir takım tedbirlerle çözülemeyeceği bilinmelidir. Köklü çözüm için Avusturya’nın Türk makamlarıyla da işbirliği yapması gerekir. Türklerin ihtiyaçlarına da cevap veren bir eğitim sisteminin oluşturulması için aşağıda sayılan çözüm önerileri adım adım uygulanmalıdır.

⁸ Avusturya’da Göçün 47. Yılı Türk toplumu hala kendisinin ülkeye aitliğini tartışıyor.

<http://www.zamanavusturya.at/details.php?title=AVUSTURYA%92DA+GOECUEN+47.+YiLi+Tuerk+toplumu+hala+kendisinin++uelkeye+aitligini+tartisiyor&haberid=2822> – 01.09.2012

⁹ Avusturya’da yaşayan Türk gençleri kariyerlerini ne kadar planlıyor?

<http://www.zamanavusturya.at/details.php?title=Avusturya%92da%20ya%FEayan%20T%FCrk%20gen%E7leri%20kariyerlerini%20ne%20kadar%20planl%FDyor?&haberid=3034> – 01.09.2012

- Yaşanılan ülkenin dili olan Almanca, çok iyi derecede öğrenilmeli ve eğitime daha çok önem verilmelidir.
- Anadili iyi bilmenin bir yabancı dilin öğrenilmesindeki önemi vurgulanmalı ve bu bağlamda Türkçe ve Türk kültürü derslerine ağırlık verilmelidir.
- İki dilliliğin toplumda kabul görüp teşvik edilmesi için çalışmalar yapılmalı, çok dillilik ve çok kültürlülük bir tehdit olarak değil bir şans olarak görülmelidir.
- İki-dilli ve iki kültürlü öğretmenlerin sayısının artırılması, iki dilli eğitimde önemli roller oynayabilirler.
- Çocuklarda iki ve çok dilli gelişim konusunda ailelere yönelik çalışmalar yapılmalı ve bu konuda aileler bilgilendirilmelidir.
- Çok kültürlü bir ortamda yaşayan Türk anne-babalar çocuklarını iki-dilli olarak ve çok kültürlü bir yaşama hazırlayacak şekilde eğitmelidir.
- Avusturya ve Türkiye'nin eğitim sistemlerinin karşılaştırmalı olarak anlatıldığı tanıtıcı broşürler basılmalı, dernekler vasıtasıyla dağıtılmalı ve velileri bilgilendirici toplantılar yapılmalı, Türk veli ve öğrencilere yönelik danışmanlık hizmetine ağırlık verilmelidir.
- Eğitim kurumları temelinde yaşıt çocukların ortak alanlarda bulunabilecekleri etkileşim alanları oluşturulmalıdır. Türkleri Avusturya'nın yabancıları olarak algılayıp "normalize" etmeye çalışmaktansa kendilerini ifade edebilecekleri farklılıklarını sorun olarak değil zenginlik olarak algılayan yaklaşımlara dayanan kamusal ve sivil alanlara yönelik sosyal politikalar geliştirilmelidir. Buna yönelik Avusturya ve Türkiye çeşitli seviyelerde sembolikten ziyade destekleyici ve eğitici nitelikte çeşitli bilimsel çalışmalara dayalı aktiviteler oluşturulmalıdır.

- Türk çocukları, içinde yaşadıkları Avusturya'nın çoğunluk kültürü tarafından kabul görmeli ve dışlanmamalıdır.
- Avusturya'da doğmuş, büyümüş ve öğrenimini orada yapmış Türk gençlerine, Türkiye'deki üniversitelerde yüksek lisans ya da doktora imkânlarının sağlanması yolunda (gerekirse üniversiteler arası anlaşmalara giderek) adımlar atılmalı, Türkiye ve Avusturya eğitim alanındaki ortak çalışmalara daha ağırlık vermelidir.
- Türk öğrencilere bir rol modeli olarak kendi hayat hikâyelerini ve Avusturya'da neler başarılabilen aktarabilecek kişiler okullarda, gençlik organizasyonlarında ve etkinliklerde yer almalıdır.
- Türk çocuklarına mezuniyet sonrası kültürel sermayelerini ekonomik sermayeye dönüştürebilecekleri platformlar sağlanmalıdır.
- Türkler arasındaki işsizlik sorunun ortadan kaldırılması için ortak projeler geliştirilmeli ve özellikle gençler arasındaki işsizliği azaltıcı tedbirler alınmalıdır.
- İş piyasasında pratikte karşılaşılan ayrımcı uygulamalarla mücadele edilmeli, bu tür uygulama yapan iş yerlerine ağır cezalar verilmeli, Türk öğrencileri staj yeri bulmada yaşadıkları sıkıntılar ve mezuniyet sonrası iş bulmada karşılaştıkları mağduriyetleri giderici tedbirler alınmalıdır.
- Son dönemde artan ve hayatın farklı alanlarında Avusturya'daki Türk toplumunun karşısına çıkan ayrımcı ve dışlayıcı uygulama ve söylemlerle mücadele edilerek, bunlar en aza indirilmelidir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türklerin 1960'ların başında işgücü olarak Avusturya'ya gitmeleri ile Türkiye - Avusturya ilişkileri bambaşka bir seyir kazanmış, göçün sadece ekonomik ve siyasi sonuçları değil bugün daha çok hissettiğimiz sosyal ve kültürel alanda önemli sonuçları olmuştur.

Avusturya'da yaşayan Türkler, sürekli olarak iki devlet arasında düşünsel ve fiziksel olarak oluşturulan çeşitli alanlar arasındaki mekânlarda hareketlidirler. Bu kişiler, sembolik sınırları (ulus devlet sınırları) aşan kültürel ve toplumsal ilişkiler ağı oluşturmuşlardır.

Avusturya nüfusunun azlığı sebebiyle dilinin ve kültürünün yok olması gibi endişeleri dile getiren bazı politikacılar ve medya organları, kimin Avusturyalı olduğu ve kimin Avusturyalı olmadığı sorusunu, göçmenlerin ve özellikle Türklerin entegrasyon tartışmalarında bir kimlik politikasına dönüştürmüşlerdir. Yabancılara karşı uygulamalar ulus devlet söylemi üzerinden yapılmakta Avusturyalılık kimliği ön plana çıkarılmaktadır.

Türklerin negatif unsurlarla ilişkilendirilmesi bir sorun olarak gündeme gelmekte, Türklerin ve çocukların kendilerini büyük toplumun parçası olarak hissetmelerinin önünde bir engel oluşturmaktadır. Avusturya'da yaşayan Türk göçmenlerin Avusturya ve Avusturyalılara karşı sahip olduğu olumsuz bakış açısının temelinde Türklere karşı geliştirilen yaklaşım tarzının etkileri büyüktür.

Türkler için ise uyumun önündeki temel engel dilsel, dinsel ve kültürel özellikleriyle birlikte kabul edilmediklerinin ya da farklı olduklarının sürekli hissettirilmesidir. Bu nedenle buldukları ülkeye ve toplumsal yapılara uyum

sağlamada çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Avusturya’da doğmuş, eğitim almış ve sosyalleşmiş olmasına rağmen, üçüncü-dördüncü kuşak Türk gençler bile entegre olmamakla suçlanabilmekteler.

Eğitim, meslek seçimi ve toplumsal hayatta yükseliş için Avusturya’daki Türkler için olmazsa olmaz koşulları arasındadır. Okul öncesi eğitim problemi, okul sonrası ve okuldan mesleğe geçiş problemleri Türklerin en önemli sorunlarının ilk sıralarında yer almaktadır.

Dil konusu, çocukların eğitiminden yetişkinlerin iş bulmalarına, Türklerin içinde yaşadıkları topluma uyumundan Türkiye ile ilişkilerine kadar birçok konuyu ilgilendiren önemli bir sorun alanı olarak ön plana çıkmaktadır. Üstelik sorun sadece yaşanılan ülkenin dilini öğrenmekten ibaret değildir, yeni kuşaklar Türkçeyi öğrenme ve kullanma konusunda da problem yaşamaktadır.

Uyum açısından, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, Türk çocuklarına anadili, kültür ve tarih eğitimi verilmesi büyük önem taşımaktadır. Türklerin küreselleşen dünyada donanımlı olmaları için, hem Türkçeye hem yaşadıkları ülkenin diline aynı derecede hâkim olmaları arzu edilmektedir. Türkçe anadili eğitimi, Türklerin aynı zamanda buldukları ülkelerin dillerini de daha iyi öğrenmelerine yardımcı olacaktır.

Genel olarak Avusturya siyaset bilimcilerinin ve bazı akademisyenlerin, göçmenlerin entegrasyonlarını oldukça zorlaştıran Avusturya toplumundaki dışlayıcı pratik ve yapıların olduğunu kabul etmekte isteksiz oldukları söylenebilir. Ayrıca Türk göçmenleri ve onların çocuklarına karşı uygulanan ayrımcılık ve dışlama büyük ölçüde hâkim siyaset ve akademik söylemler tarafından göz ardı edilmektedir. Bu durum “Avusturya’da son yıllarda tırmanan ırkçılık akımlarından son derece rahatsız

olduklarını; özellikle Türk, İslam ve Türkiye kavramlarının son derece negatif yüklü olarak kendilerine geri döndüğünü” (TBMM, 2009, s. 12) söyleyen Türk vatandaşlarını ciddi manada rahatsız etmektedir.

Avusturya’daki Türkler, toplumda, giderek yüksek nitelikli yaşam alanları, daha iyi bir statü, hak ve görev arayışı içerisindedir. Avusturya toplumu ise ülkedeki Türklerin bu çabasına karşı direnç göstermekte ve Türklerin hedeflerinin sadece Avusturya’nın yerlilerinin sahip olduğu haklar olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Tepkiler ise kendini, yabancı düşmanlığı şeklinde gösterebilmektedir. Avusturya halkının benliğinde büyük bir yara olan Viyana Kuşatmalarından kalma, “*Bizi kuşattılar, bizi köle yapmak istediler, kiliselerimizi yaktılar, insanları öldürdüler*”¹⁰ şeklindeki bakış açısı Avusturyalılarla eğitim, ekonomik durum ve siyasal alan başta olmak üzere eşit düzeyde olma arzusu içerisinde ki Avusturya’da yaşayan Türklerin durumunu zorlaştırmaktadır. “*1683 Türk kuşatması travmasını geride bırakamayan*”¹¹ bazı Avusturyalıların Türklerin söz konusu beklentilerini kabul etmesi için daha uzun yıllar geçmesi gerekebilir. Avusturya’da yaşayan Türkler tarafından “*İşçi ailelerinin çocuklarının kaderi işçi olmak değildir.*”¹² sözünün esas muhatabı Avusturya makamlarıdır. Önemli olan bu sözün gereğini Avusturya kurumlarının ve bu kurumlarda çalışan Avusturyalıların ne kadar benimsediğidir. Toplumlar arasında kültürel mesafe ve farklılıklar, ortak yaşama kültürünün zenginleştirilmesiyle giderilebilir. Ancak bunun için bir arada

¹⁰ Avusturya’nın ilk Türk kökenli milletvekili Alev Korun, Neo-nazilerin yeni cephesi Viyana mı? <http://dunya.milliyet.com.tr/neo-nazilerin-yeni-cephesi-viyana/dunya/dunyadetay/28.11.2011/1468188/default.htm> – 28 Kasım 2011

¹¹ İsveç Dışişleri Bakanı Carl Bildt, İsveç Dışişleri Bakanı: Avusturya, Viyana Kuşatması travmasını geride bırakmalı. <http://www.dogurehberi.com/dunya/isvec-disisleri-bakani-avusturya-viyana-kusatmasi-travmasini-geride-birakmal-h73802.html> - 28 Şubat 2012

¹² Seyit Aslan, İşçi ailelerinin çocuklarının kaderi, işçi olmak değildir.

<http://www.zamanavusturya.at/details.php?title=isci+ailelerinin+cocuklarinin+kaderi.+isci+olmak+degildir&haberid=2973> – 24.04.2012

yaşama deneyimine katılan tarafların önyargısız ve istekli olmaları, birbirinin değerlerine saygı göstermeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, Nermin, (2006). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Akçadağ, Emine, (2011). *Göçün 50. Yılında Avrupalı Türkler*. http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1312:goecuen-50-ylnda-avrupal-tuerkler&catid=167:ab-analizler 04 Ağustos 2011

Aksoy, Metin (2011). *Avusturya ve Türkiye-AB İlişkileri*. Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Yıl:2011, Cilt:16, Sayı:22, ss:33-57, Konya.

Alexander Karakas, Hakan, (2008). *Integrationsbarrieren bei türkischstämmigen Zuwanderern unter besonderer Berücksichtigung der Bildung und Lösungsvorschläge*. Dissertation, Human- und Sozialwissenschaftlichen Fakultät der Universität Wien.

Alkan, Mustafa Nail (2011). *Transmigranten auf dem Weg in die Heimat?* Ankara.

Arslan, Zeynep, (2010). *Die anatolischen AlevitInnen in der Diaspora am Beispiel der Alevitischen Minderheit in Österreich*. Dissertation, Human- und Sozialwissenschaftlichen Fakultät der Universität Wien.

Artukoğlu, Oğuzhan Sökmen (2005). *Yurtdışı İşçi Tasarruflarının Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Banka Sistemi ve Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri*. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara.

Aslan, Pınar, (2011). *Avusturya Ülke Raporu*. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Ankara.

Auernheimer, Georg (Hrsg.), (2010). *Schief lagen im Bildungssystem: Die Benachteiligung der Migrantenkinder*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden.

Avrupa (Batı) Ülkelerinde Yaşayan Türkler Araştırması: Sorunlar, Beklentiler ve Çözüm Önerileri Sonuç Raporu (2010), Bahçeşehir Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, İstanbul.

Ayata, Ali, (2007). *Avusturya Kamuoyunda Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliğine Karşı Oluşan Kaygılar*. Bilim Eğitim ve Düşünce Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 3,

Aydın, Ayhan, (2008). *Almanya ve Belçika'daki Türk Öğrencilerin Türkçe ve Türk Kültürü Derslerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. İ. AYDOĞAN ve F. YAYLACI (Ed.), I. Uluslararası Avrupalı Türkler Kongresi 'Eğitim ve Kültür', Erciyes Üniversitesi Yayınları, ss:106-114, Kayseri.

Bakırtaş, Tahsin & Kandemir, Orhan, (2010). Gelişmekte Olan Ülkeler Ve Beyin Göçü: Türkiye Örneği. Kastamonu Eğitim Dergisi. Eylül 2010, Cilt:18 No:3, ss: 961-974

Baştürk, Şenol, (2009). "Uyum"dan "Dışlanma"ya: Yirmi Birinci Yüzyılda Göçmenler ve Sosyal Politika. İ.Ü. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı:57 ss: 516-548, İstanbul.

Bauer, Werner T. (2008). *Zuwanderung nach Österreich*. Österreichische Gesellschaft für Politikberatung und Politikentwicklung – ÖGPP, Wien.

Baumann, Gerd, (2006). *Çokkültürlülük Bilmecesi Ulusal Etnik ve Dinsel Kimlikleri Yeniden Düşünmek*. Çev. I Demirakın, Dost Kitapevi, Ankara.

Baumgartner, Gerhard & Perching, Berdhard, (1996). *Vom Staatsvertrag zum Bombenterror: Minderheitspolitik in Österreich seit 1945*. R.SIEDER, H.STEINERT, E.TALOS (Hg). Österreich 1945-1995: Gesellschaft, Politik, Kultur, Verlag für Gesellschaftskritik, ss: 511-524,Wien.

Becker, Rolf (Hrsg.), (2011). *Integration durch Bildung: Bildungserwerb von jungen Migranten in Deutschland*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden.

Bedirhan, Yaşar, (2009). *Avrupa Birliği Ülkelerinde Yaşayan Türk Çocuklarının Kültürel Uyum Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Selçuk Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 16, ss:1-7, Konya.

Bozdağ, Emre Güneşer & ATAN, Murat (2009). *Avrupa Ülkelerine Göç Eden Türk İşçilerin İktisadi Etkinliğe Katkısı*. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 11 / 1 (2009). ss:159-180, Ankara.

Bozkurt, Nadir, (2005). *Türkiye ile Bazı Avrupa Birliği Ülkelerindeki Okul Yöneticilerinin Yetiştirilme ve Atanma Süreçlerinin Karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Burke, Peter, (2005). *Tarih ve Toplumsal Kuram*. Çev. Mete Tunçay, Tarih Vakfı, İstanbul.

Can, Niyazi & Can, Mustafa, (2009). *Yurtdışında Bulunan Türk Çocuklarının Eğitimleriyle İlgili Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. 1, ss: 112-130

Canatan, Kadir, (1990). *Göçmenlerin Kimlik Arayışı*. Endülüs Yayınları, İstanbul.

Canatan, Kadir, (1995). *Avrupa'da Müslüman Azınlıklar*, İnsan Yayınları, İstanbul.

Canatan, Kadir, (2009). *Avrupa Toplumlarında Çok Kültürcülük: Sosyolojik Bir Yaklaşım*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 6.

Castles, Steven. & Miller, Mark. J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (Çev. B. U. Bal - İ. Akbulut), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Civan, Orhan Ersun & Gökalp, Arzu (2011). *Göçmen İşçi Kavramı ve Göçmen İşçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği*. Çalışma ve Toplum, 2011/1 ss:233-264, Ankara.

Çalışkan, Seyide, (2006). *Avusturya'daki Temel Eğitim 4.Sınıf İslam Din Dersi Kitabının Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Çap, Sabri, (2011). *Göçün 50. Yılında Avusturya'da Din ve Diyanet*. Avrupa Diyanet Aylık Dergi Aralık 2011, ss: 16-19.

Demir, Meltem, (2009). *“Vorurteile, Feindbilder und Rassismus Unter besonderer Berücksichtigung von MigrantInnen türkischer Herkunft in Österreich”*. Diplomarbeit, Human- und Sozialwissenschaftlichen Fakultät der Universität Wien.

Demir, Necati, (2011). *Türkiye-Avusturya Eğitim İlişkileri*. ZfWT Zeitschrift für die Welt der Türken ZfWT, No. 3. ss: 5-23

Demir, Turhan Eray, (2008). *Göç ve Sosyo-Kültürel Değişim* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Demirel, Gürhan, (2009). *Avusturya Ülke Raporu*. İzmir Ticaret Odası Dış Ekonomik İlişkiler Müdürlüğü, İzmir.

Deniz, Kemalettin & UYSAL, Başak, (2010). *Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni ve Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı*. TÜBAR- Sayı: 27 /2010-Bahar, ss: 239-261

Depeli, Gülsüm, (2009). *Almanyalı Türklerde Evlilik Törenlerinin Dönüşümü: Kültürel Bellek, Aidiyet ve Kimlik* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Diefenbach, Heike, (2010). *Kinder und Jugendliche aus Migrantenfamilien im deutschen Bildungssystem: Erklärungen und empirische Befunde*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden.

direkt (2011). *Avusturya'ya iş göçünün 50. yılı – Bundan neler öğrenilebilirdi?* Ein Informationsblatt von migrare - Zentrum für MigrantInnen OÖ • www.migrare.at Jahrgang 17, Nr. 4/2011, Linz.

Diabet F (2008) *Göç*, William OUTHWAITE (ed), Modern Toplumsal Düşünce Sözlüğü, Çev: Melih Pekdemir, İletişim Yayınları, ss: 314-315, İstanbul.

Efe, Ali Rıza, (2010). *Avusturya Ve Türkiye'de Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği ve Antrenörlük Eğitimi Müfredatlarının Karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

El- Sehity, Mariam, (2009). *Islamophobie in den österreichischen Tageszeitungen-eine kritische Diskursanalyse*. Diplomarbeit, Publizistik u. Kommunikationswissenschaft der Universität Wien.

Emiroğlu, Kudret. & Aydın, Suavi. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

En Başından İtibaren Avusturya (2012). B.M.I. Bundesministerium Für Inneres Staatssekretariat Für Integrations, Viyana.

- Erder, Sema, (2008). *'Düzensiz' Göç, Göçmen Korkusu ve Çelişen Tepkiler*. B. PUSCH ve T. WILKOSZEWSKI (Ed.), Türkiye'ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar – Bireysel Yaşamlar, Kitap Yayınevi, ss:41-54, İstanbul.
- Erdoğan, Aynur, (2011). *Frenkler Arasında 50 Yıl (Rapor)*. Dünya Bülteni Araştırma Masası-Dübam 2011 Aralık, Dübam Yayınları, İstanbul.
- Erginer, Aysun, (2009). *Avrupa Birliği Eğitim Sistemleri: Türkiye Eğitim Sistemiyle Karşılaştırmalar*. Pegem Yayınları, Ankara.
- Erkayhan, Şafak, (2008). *1960 Sonrası Almanya'da Türk Sanatçılar: Göç ve Kültürel Kimlik* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eskioğlu, İtir, (2007). *Türkiye İle Kanada, Norveç, ABD, Avustralya ve Avusturya Yükseköğretim Sistemleri İçinde Lisansüstü Müzik Eğitimi Programlarının Karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Esposito, John L. (2002).*İslam Tehdidi Efsanesi*. Çev. Ö. Baldık, A. Köse, T. Küçükcan, Ufuk Kitapları, İstanbul.
- Faist, Thomas, (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*. Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Falkner, Gerda, (1996). *Österreich und die Europaeische Einigung*. R.SIEDER, H.STEINERT, E.TALOS (Hg). Österreich 1945-1995: Gesellschaft, Politik, Kultur, Verlag für Gesellschaftskritik, ss: 331-340, Wien.
- Gächter, August, (2010). *Migrationspolitik in Österreich seit 1945*. Arbeitspapiere Migration und soziale Mobilität Nr. 12
- Garnitschnig, Ines, (2011). *Der muttersprachliche Unterricht in Österreich. Statistische Auswertung für das Schuljahr 2009/10*. Informationsblätter des Referats für Migration und Schule Nr. 5/2011, Wien.
- Gelekçi, Cahit & Köse, Ali, (2011). *Misafir İşçilikten Etnik Azınlığa: Belçika'daki Türkler*. Phoenix Yayınevi, Ankara.

Gelekçi, Cahit (2011). *Avrupa'da Yaşayan Türklere Yönelik Çifte Vatandaşlık Uygulamaları: Belçika Örneği*. bilig Güz 2011, Sayı:59, ss:123-146, Ankara.

Gelekçi, Cahit, (2010). *Belçika'daki Türk Çocuklarının Eğitim-Öğretim Yaşantılarında Karşılaştıkları Sorunlar ve Ayrımcılığa Yönelik Görüşleri*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Yıl: 7, Sayı: 12, Bahar 2010, ss:163-194, Ankara.

Gençler, Ayhan & Çiftçi, Murat (2012), *Dış Ticaretin Finansmanında Göçmen Gönderilerinin Rolü: Türkiye Örneği*. Sosyoekonomi Dergisi 2012-1 / 120114, ss:302-331, Ankara.

Gezgin, Mehmet Fikret, (1994). *İşgücü Göçü ve Avusturya'daki Türk İşçileri*. İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Giddens, Anthony, (2008). *Sosyoloji*. Cemal Güzel (çev), Kırmızı Yayınları, Ankara.

Göçer, Ali & Moğul, Selçuk, (2011). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi İle İlgili Çalışmalara Genel Bir Bakış*. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/3 Summer 2011, ss:. 797-810

Göker, Göksel & Meşe, Gülümser, (2011). *Türk Göçmenlerin İtalyanlara Bakış Açısı: Bir Kültürlerarası İletişim Araştırması*. Selçuk İletişim Dergisi, Cilt: 7, Sayı:1, ss:65-82, Konya.

Göksu, Fatih, (2011). *Bir Kültürlerarası İletişim İncelemesi: Erasmus Programı İle Avusturya'ya Giden Türk Öğrencilerin Yaşantı ve Beklentileri Üzerine Yapılan Odak Grup Çalışması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Görgü, Ali Turan, (1997). *Avusturya İlkokullarında 4. Sınıfta Eğitim Gören Türk Çocuklarının Türkçe Yazılı Anlatım Becerileri Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Grasl, Alexandra, (2002). *MigrantInnen als Akteure der österreichischen Politik Politische Partizipation der neuen Minderheiten: Teilhabemöglichkeiten und -*

barrieren, erste Erfahrungen ethnischer MandatsträgerInnen. Diplomarbeit, Human- und Sozialwissenschaftlichen Fakultät der Universität Wien.

Groll, Verena, (2010). *Die Wahrnehmung von Migration und WählerInnen mit Migrationshintergrund durch die österreichischen Parteien.* Diplomarbeit, Universität Wien.

Gruber, Marika, (2010). *Integrationspolitik in Kommunen: Herausforderungen, Chancen, Gestaltungsansätze.* Springer-Verlag, Wien.

Güleç, Sevcan, SANCAK, Hatice Özkan (2009). *Göç, Kimlik ve Aidiyet: Almanya'da Yaşayan Türkiye Kökenli Gençler Açısından Bir Analiz.* Süleyman Demirel Üniversitesi 1. Uluslararası Davraz Kongresi Sunumu, Isparta.

Güllüpınar, Fuat (2011). *Alman Eğitim Sistemi ve Dışladıkları: Türk Gençlerinin Başarısızlıklarının Yapısal Nedenleri.* Yardım ve Dayanışma Dergisi, Cilt:2, Sayı:3, Ocak-Haziran 2011. ss:35-57, Ankara.

Güllüpınar, Fuat (2012). *Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme.* Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı :4 / Nisan – Eylül 2012, ss: 53-85.

Günay, Cengiz, (2009). *Avusturya.* S. AKŞİT, Ö. ŞENYUVA, Ç. ÜSTÜN (Ed.). AB Ülkelerinden Türkiye'nin Üyeliğine Bakış, ss: 97-108, Ankara.

Güvenç, Bozkurt, (1974). *İnsan ve Kültür.* Remzi Kitabevi, İstanbul.

Habermas, Jürgen, (2008). *Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti.* Çev. Medeni Beyaztaş, , Bakış yayınları, Frankfurt.

Hartleb, Florian, (2011). *Extremismus in Österreich.* E. JESSE & T. THIEME (Hrsg.) Extremismus in den EU-Staaten, VS Verlag für Sozialwissenschaften, ss: 265-281, Wiesbaden.

Heckman, Friedrich (1997). *Göçmenlerin Almanya'da Ulusal Kimliği ve Entegrasyonu.* Körber-Stiftung, Türk-Alman Sempozyumu 1997, 279-284, Hamburg.

Hekimler, Oktay (2009). *Günümüzde Almanya'daki Türk Varlığının Sosyal Yansımaları*. Sosyal Bilimler Metinleri 06 / 2009, Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ.

Hormel, Ulrike, (2010). *Diskriminierung von Kindern und Jugendlichen mit Migrationshintergrund im Bildungssystem*. U. HORMEL & A. SCHERR (Hrsg.) *Diskriminierung: Grundlagen und Forschungsergebnisse*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, ss:173-195, Wiesbaden.

IOM (2010). *World Migration Report 2010 The Future of Migration: Building Capacities for Change*, Geneva.

İçduygu, Ahmet, (2004). *Türkiye-AB İlişkileri Bağlamında Nüfus ve Göç*. Avrupa Birliği ve Avrupa Parlamentosuna Yönelik Komisyon Bildirimi, Türkiye'nin Katılıma Doğru İlerleyişine İlişkin Avrupa Komisyonu Tavsiye Kararı, 2004, Brüksel. www.ku.edu.tr/files/corporate/sunum_aicduygu.ppt (Erişim Tarihi: 23.02.2009)

İçduygu, Ahmet, (2008). *Türkiye'de Uluslararası Göçün Siyasal Arka planı: Küreselleşen Dünyada Ulus-Devletin İnşa Etmek ve Korumak*. B. PUSCH ve T. WILKOSZEWSKI (Ed.), *Türkiye'ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar – Bireysel Yaşamlar*, Kitap Yayınevi, ss:17-40, İstanbul.

Janda, Alexander & VOGL, Mathias (Hg.), (2010). *Islam in Österreich*. Österreichischer Integrationsfonds, Wien.

Kara, Yağmur, (2008). *Uluslararası Göç ve İşçi Dövizlerinin Belirleyenleri: Türkiye Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Kaya, Ayhan & Kentel, Fuat. (2005). *Euro-Türkler Türkiye ile Avrupa Birliği arasında Köprü mü Engel mi? Almanya-Türkleri ve Fransa Türkleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma*. İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.

Kaya, İlhan (2007). *Avrupalı Türkler: Misafir İşçilikten Avrupa Vatandaşlığına*. *Eastern Geographical Review* 19, ss:149-166.

Kaya, Zeki (). *Avrupa Ülkelerinde Yeni Bilgi Teknolojilerinin İlköğretimde Kullanılması*. Anadolu Üniversitesi, ss: 140-155.

Keklik, Gülcan, (2011). *Integration und Schulleistung bei türkischen Jugendlichen der zweiten Generation: Eine Studie zu Akkulturationstheorien*. Diplomarbeit, Universität Wien.

Khorchide, Mouhanad, (2009). *Der islamische Religionsunterricht zwischen Integration und Parallelgesellschaft: Einstellungen der islamischen ReligionslehrerInnen an öffentlichen Schulen*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden.

Koca, Ramazan, (2009). *Migration und Integration im Spiegel der österreichischen Presse: eine kritische Diskursanalyse in der österreichischen Presse „Kurier“, „die Presse“ und „der Standard“*. Diplomarbeit, Publizistik u. Kommunikationswissenschaft der Universität Wien.

Koçak, Muhammet, (2012). *Almanya’da Yaşayan Türklerin Türkçe Dil Becerileri Üzerine Bir İnceleme*. ZFWT Vol. 4, No. 1, ss: 303-313,

Köktepe, Murat, (2008). *Emirdağ İlçesinden Belçika’ya Olan Göçler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Kreid, Johanna, (2009). *“Migration als ‚Erfolgsgeschichte‘ – ‚erfolgreiche‘ Kinder der Zweiten Generation”*. Diplomarbeit, Universität Wien.

Kurt, Mehmet, (2008). *Avrupa Birliği ve Din: Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Merkezleri’nde Öğrenim Gören Kursiyerlerin Avrupa Birliği’ne Yaklaşımları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kurtoğlu, Sergün, (2010). *Avrupa’da Yaşayan Türklerin Avrupa Birliği’ne İlişkin Kamu Gündemi Oluşması Sürecinde Avrupa Birliği’ne Yönelik Tutumlarının Kalitatif Bir Değerlemesi: Avusturya Örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Lassnigg, Lorenz, (1996). *Bildungsreform gescheitert...Gegenreform? 50 Jahre Schul- und Hochschulpolitik in Österreich*. R.SIEDER, H.STEINERT, E.TALOS (Hg). Österreich 1945-1995: Gesellschaft, Politik, Kultur, Verlag für Gesellschaftskritik, ss: 458-484, Wien.

Marshall, Gordon, (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü (çev), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Memduhoğlu, Hasan Basri (2008). *Türkiye ve Avusturya Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Yaz 2008, Cilt:6 Sayı: 3, ss: 545-559.

Memduhoğlu, Hasan Basri (2011). *Avusturya Eğitim Sistemi*. Ali BALCI (Ed.), Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri, Pegem Yayınları, ss: 69-92, Ankara.

Meriç, Ümit, (2006). *Cemil Meriç: Sosyoloji Notları ve Konferanslar*. İletişim Yayınları, İstanbul.

Migration & Integration (2012), *zahlen-daten-indikatoren 2012*, BMI, Wien.

Natalie, Bertsch, (2010). “*Die Situation von in zweiter und dritter Generation in Österreich lebenden ‚TürkInnen‘ in Bezug auf Integration, Vorurteile, Diskriminierungen und Rassismus*”. Diplomarbeit, Universität Wien.

Nohl, Arnd-Michael, Karin Schittenhelm, Oliver Schmidtke, Anja Weiss, (2011). *Göç ve Kültürel Sermaye: Türkiye, Almanya, Kanada ve Büyük Britanya’da Yüksek Vasıflı Göçmenler*. Kitap Yayınevi, İstanbul.

Nurlu, Muammer, (2011). *Fransa’da Türkçe Öğretimi*, Sarkaç Yayınları, Ankara.

Ögel Horny, Selvi, (2011). *Migrationsbedingte muttersprachliche Defizite türkischer Kinder in Deutschland: Eine empirische Untersuchung in Tübingen*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Özer, Hasan, (2010). *Türkische “Gastarbeiter” in Österreich: Historische, rechtspolitische und soziokulturelle Aspekte ihres Positionswandels in Österreich*. Human- und Sozialwissenschaftlichen Fakultät der Universität Wien.

Özmen, Nebile, (2011). *Göçün 50.Yılında Entegrasyon ve Din İlişkisinin Dönüşen Parametreler: Almanya'da Türkler*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 4, Sayı:19, Güz 2011, ss: 395-412

Öztürk, Hüseyin, (2001). *Belçika'da ve Türkiye'de Zorunlu Eğitim*, Atlas Yayın Dağıtım, Ankara.

Öztürk, Meltem, (2011). *Avrupa Birliği Göç Politikaları: Almanya'daki Türk Göçleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Papastergoadis, Nicos. (1999). *The Turbulence of Migration*. Polity Press, Cambridge.

Parekh, Bhikhu. (2002). *Çok Kültürlülüğü Yeniden Düşünmek, Kültürel Çeşitlilik ve Siyasi Teori*. Çev: B. Tanrıseven, Phoneix Yayınları. İstanbul.

Pelinka, Anton, (1996). *Die Kleine Koalition*. R.SIEDER, H.STEINERT, E.TALOS (Hg). Österreich 1945-1995: Gesellschaft, Politik, Kultur, Verlag für Gesellschaftskritik, ss: 279-289, Wien.

Perşembe, Erkan, (2005). *Almanya'da Din ve Entegrasyon*. Araştırma Yayınları, Ankara.

Perşembe, Erkan, (2009). *Almanya'da Çokkültürlü Yapının Ayrıştırılan Unsuru Olarak Müslümanlar ve Entegrasyon Deneyimleri*. Milet ve Nihal Cilt:6, Sayı: 2, ss: 233-263.

Perşembe, Erkan, (2010). *F.Almanya'nın Baden-Württemberg Eyaletinde Eğitim Sistemi ve Türk Göçmen Çocuklarının Eğitim Sorunları*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı:29, ss:55-80, Samsun.

Potkanski, Monika, (2010). *Türkische Migrant/-innen in Österreich: Zahlen. Fakten. Einstellungen*. Österreichischer Integrationsfonds, Wien.

Potz, Richard, (2006). *Avusturya*. AB Ülkelerinde Din Devlet İlişkisi, İSAM, İstanbul.

Pözlbauer, Alexandra, (2009). *Im Deutschunterricht hamma Deutsch: Subjektive Theorien von DeutschlehrerInnen zur Bedeutung der Erstsprache für den Zweitspracherwerb*. Diplomarbeit, Universität Wien.

Reinprecht, Christoph, (1996). *Österreich und der Umbruch in Osteuropa*. R.SIEDER, H.STEINERT, E.TALOS (Hg). Österreich 1945-1995: Gesellschaft, Politik, Kultur, Verlag für Gesellschaftskritik, ss: 341-353, Wien.

Rotter, Manfred, (1996). *Der Staatsvertrag*. R.SIEDER, H.STEINERT, E.TALOS (Hg). Österreich 1945-1995: Gesellschaft, Politik, Kultur, Verlag für Gesellschaftskritik, ss: 122-132, Wien.

Rusch, René, (2007). *Der „Ausländer“-Diskurs der Kronen Zeitung 2005 Gibt es einen „kronischen“ Rassismus?* Diplomarbeit, Fakultät für Sozialwissenschaften der Universität Wien.

Sander, Erol, (2007). *Siyasi Tarih 1918-1994*. İmge Kitapevi, Ankara.

Sarı, Ayşe, (2007). *Türkiye'deki (9, 10, 11, 12. Sınıf) ve Avusturya'daki (5,6,7,8. Sınıf) Ortaöğretim Tarih Programlarının Karşılaştırması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Schmallegger, Philipp, (2008). *Türkei in die EU? Ein Vergleich der Presseberichterstattung über die Beitrittsverhandlungen in türkischen und österreichischen Tageszeitungen mit besonderer Berücksichtigung visueller Kommunikation*. Magisterarbeit, Publizistik u. Kommunikationswissenschaft der Universität Wien.

Schmiderer, Stefanie, (2008). *Integration: Schlagwort – Zauberwort – hohles Wort Eine historische und begriffliche Auseinandersetzung im Kontext der österreichischen Immigrationsgeschichte (1970 -2005)*. Diplomarbeit, Universität Wien.

Sert, Ergün, (2008). *Ne olacak halimiz?* Yeni Nesil Gazetesi, Sayı: 9, ss: 2-3, Viyana.

Somuncu, Başak, (2006). *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Strehle-Hechenberger, Simone (2008). “*Türkische Arbeitsmigration in Vorarlberg*”: *Staatsbürgerschaft, Einbürgerung und ihre Bedeutung für in Vorarlberg lebende Menschen aus der Türkei*. Diplomarbeit, Universität Wien.

Şahin, Birsen (2010). *Almanya'daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklar Arası Karşılaştırması: Kültürleşme*. bilig Güz 2010 Sayı:55, ss:103- 134, Ankara.

Şahin, Levent, (2008). *Uluslararası İşgücü Akımlarının Ekonomik Etkileri: Türk İşgücü Göçü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Şen, Ülker, (2010). *Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarının Ana Dili Eğitimine Yönelik Millî Eğitim Bakanlığı Bünyesinde Yapılan Çalışma ve Uygulamalar*. ZfWT Vol. 2, No: 3, ss:239-253.

Şevik, Mustafa, (2008). *Avrupa Ülkelerinde İlköğretim Birinci Kademe Zorunlu Yabancı Dil Öğretiminin Karşılaştırılması*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, cilt: 41, sayı: 1, ss: 135-162, Ankara.

T.C. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGEM), (2007a). *Avusturya Çalışma Ziyareti Raporu*. Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay. Ankara.

T.C. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGEM), (2007b). *Almanya'da Yaşayan Türklerin Aile Yapıları ve Sorunları*. Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay. Ankara.

T.C. Dışişleri Bakanlığı, (1973) *Yurtdışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Sorunları*. Ekonomik ve Sosyal İşler Genel Müdürlüğü, Ankara.

T.C. Dışişleri Bakanlığı. *Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşları*. http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa - 12.08.2012

T.C. Viyana Büyükelçiliği Çalışma ve Sosyal Güvenlik Müşavirliği. *Vatandaşlarımızın İş Piyasasındaki Durumu Ve Mesleki Nitelik Kazanılmasının Önemi Hakkında Duyuru* -10 Ocak 2011

T.C. Viyana Büyükelçiliği, (2009). Türkiye Avusturya Siyasi İlişkileri. <http://viyana.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=121276> – 01.09.2012

T.C. Viyana Büyükelçiliği, *Türkiye Avusturya Ekonomik İlişkileri* <http://viyana.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=121277> – 01.09.2012.

Tavukçuoğlu, Mustafa, (1999). *Avusturya Okullarında İslam Din Dersleri*. Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 8, ss: 69-73, Konya.

Taylor, Charles, (2010). *Tanınma Politikası*. Çev. Y.Salman, Çok kültürcülük ve Tanınma Politikası, Ed. Amy Gutman, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

TBMM (2004). *Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlarımızın Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla, Anayasanın 98 inci İç Tüzüğü'nün 104 ve 105 inci Maddeleri Uyarınca Bir Meclis Araştırması Açılmasına İlişkin Meclis Araştırması Raporu*.

TBMM (2009). *Avusturya Ziyareti Raporu*. Ziyaret Tarihi - 27 Nisan-01 Mayıs 2009, Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı.

Temiz, Hasan E., (2004). *Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Göç Hareketleri, Yoksulluk ve İşgücü Piyasalar*. Tühis İş Hukuku ve İktisat Dergisi, Cilt 18, Sayı 5, Türk Tarih Kurumu Basımevi, ss:35-60, Ankara.

Toksöz, Gülay, (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Tunçer, Azade, (2011). *Okula Giden Yolda İlk Adımlar. Anadili Almanca olmayan çocukların anne-babaları için bilgilendirme broşürü*. Landesschulrat für Tirol, Innsbruck.

Ültanır, Y. Gürcan, (1994). *Alman-Avusturya ve Türk Eğitim Sisteminin Karşılaştırmalı İncelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Varış, Fatma, (1988). *Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler*. Ankara.

Weiss, Hilde (Hrsg.), (2007). *Leben in zwei Welten: Zur sozialen Integration ausländischer Jugendlicher der zweiten Generation*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden.

Yağmur, Kutlay, (2006). *Batı Avrupa'da Türkçe Öğretiminin Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Ankara Üniversitesi Dil Dergisi, Sayı: 134, ss: 26-41, Ankara.

Yalçın, Cemal, (2002). *Çok kültürlülük Bağlamında Türkiye'den Batı Avrupa'ya Göç*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 26,

Yalçın, Cemal, (2004). *Göç Sosyolojisi*. Anı Yayıncılık, Ankara.

Yarma, Zübeyda (2006). *Avrupa Ülkelerindeki Türk Kökenli Milletvekillerinin Siyasal Kimlik ve Elit Oluşumu: Almanya Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Yazgan, Pınar, (2010). *Danimarka'daki Türkiye Kökenli Göçmenlerin Aidiyet ve Kimlikleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Yeşildağ, Efkan, (2008). *Avrupa'da Yasayan Türklerin Aile Yapıları ve Entegrasyon (Uyum) Sorunları(Avusturya Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Yıldırım, Ceylin, (2005). *Türkiye ve İngiltere'deki İlköğretim Tarih Programlarının Karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yıldırım, M. Cevat, (2008). *Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye'de Okulöncesi Eğitim*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Yaz-2008 Cilt: 7, Sayı:25, ss:91-110,

Yılmaz, Bülent, (2010). *"Integration und Migration als Sprachproblem": Zur Situation türkischer Migranten und Migrantinnen in Österreich*. Magisterarbeit, Publizistik u. Kommunikationswissenschaft der Universität Wien.

Yılmaz, Fatma, (2008). *Avrupa'da Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı*, USAK Yayınları, Ankara.

Yurdusev, A. Nuri, (1997). *Avrupa Kimliğinin Oluşumu ve Türk Kimliği*. Atilla ERALP (Der.), *Türkiye ve Avrupa*, İmge Yayıncılık, ss:17-85, İstanbul.

Zarif Zadeh, Sussan, (2010). *“Türkischstämmige Minderheit in Österreich”*: *“Der Einfluss der Einwanderer/Zuwanderer - dargestellt am Beispiel der türkischen Minderheit - auf die soziale und pädagogische Landschaft in Österreich seit der zweiten Republik (1945 - 2010)”*. Diplomarbeit, Institut für Bildungswissenschaft der Universität Wien.

Zauner, Karin, (2008). *Einstellungen von ChronikjournalistInnen österreichischer Tageszeitungen zu den Themen Migration und mediale Integration von MigrantInnen im Kontext ihres Rollenverständnisses*. Magisterarbeit, Publizistik- und Kommunikationswissenschaft der Universität Wien.

Zlousic, Ivana, (2010). *“Muttersprachenunterricht an Wiener Volksschulen: Kultur- und sozialanthropologische Beleuchtung eines marginalisierten Berufsfeldes”*. Diplomarbeit, Universität Wien.

İNTERNET

- **Avusturya İstatistik Kurumu:** <http://www.statistik.at/>
- **Federal Eğitim, Kültür ve Sanat Bakanlığı (BMUKK):** <http://www.bmukk.gv.at/>
- **Federal Meclis:** <http://www.parlament.gv.at/>
- **Avusturya İçişleri Bakanlığı (BMI):** <http://www.bmi.gv.at/>
- **Avusturya İçişleri Bakanlığı Entegrasyon Müsteşarlığı:** <http://www.migration.gv.at>
- **Avusturya Entegrasyon Fonu:** <http://www.integrationsfonds.at>
- **Avusturya İslam Cemaati (IGGiÖ):** <http://www.derislam.at/>
- **T.C. Viyana Büyükelçiliği:** <http://viyana.be.mfa.gov.tr/>

- <http://www.hurriyet.com.tr/planet/19540114.asp> - **Avrupa'da korkutan hareket** - 29 Aralık 2011
- http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa - **Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşları** – 01.09.2012
- <http://www.zamanavusturya.at/details.php?title=Baskonsolos+OEnal:+%93Anadil+egitiminin+kurumsal+tabani+zayif%94&haberid=1245> - **Viyana Başkonsolosu Sedat Önal, “Anadil eğitiminin kurumsal tabanı zayıf”** 17.08.2012